

Na Tatau'aro Adaa'i Ha'ataari

Gere Mamaani 'Iniai Bukani

'Ira tei nara 'a'auhi'o 'anai aidangisiai ha'atee ana God ma 'anai raha ara'a na'i tahitahi amua beia Jisas Kraest. 'O'i 'adoma'i surisuriai he'ete'i naga'i haa i tahitahi amua 'onaa nara ga'i bwa'i ha'ausuri'o ma'ua 'a'auhi'o.

Na'i Buka Tatau'aro 'a mamaani 'abai'i ha'ausuri 'anai heiso'i. 'A hadanga'iniraaui noni hinihini tahamora, miraaui na'otara tahamora, miraaui sae tahamora narau hura'a 'anai taroha'iniai Taroha Goro. 'Iraau rau haa'i hako i madoraa adaa'i mana ha'a adaa'i mana wetewete adaa'i 'anai tau'aro tanaa God, 'anai 'a'auhiraau nei narau rabasiai hei'a'auhi, ma 'anai maania tanaraau haru sae i taha na 'ia Jisas 'a hau'i tanaraau.

'Iraaui sae hinihini na'i madoraaui rau wa'ewa'e di'u ana'i taroha'inia Jisas. Tara'i sae 'onaaia Pol mia Banabas raru hano ha'ataui 'anai waa i Taroha Goro. 'Iraaui nei narau awa hatara'i moi na'i 'omaa 'onaaia Pita mia Jems raru heitaroha'i suri'i 'omaa bobodaaui.

'Igaau ro'u gau to'o madoraa 'anai taroha'inia Jisas tanaraau haru nei. Na'i 'oha na 'oi 'oha'iniai Buka Tatau'aro adaaui Ha'ataari 'oi 'adoma'i suriraau mwane narau ha'ausuri'o 'inia Jisas, ma 'oi 'adoma'i suriraau nei na 'o ga'i taroha'inia Jisas tanaraau.

1 ¹Tana'o Tiofilas:
Na'i buka tahamora agua, 'au usu'i mwani maho na 'ia Jisas 'a haa'i ma ha'ausuringa'ini'i, na'i madoraa na taraawa'a hauai tau'aro ana ²tari dangi nara waia ara'ai aro. Na'i na'o maragu waia ara'ai aro, 'a heiatenga'i 'iniai mena anai Hi'ona Maea tanaraau Ha'ataari ana'i na 'ome sigihiraau. ³Na'i murinai mae ana, 'e hai tangahurui dangi na ha'ata'inia haaria tanaraau na'i 'ado herehere 'anai ha'ata'inia mora do'ia 'a tahi aho'i ha'a-momori. Rau re'ia ma hadanga'inia tanaraau heimarungi ana God. ⁴Na'i 'oha na awa mau beiraau, 'a o'ani, "Moi abu hano baaniai Jerusalem. Moi mamasiai Hi'ona Maea na 'ia Amagu na duruduru 'inia, me'inau ro'u 'au bwane maania tana'amou. ⁵Ia Jon 'a bwareomaea'amou 'iniai wai, ma bwa'i ore'a mia God 'ai bwareomaea'amou 'iniai Hi'ona Maea."

'Ia Jisas 'A Ara'ai Aro

6'Oha 'iraaui Ha'ataari rau awa goni beia Jisas, rau songa'inia o'ani, "Araha. 'A 'ua? I'oe 'oi haua aho'i heimarungi na'i 'ohani tanagaau ai Jiu?"

7'Mia Jisas 'a o'ani, "'Iia moi Amagu na to'oraai mena 'anai ha'a-aratarai madoraa 'ana. Ma ai'a 'iaamoo 'anai 'iraraa 'oha he'ua nai to'o. 8'Ma'ata 'i'amou moi honu 'inia mena anai Hi'ona Maea na'i 'oha nai dio maai sirih'i'amou. Ma moi taroha'iniau na'i Jerusalem, ma na'i hako'i Provensi Jiudea ma na'i Provensi Samaria mana 'ari suria hako'i marewana." 9'Agu ha'atee hako mia God 'a waia ara'a 'oha rau wanasia maua Jisas. Mana rorodo 'a kukuha bwarasia maraugu ai'a re'ia'a.

10'Miraaui rau wana to'o buu mau ara'ai aro. Raugu 'asu'a ma'e rua sae raru to'oni 'ini to'oni mamaahui raru ura na'i bobodaaui. 11'Raru o'ani, "'A 'ua na 'i'amou saeni Galili mou ura 'inia na'i 'ini mamougu wana ara'ai aro? 'Ia Jisas nara waia ara'ai aro ani, 'ai boi aho'i ro'u mau 'onaai herehere namou re'ia na'i 'oha 'ia 'a aho'i ara'ai aro."

Sae 'Anai Orisia Jiudas

12'Na'i muri 'iraaui Ha'ataari rau hano baaniai hungahungai 'Oliv marau 'ari aho'i 'omaai Jerusalem. I hungahungai 'Oliv 'a ga'i 'onaai moi ta'i kilomita baaniai Jerusalem. 13'Rau ta'eha na'i ahii na'i ruma ahaaha narau bwane awa-awa na'iei. 'Iraaui Ha'ataari narau awa 'isi, 'ia Pita, Jon, Jems, Andru, Pilip, Tomas, Batolomiu, Matiu, Jems garena Alfias, Saemon—'ia mo'o na raba ha'ahakoai Mwaeraha adaui Rom, mea Jiudas garena Jems.

14'Iraaui Ha'ataari rau boi goni tarau na'i 'isi beiai ta'i 'ado'ado 'anai ha'arahesi. 'Iraau tara'i urao ro'u beia Meri inana Jisas, miraaui do'orana'ia Jisas, rau matai boi goni ro'u beiraaui.

15'E ta'i 'oha, 'a gaarangi 'onaai ta'i 'arangi mana rua tangahuru 'iniraaui noni hinihini rau rurugoni ro'u. Mia Pita 'a ura ara'a ma ha'atee tanaraau. 16-17'A o'ani, "'Arai do'ora, na'i 'oha bwani 'ia Deved 'a ha'atee 'inia mena anai Hi'ona Maea 'anai 'unuai maho 'abaia Jiudas. Mana maho na 'unua 'a to'o'a. 'Ia Jiudas 'e ta'i 'inigaau ma tau'aro beigaau miagu waia mai ruruha 'anai daua Jisas.

18"'Mia Jiudas 'agu horiai dorai ano 'inia ha'a nara haua tanaa 'inia hereta'aa na haua. Ma na'i 'isi nagu ahoda abwa-abwa na'iei mana ahuna 'a pusu mana mwane maho na'i raronu ragu teteho hura'a. 19'Ma na'i 'oha 'iraaui sae na'i Jerusalem rau sadoia o'asi, rau 'unua 'inia dorasi Akeldama. 'Ado'ado 'ana 'e Ano ni 'Abu.

20"'Na'i buka ni Psalm, 'ia Deved 'a usua o'ani,

'Ruma ana 'ai awa bwaranga moi mamoi abu watea ta sae nai mono na'iei.'†

Ma o'ani ro'u,

'A goro 'onaai ta sae he'ete'i naigu tagora orisiai saesi.'†

21-22 “Naasi gau rabasia ta sae he'ete'i nai 'a'auhigaau 'anai taroha'inia do 'ia Jisas 'a suruta'e aho'i baaniai mae. Tarana naasi gai 'ome sigihia ta ta'i 'iniraau nei narau bwane awa-awa beigaau taraawa'a mau na'i madoraa 'ia Jon 'a bwareomaeaa Jisas tari madoraa 'ia God 'a waia aho'i ara'ai aro.”

23 Hoita, 'e rua sae narau wai'ado'ado 'inia, 'ia Mataeas mia Josep Basabas, nata atana 'ia Jastas. 24 Marau ha'arahesi o'ani, “Araha, i'oe 'o aidangisi'i 'ado'ado adaa'i mwani noni hako. 'Oi ha'ata'inia tana'ameui nei na'o 'ome sigihia 25 'anai ha'i Ha'ataari orisia Jiudas, 'ia mo'o na rihota'i baanigaau ma 'ari na'i huunai dora na araria.” 26 Maraugu gaasi ha'ara ma auru na'i hungana Mataeas. 'Iia ro'u naagu siri beiraau ta'i tangahuru mana ta'i Ha'ataari.

Boi Anai Hi'ona Maea

2 ¹Ma na'i dangi na 'iraau Jiu ra ha'ato'oai Rongo nara 'unua 'inia Pentikos, [†] 'iraau hakoi sae hinihini rau rurugoni na'i ta'i dora. ²Raugu 'asu'a marau rongo'ai maho na rongo raha na dio mai baaniai aro. 'A rongo 'onaai kae ro'a raha. Mana aohanai ro'asi 'a rongo raha hako 'ari raronai ruma narau awa 'ieisi. ³Miraau re'i'i maho ra 'ome 'onaai gere ngarungaru 'eu ra 'adarara na'i raronai rumasi. Ra dio na'i hungadau hako. ⁴Mana Hi'ona Maea 'agu sirihiraau maraugu taraawa'a hadahada 'ini'i mwani hadahada he'ete'i hairiu na Hi'ona Maea na hau'i tanaraau.

⁵Ma na'i 'ohasi, 'a ragoi saeni Jiu na'i Jerusalem narau boi baani'i mwani kantri he'ete'i hairiu na'i marewana narau ai'a aidangisia maua Jisas, ma'ata ra 'adoma'i ha'ahihia'aa God. ⁶Na'i 'oha rau rongoai maho na rongo 'onaai ro'a rahasi, rau goni ro'u mai beiraau noni hinihini. Marau heimwaota'i, 'inia 'iraau noni hinihini rau hadahada 'ini'i hadahada adaa'i. ⁷Rau heimwaota'i ma bu'o i ahudaa'i marau o'ani, “Romwane! Sae 'inisi ra'i saeni Galili moi neiraunisi! ⁸'A he'ua naraugu 'irara'i 'ini'i hadahada agaa'isi? ⁹Tara'i sae gau boi baaniai Patia, Midia, ma na'i Elam. Tara'i abe baaniai Mesopotemia, Jiudea, Kapadosia, Pontas, Eisia, ¹⁰Frijia, Pamfilia, Ijip, mana'i Libia gaarangiai Saerin. Ma tara'i abe gau boi ro'u baaniai Rom. ¹¹Tara'i nei ra'i sae ni Jiu ha'a-momori ma tara'i nei ra awa suria moi ringeringe agaui Jiu. Tara'i sae gau boi baaniai Krit mana'i Araibia. Me'igaau hako gau rongoai hadahada adaa'u 'ini'i hadahada agaa'i 'abai'i kae maho na hau'ia God.” ¹²Rau heimwaota'i ma kakui ahudaa'u ro'u, marau taraawa'a songa'iniraau hairiu o'ani, “E taha gasi naasi romwane?”

¹³Tara'i abe rau ha'ada'ada'a 'iniraau, rau o'ani, “Rau gonogono gasi marau bweu'a.”

Hadahada Ana Pita

¹⁴Miraau hakoi ta'i tangahuru mana rua Ha'ataari rau ura ara'a mia Pita 'a ha'atee raha tanaraau sae narau goni mai 'isi o'ani, “'I'amoui sae ni

2:1 Rongo nara 'unua 'inia Pentikos: Wanasia na'i Diksonari.

Jiu me 'I'amou ro'u i sae namou awa na'i Jerusalem, moi bahurongo goro mawai ha'a-aidangisi'amou 'inia i maho na to'o na'i 'ohanisi. ¹⁵I'amou mou 'adoma'inia do 'iraaui sae 'ini rau gonogono marau bweu'a. Magu ai'a! 'Agu ang siwa moi haho'oa 'ohanisi. ¹⁶Ma'ata maho namou re'ia na to'o na'i 'ohanisi, 'ia Rarabea Joel 'a bwane taroha'inia mai ga'u na'i 'oha bwani. ¹⁷Ia God 'a o'ani,

'Na'i 'oha nai raumwadu mai hahakonai dangi,
wai ha'ataaria dio i Hi'ona Maea agua maai sirihiai tahinganai 'ado sae.
Miraau gare amoo'i rai haa'i ha'atee rarabea.

'Iraau sae haoru amoo'i rai re'i'i ha'amaranga,
miraau noni wari amoo'i rai re'i'i ha'amaranga na'i mauru.

¹⁸Ha'amomori! Na'i 'ohasi wai ha'ataaria dio i Hi'ona Maea agua maai sirihiraui noni tatau'aro agu'i, rei'uaa sae mwane ma'ua urao, marai haa'i ha'atee rarabea.

¹⁹Mamoi re'i'i ha'ara mana ha'abu'oahu nawai haa'i na'i ahoasara mana'i ano.

I 'abu, ma 'eu mana kaeni asuasua raha rai ha'ata'i.

²⁰Na sina 'abwa'i rara, mana hura 'ai wangawanga 'onaai 'abu, maigu to'o i dangina Araha na ororiu di'u ma hauasa.

²¹Miraui nei rau ha'arahesia God rai tahi.[†]

²²“Moi rongoi ha'atee 'ini noni nai Israel! Mou 'iraraa goro do 'ia Jisas ni Nasaret 'a haa'i mwani ha'abu'oahu mana ha'ara, 'inia mareho 'isi ra to'o na'i kantri agaauni. Ni mwani ha'abu'oahu na haa'isi, ra ha'ata'inia goro hura'a do'ia God naasi na ha'ataaria mai. ²³Me suriai hei'irisina mau mai, 'ia God 'a ha'awatea do moi daua Jisas. Mamou ha'amaesia 'oha mou taranga'inia tanaraui noni ta'a'i 'anai rabu ahita'inia na'i dadaahoro.

²⁴Mia God 'a ruhasia baaniai mena anai mae ma ha'atahia aho'i. 'Iniai mae, 'abwa'i ha'abwarasia baaniai tahi aho'i. ²⁵Na'i buka ni Psalm, 'ia Deved 'a hadanga'inia mae ana Jisas o'ani,

'A bwa'i ta 'oha'a ro'u nawaigu mamaa'usia ta maho,
'inia i'oe a Araha God na'o awa tarau beiau. I'oe 'o na'otaragu.

²⁶Naasi, 'au wa'ewa'e raha,
mau hadahada ha'i wa'ewa'e ro'u.

'Inau 'au 'iraraa dowai tahi aho'i,

²⁷'inia 'o bwa'i wateai abenai noni maea amua 'anai ngabo na'i ano,
mana aungagu do'ai awa tarau na'i dora adaui nei nara mae.

²⁸I'oe 'o ha'ata'inia tanaau i tara 'anai tahi tarau,
minau wa'ewa'e 'inia awa amua beiau.[†]

²⁹“Inau raba 'unua tana'amou mwani sae agu'i, 'abaiai wauwa agaa na'i 'oha bwani, 'ia Mwaeraha Deved. 'Iia 'a bwani mae mara bwani toringia ore mana barabarana 'a awa mau tari dangini. ³⁰Ia Deved 'e Rarabea, ma 'iraraa do 'ia God 'a haua tanaa i duruduru hih'i'a do baaniai burungana

haaria nai ha'amwaeraha iei ta sae 'onaaia haaria. ³¹Ia Deved 'a bwane 'iraraai maho na'ia God nai haua. Naia na ha'atee rarabeanga'iniiai suruta'e nai haa Ha'atahi ma ro'u do 'iia 'a bwa'i awa tarau na'i dora adaa'i nei nara mae, mana abena 'a bwa'i ngabo.

³²“Ia God 'a ha'a-suruta'ea ha'a-momori a Jisas baaniai mae. 'I'ameu hako meu re'ia 'ini'i maamee'i. ³³Ia Godi Ama 'a waia ara'a ma ha'aheinagua na'i aba odona 'anai ha'a-ororiua. Mana Ama 'a ha'awatea Jisas 'anai ha'ataariai Hi'ona Maea tana'ameu 'onaai bwane durua ana God. Ma naasi maho namou rongoa mamou re'ia na'i 'ohanisi. ³⁴Ma'ata 'ia Deved 'a ai'a ara'ai aro 'anai heinagu na'i aba odona God, me 'iia 'a o'ani,

'Ia Araha God 'a o'ani 'inia Araha agua,

“Oi heinagu na'i aba odogu,

³⁵tari 'oha wai nugaraau dio i maerongamu na'i bahainai heimarungi amua.”^f

³⁶“Ma naasi 'i'amou hakoi sae ni Israel, mou ga'i aidangisia dona 'ia Jisas na mou ngahu ha'amaesia na'i dadaahoro ani, 'ia God 'a 'ome sigihia na Araha mana Ha'atahi.”

³⁷Na'i 'oha raugu rongoa o'asi, rau ta'i kaeni arunga ta'aa di'u marau songa'inia Pita miraaui tara'i Ha'ataari ro'u o'ani, “Romwane! 'E taha meigu haua?”

³⁸Mia Pita 'a aramiraaui, 'a o'ani, “Moi rihosi baani'i ora-ora'a amoo'i mamoi bwareomaea 'iniiai atana Jisas Kraest. Mia God 'a duruduru 'inia do 'ai 'adoma'i nugasi'i ora-ora'a amoo'i maai watea mai Hi'ona Maea tana'amou. ³⁹Na durudurusi, 'a haua tana'amou beiraui gare amoo'i, miraaui ro'u i nei rau awa ha'ataui. Ha'amomori, na durudurusi 'a haa tanaraau hako ro'u i nei na 'ia God na 'unuraau.”

⁴⁰Ia Pita 'a hadahada orea tanaraau ma ha'ata'uraui wetewete o'ani, “Moi 'ome'ome goro, mou gasigu siri na'i ha'a-mama'ai na'i dangi ni hihiri 'onaairaaui sae ta'a'i na'i 'ohanisi.”

⁴¹Naasi 'iraui nei rau rongo'i ha'atee ana'ia Pita marau hinihini, ra bwareomaeeraui na'i 'ohasi. Na'i madoraasi, 'a ga'i 'onaai oru merui sae narau aho'ita'i sae hinihini. ⁴²Miraaui rau mwa'emwa'e goro 'anai bahurongo'i ha'ausuringa'i adaa'i Ha'ataari marau 'a'auhiraui hairiu. Marau matai boi goni ro'u 'anai ngau^f mana ha'arahesi.

Tahingadaui Noni Hinihini

⁴³'Iraui Ha'ataari rau haa'i mwani ha'ara mana ha'abu'oahu 'iniiai mena na'ia God 'a haua tanaraui. Miraaui noni hunga rau heimwaota'i di'u. ⁴⁴Me 'iraui noni hinihini rau ruru goni tarau marau taraawa'a hisu hairiu 'ini'i bori adaa'i 'ini'i 'ado maho rau rabasi'i. ⁴⁵Marau raonga'ini'i ro'u i toto'ora adaa'i, ma tara'i maho ro'u 'anai 'a'auhiraui ro'u i nei rau awa ha-ha'aroha'a. ⁴⁶Rau boi goni 'anai ha'arahesi 'ado dangi na'i Ruma Maea ana God marau

2:34-35 Psalm 110:1 2:42 Ngau: Rau boi goni 'anai ngau mana'i muri rau hauai ngau maea.

mwa'emwa'e goro 'anai 'ari goni ro'u suri'i ruma adaa'i 'anai ngaugoni beiai ahu wa'ewa'e. ⁴⁷Ado 'oha moi narau 'unu ha'aasaa God, miraaui noni rau 'adoma'i ha'ahouraa. Mana ruruha adaa'u 'a rago hanehane ara'a moe'a 'ado dangi 'iniraaui nei na 'ia God 'a ruhasiraaui baani'i ora-ora'a adaa'i.

Sae Pwaki

3 ¹E ta'i dangi na'i angi oru abaidangi, 'ia Pita mea Jon raru 'ari Ruma Maea ana God, 'inia naasi madoraa nara matai ririhunga'i. ²Ado dangi 'e sae na pwaki mau mai 'oha na huta, ra suru'ia mai 'anai ha'aheinagua na'i bobonai maraaruma anai bara na'i Ruma Maeasi 'anai ha'angoni ha'a beiraaui sae rai siri 'anai ha'arasesi. Na maraarumasi ra 'unua 'inia "Maana Bara 'Ome Goro." ³Ma na'i 'oha na re'ia Pita mea Jon raru boi 'anai siri Ruma Maea, ma ha'angoni ha'a beiraru'a. ⁴Mia Pita mea Jon raru wanasia mia Pita 'a o'ani, "Osu wana ga'u mai 'ini." ⁵Mia mo'osi 'a wanasiraru ma 'adoma'inia do rarui hisungia 'inia ta maho. ⁶Mia Pita 'agu o'ani moi 'inia, "Inau ai'a to'o ha'a. Ma'ata 'e maho he'ete'i moi nau to'oraa, ma naia nawai haua tana'o. Wai 'unua tana'o na'i atana Jisas Kraest ni Nasaret, 'oi ura ara'a ma'oi hahano!"

⁷Ma dau na'i rima odona ma ha'a-suruta'ea. Na'i mau 'ohasi na rua uwana rarugu wetewete aho'i, ⁸ma ura ara'a ma taraawa'a hahano. Marau ta'i siri wou na'i Ruma Maea mia mo'osi 'a regerege ma 'unu ha'aasaa God.

⁹Ma na'i 'oha 'iraaui sae rau re'iai hahano ana ma 'unu ha'aasaa God, ¹⁰rau 'ome 'iraraa do'ia mo'osi na heinagu tarau na'i bobonai maraaruma anai bara na'i Ruma Maea 'anai ha'angoni ha'a ani. Ra bu'o hakoi ahudaa'i 'inia hahano aho'i na haa mo'osi.

Hadahada Na Haua Pita

Na'i Ruma Maea ana God

¹¹'Iraaui sae rau heimwaota'i di'u marau 'eba mai beiraaui na'i Ruma Maea na'i dora ra 'unua 'inia "Abaihare ana Solomon." Na'i 'ohasi, na sae na pwaki ga'u ani, 'a dau mau wou beia Pita mea Jon. ¹²Ma na'i 'oha 'ia Pita 'a re'ia do rau goni mai beia, 'a o'ani 'iniraaui, "Mwani noni ni Israel, 'a 'ua namou heimwaota'i mamou wana wetewete 'ini'amiria? Mou 'adoma'inia do miri ha'ahahanoa mo'oni 'inia mena amiria haarimiria ma'uasi mou 'adoma'inia do miri odo-odo na'i maana God na miri ha'ahahanoa 'inia mo'oni? Ai'a! ¹³God adaaui wauwagaa'i, 'iraaui Ebrahim mea Aisak mea Jekop, na hauai maho namou re'iani, neina 'igaaui gai ha'aasaaui atanai noni tatau'aro ana, 'ia Jisas. Mi'amougu taranga'inia Jisas tanaraaui saemaui adaa'i Rom 'anai ha'amaesia. Rei'uaa na'ia Paelat 'a raba ruhasia dadara'a mi'amou mou ai'a rabasia o'asi. ¹⁴I'amou mougu ha'angonia do'ai ruhasia dadara'a i sae hahaingahu. Mamougu 'itaai sae na awa mae ma odo-odo. ¹⁵Mougu ha'amaesia mo'o na matai haua tana'amou huunai tahi. Ma'ata 'ia God 'a ha'a-suruta'ea aho'i baaniai mae. 'I'ameu nameu 'omera'i maa 'inia mahosi. ¹⁶I'amou mou re'iai sae pwakini mamou aidangisia ro'u. 'I'amiria

miri ha'ahahanoa mo'oni 'inia mena ana Jisas. Meu hinihiniai atana Jisas ma naia nagu hahano aho'i 'inia i sae pwakini.

17“Mwani sae agu'i, 'au 'iraraa do 'imoo mana na'otara amoo'i mou hauai maho ta'aa tanaa Jisas 'inia mou ai'a aidangisia do'ia God na ha'ataaria mai. 18Ma'ata 'ia God 'a bwane ha'ateenga'inia tanaraau Rarabea doni Ha'atahi 'ai rongomaata'i, ma naanigu ha'ato'oanai maho na bwane ha'atee duruduru 'inia ani. 19Naasi moi orisi mamoi rihota'i tanaa God mia God 'ai ha'a-ai'a'i ora-ora'a amoo'i. 20'Onaa moi haua o'asi, 'ia Araha God 'ai ha'a-'o'ori'i 'adoma'imoo'i maigui ha'ataaria aho'i maia Jisas Kraest tana'amou. 'Ia naasia mo'o na 'ome sigihia 'anai Ha'atahi aga. 21Ma'ata 'ia Jisas 'ai awa ga'u na'i aro tari madoraa na'ia God 'ai ha'ahaoru'i hakoi mwani maho, 'onaai bwani 'unua adaui Rarabea maea na'i 'oha bwani. 22Ma 'onaai bwani 'unua ana Moses. 'A o'ani, 'Ia God 'ai 'ome sigihia ta Rarabea 'onaaiu baaniraui sae amoo'i, 'iraui Jiu. Moi rongosuri'i mwani mareho nai 'unu'i. 23Mia tei na bwa'i rongosuriai Rarabeasi, 'a bwa'i awa bei'amou na'i ta'i ruruha mia God 'ai ha'a-ai'aa.’

24“Maho naragu to'oto'o na'i madoraanisi, 'ia Samiuel miraaui Rarabea naraugu awa ro'u na'i muri, rau bwani maani'i hako'a. 25'I'amou ra'i gare adaa'i Rarabea 'isi, ma naasi ni duruduru na'ia God 'a haua tanaraui wauwa amoo'i 'ai 'ari ro'u tana'amou. 'Inia God 'a duruduru tanaa Ebrahim do 'iraui hakoi sae ni marewana rai dauai ha'agorohi baaniai burungana Ebrahim. 26Ma naasi, 'ia God 'a 'ome sigihiai sae tatau'aro ana, 'ia Jisas, ma ha'ataaria mai neina moi dauai ha'agorohi ana mamoi rihosi mamoi nugasi'i baronga ta'a'i amoo'i.”

'Ia Pita Mea Jon Raru Ura

Na'i Maadaui Kansol

4 1'Ia Pita mea Jon raru hadahada mau tanaraui noni hunga, me 'iraui tara'i Piriisi beiai bwauodo adaui sae hehei'oi nara 'omesuriai Ruma Maea ana God, miraaui ro'u tara'i Sadiusi rau ada'a. 2Rau taesu'a di'u 'ana Pita mea Jon 'inia maania adarua doni suruta'e aho'i ana Jisas 'a ha'ata'inia do 'iraui sae rai matai suruta'e aho'i ro'u baaniai mae. 3Raugu ha marau dauraru'a. Ma 'inia 'a su'urahi'a marau nugararu na'i rumaniho'o tari haho'oa. 4Ma ragoi nei rau bahurongoraru rau aho'ita'i sae hinihini. Ma naasi goni beiraui nei narau bwani hinihini, 'a 'onaai rima merui sae.

5Na'i moi nata dangi, me 'iraui bwauodo miraaui saemau adaa'i Jiu, beiraui Ha'ausuri 'anai Ringe ana'ia Moses rau goni'a mai na'i Jerusalem. 6'Ia 'Anas, i Na'ohadaui Piriisi, mea Kaeafas, mea Jon, mea Aleksanda miraaui ro'u tara'i nei na'i burungana 'Anas rau boi ro'u. 7Marau waia maia Pita mea Jon. Rau ha'a-urasiraru na'i 'ubutadaui maraugu songa'iniraru o'ani, “Mena ana tei mana mena he'ua namuru haua 'anai ha'agorohia aho'i a mo'oni?”

8Mia Pita i Hi'ona Maea 'a rabe beia ma aramiraaui o'ani, “Tana'amou bwauodo adaa'i Jiu, mi'amou tara'i saemau ro'u, 9na'i 'ohani mou raba

kootimiria 'inia hua amiriai maho na goro tanaai sae na pwaki uwana. Mamou raba aidangisia ro'u i here miri hua nagu goro aho'i 'inia. ¹⁰Mawai rangasia tana'amou miraaui hako ro'u sae ni Israel do sae na ura na'i maamouu nisi, 'a goro aho'i 'inia mena ana Jisas Kraest ni Nasaret namou ngahu ha'amaesia na'i hunganai dadaahoro ani, mia God 'a ha'atahia aho'i ro'u moi. ¹¹Mia Jisas naasi na Usu-usu Maea 'a hadanga'inia o'ani,

'Na hau 'i'amou sae tatau'aro ruma mou 'itaa,

'agu buna ha'i hau ororiu di'u na'i bani anai ruma.'†

¹²'Iia moia Jisas na matai ruhasigia baaniai ora-ora'a. 'A bwa'i ta sae'a ro'u na'i marewana nagaigui 'u'uria!"

¹³'Iraaui sae rau ha'akootia Pita mea Jon, rau heimwaota'i, 'inia raru ai'a maaaa'usiraaui, rei'uaa raru ai'a sae ororiu mararu ai'a skuru goro. Ma'ata 'iraaui sae 'isi, raugu 'adoma'i aho'isia do 'iraruasi raru matai 'aariha beia Jisas. ¹⁴Mana sae na goro aho'isi, rau ta'i ura ro'u. Ma bwara'a 'anai 'unua ro'u ta maho. ¹⁵Raugu bairaaui moi wera orusi hura'a, 'inia dorasi 'iaadaaui Kansol' 'Iraaui moi haariraaui naraugu tara mamaaniai mahosi. ¹⁶Rau o'ani, "Gai'gu ha'ah'e'uararua rua mwanesi? 'Inia 'iraaui hakoi sae ni Jerusalem rau bwane 'iraraa'ai hua adaruai ta'i ha'abu'oahu ani, rau bwa'i hinihinigaau 'onaa gai 'unua do 'a ai'a ha'a-momori. ¹⁷Magu ai'a goro i ha'ausuringa'i 'osi, rau gasi rongoa ro'u tara'i sae. Gai ha'atee ha'abasurarua wetewete mararuui abu taroha'inia'a a Jisas." ¹⁸Miraaui 'unurarua aho'i mai marau ha'atee wetewete tanararua do rarui abu maania ma'uasi ha'ausuria ro'u ta sae 'inia Jisas.

¹⁹Mia Pita mea Jon raru aramiraaui o'ani, "Moi wai'ado'ado goro. Nei he'ua na odo-odo? Mirii araisuri'amou ma'uasi araisuria God? ²⁰'I'amiria miri bwa'i agoheta'i maani'i maho namiri re'i'i mamiri rongoi."

²¹Miraaui saemaaui na'i Kansol rau ha'abasurarua wetewete di'u ro'u wou. Maraugu nugasirarua. 'Inia 'a bwara di'u 'anai ha'a-mama'airarua, 'inia rau 'ome 'iraraa do 'iraaui noni hunga rau ha'aasaa moe'a God 'inia maho narau re'ia ani. ²²Mana sae pwaki na to'o tanaa i ha'abu'oahusi, na harisina 'a di'ua'ai hai tangahuru.

Ha'arahesi Adaaui Sae Hinihini

²³Rau nugasirarua woua Pita mea Jon mararu 'ari aho'i beiraaui sae hinihini mararu maani'i mwani maho 'iraaui Na'ohadaa'i Piriisi miraaui saemaaui rau 'unu'i tanararua. ²⁴Ma na'i 'oha rau rongoi maho raru maaniasi, 'iraaui hako rau ha'arahesi goni o'ani, "God, i'oe na'o Mwaeraha, mi'oe na'o ha'apwa'araai ahoasara mana ano mana asi mana mwani maho na'i rarodi. ²⁵Mana Hi'ona Maea amua na ha'atee hura'a na'i ngonai wauwa ameeu, i sae tatau'aro amua Deved. 'A ha'atee o'ani,

'Ni 'uaana 'iraaui sae rau ai'a Jiu rau taesu'a 'inia?

Ni 'uaana narau hau'i 'inia i ha'aradorado nara bwa'i uranga'ini'i?

26 'Iraau mwaeraha ni marewanani rau ha'aagau 'anai hei'oi.

Miraaui nei rau marungiai marewanani rau hauai ta'i ruruha marau ha'aagau 'anai hei'oi beia God mana nei na 'ome sigihia 'anai Ha'atahi.'[†]

27“Ma naasi taha na to'o na'i 'omaanisi! 'Ia Herod Antipas mea Pontias Paelat raru hauai ta'i ruruha beiraauui nei rau ai'a Jiu mei beiraau ro'u i Israel 'anai ura bwarasia Jisas, sae tatau'aro maea amua na'o 'ome sigihia 'anai Ha'atahi. 28Ni here raugu hauasi, 'a 'ari moi suriai maho na'o bwane ha'arangasia mau mai 'oha bwani do 'ai o'asi suriai hei'irisi mana mena amua. 29God, 'oi 'ome riaraa goro na'i 'ohani hadahada wetewete adaui saemaua tana'ameu. 'Oi 'a'auhi'ameu sae tatau'aro amu'i, mei abui mamaa'u 'anai taroha'iniai ha'atee amua. 30'Oi ha'ata'iniai mena amua mamei ha'agorohi'i aho'i nei ra daoha, mamei haa'i ha'abu'oahu mana ha'ara ro'u 'iniai atana Jisas, sae tatau'aro maea amua.”

31Raugu ha'arahesi hako moi wou, mana ruma narau awa na'ieisi 'a 'ihara'i'a. Mana Hi'ona Maea 'agu sirihiraaui hako ma na'i muri raugu wetewete 'anai taroha'iniai Taroha Goro 'inia Araha.

'Iraau Noni Hinihini Rau Hisu Hairiu

32Na'i 'ohani, 'iraauui sae hinihini rau to'oraai ta'i 'ado'ado, ma ai'a ta ta'i nei beiraau nai 'adoma'inia 'anai to'ora haaria ta maho. Na maho rau to'ora'i 'iaadaa'i goni hako. 33'Iraauui Ha'ataari rau wetewete di'u 'anai maaniai suruta'e aho'i ana Araha Jisas baaniai mae. Mia God 'a ha'agorohiraaui di'u. 34Ma ai'a ta nei ro'u beiraauui noni hinihini nai pwapwaku 'inia ta maho. 'Inia 'iraauui nei rau to'o dorai ano ma'ua to'o ruma rau matai raonga'ini'i ro'u mana ha'a ra hori'i 'ini'i 35raugu haa'i tanaraui Ha'ataari. 'Iraau naraugu ha'atora'ini'i tanaraui i nei narau 'irisiai hei'a'auhi.

36Ma 'e ta'i sae baaniai burungana Livae na huta na'i marau Saepas na atana 'ia Josep. Ma'ata 'iraauui Ha'ataari rau matai 'unua ro'u 'inia Banabas, ni 'ado'ado 'anai atasi “Sae na ha'a-'o'oriai 'ado'adonai sae.” 37'Iia ro'u 'a raonga'iniai dorai ano ana mana ha'a 'a hua tanaraui Ha'ataari.

'Ia Ananaeas Mea Safaera Raru Pwari'iraui Ha'ataari

5¹E ta'i 'oha, 'e sae na atana 'ia Ananaeas beiai urao ana, 'ia Safaera, raru raonga'inia ro'u ta'i dorai ano adarua. 2Raru 'adoma'i aratara 'anai pwari'iraui Ha'ataari mararu giruai dora 'iniai ha'asi do raruigu to'ora haairirua. Mana nata dora raru hua tanaraui. 3Mia Pita 'a o'ani 'inia Ananaeas, “'Iniai 'uaana na'o ha'awatea 'inia Saetan 'anai tau'aro na'i 'adoma'imu? 'Iniai 'uaana na'o pwari'ia 'iniai Hi'ona Maea, na'ogu girua 'iniai nata aba 'iniai ha'a nara horia 'iniai dorai ano na'o raonga'iniasi? 4Na'i 'oha 'o ai'a raonga'inia mau i dorai anosi, dorai anosi 'iaamua haari'o. Ma rei'uaa no'o raonga'inia mana ha'a ra horia 'inia 'iaamua ro'u mau. Naasi, ni

'uaana no'ogu raba pwari'i 'inia? I'oe 'o ai'a pwari'iraaui moi inoni, ma'ata 'o pwari'ia ro'ua God.”

⁵Na'i 'oha 'ia Ananaeas 'agu rongoa moi 'unu o'asi ana Pita, ma rahuta'i dioi ano ma mae'a. Miraau'i nei rau rongoai maho na to'osi rau mamaa'u raha di'u. ⁶Tara'i gere sae rau siri mai marau hiri ho'uai abena Ananaeas marau waia hura'a wou marau 'ari toringia.

⁷A gaarangi 'onaai oru 'aoa na hako maagu siri mai ro'u urao ana Ananaeas na'i rumasi. 'Iia 'a ai'a 'iraraai maho na to'o beiai mwane ana. ⁸'Ia Pita 'a o'ani 'inia, “A 'ua? Naia hako'ai ha'a nara horia 'inia dorai ano amurua ani naanisi?”

Mia aramia o'ani, “Naia moi naasi.”

⁹'Ia Pita 'agu o'ani 'inia, “Ni 'uaana namuru 'adoma'i aratara 'inia 'anai pwari'iai Hi'ona Maea ana God 'anai sadoia 'onaa 'ai ha'a-mama'ai'amou ma'ua bwa'i? 'Ome, 'iraaui gere sae narau toringiai mwane amua neiraaui'a hura'a wou maraarumasi. 'Iraau rai suru'i'o hura'a ro'u'ana!” ¹⁰Na'i moi 'ohasi 'a rahuta'i dio na'i maana Pita ma mae'a. Miraau'i gere sae rau siri mai marau 'omesia do 'a mae'a ro'u. Rau suru'ia hura'a marau toringia na'i bobonai mwane ana. ¹¹Miraau sae hinihini beiraaui nei rau rongoai maho na to'osi, rau mamaa'u hako.

Mwani Ha'abu'oahu Mana Ha'ara

¹²'Iraau sae hinihini rau matai boboi goni na'i “Abaihare ana Solomon,” 'e ta'i dora na'i Ruma Maea ana God. Miraau'i Ha'ataari rau haa'i mwani ha'abu'oahu mana ha'ara na'i maadaaui noni hunga. ¹³'Iraau'i nei rau ai'a noni hinihini rau mamaa'u 'anai boi goni beiraaui. Rei'uaa na o'asi, 'iraaui sae 'isi rau 'adoma'i ha'a-hihi'araui nei hinihini. ¹⁴Ma rago ro'u i sae mwane mana urao rau aho'ita'i sae hinihini marau siri wou 'anai ha'i ta'i ruruha beiraaui sae hinihini. ¹⁵Suriai re'ia adaaui mwani ha'abu'oahu narau haa'i Ha'ataari, 'iraaui sae rago rau waa'i mai sae daoha marau ha'adaohi'i suri'i hi'o mana be'a na'i bobonai tara. Na'i 'adoma'idaa'i do na'i 'oha 'ia Pita 'ai tahahoro mai mana nununa 'ai marumarusiraaui sae daoha 'isi marai goro'a aho'i. ¹⁶'A rago di'u i sae suri'i gere 'omaa gariai Jerusalem narau goni mai ro'u. Rau waa'i mai sae daoha mana nei ra bwauni'i adaro marau goro hako aho'i.

Ra Kootiraaui Ha'ataari

¹⁷I Na'ohadaaui Piriisi miraau nei rau tau'aro beia na'i ruruha adaaui Sadiusi, rau taesu'a di'u 'inia rago anai sae nara boi 'ado 'oha beiraaui Ha'ataari. ¹⁸Marau dauraau mara nugaraau na'i rumanih'o'o. ¹⁹Ma na'i moi rodo, 'ia God 'a ha'ataariai enjel ana ma tahangiai maraaruma anai rumanih'o'o tanaraui Ha'ataari. 'A na'otaradau hura'a ma o'ani, ²⁰“Moi 'ari Ruma Maea ana God mamoi maani'i mwani maho hako 'abaiai tahinga haorusi tanaraui sae.” ²¹Na'i mau haho'oa ta'aa miraau Ha'ataari rau 'ari'a na'i Ruma Maea 'onaai 'unua anai enjel tanaraui marau ha'ausuriraaui'a i noni hunga.

Mana Na'ohadaaui Piriisi miraaui nei rau tau'aro beia, rau 'unuraaui mai hako'i sae mwanemaui ni Jiu narau awa na'i ruruha nara 'unua 'iniaui Kansol. Marau ha'a-taariraau sae hehei'oi nara 'omesuriai Ruma Maea 'ari rumanih'o 'anaui wairaaui aho'i mai Ha'ataari. ²²Raugu 'ari wou marau ai'a sadoiraau'a. Marau aho'i mai marau heimaani o'ani, ²³“Meu ada wou na'i rumanih'o mana maraaruma ra honohono baabau mau, miraaui hehei'oi narau 'omesurili maraaruma rau ura-ura mau ro'u. Ma na'i 'oha meugu tahangi'i maraaruma nameugu siri wou 'ome, ma ai'a ta sae nameigu re'ia.”

²⁴Na'i 'oha na bwauodo adaui sae hehei'oi nara 'omesuriai Ruma Maea miraaui Na'ohadaa'i Piriisi raugu rongoa o'asi, ma kakui ahudaui marau wai'ado'ado 'iniaui taha naigu to'o ro'u na'i muri. ²⁵Ma na'i 'ohasi, 'e ta'i sae na boi ma o'ani 'iniraui, “Romwane! 'Iraui sae namou nugaraui na'i rumanih'o ani, na'i 'ohanisi raugu ha'ausuriraui moe'ai sae na'i Ruma Maea!”

²⁶Mana bwauodo adaui sae hehei'oi nara 'omesuriai Ruma Maea beiraui sae tatau'aro ana'i rau 'ari marau 'abenga'i wairaaui moi hura'a i Ha'ataari, 'iniaui rau maaa'usiraui noni hunga. Rau gasigu buta'iraui 'ini'i hau.

²⁷Mara wairaaui mai Ha'ataari mara ha'a-urasiraui na'i maadaui Kansol. Mana Na'ohadaaui Piriisi 'agu o'ani, ²⁸“Meu bwane 'unua tana'amou domoi abu ha'ausuri 'iniaui ha'ausuringa'i ana Jisas, mana ha'ausuringa'isi 'a garia hako'ai Jerusalem. Mamou subuni'ameu ro'u 'iniaui mae na haua ani a Jisas.”

²⁹Mia Pita na heiarau tanaraui Ha'ataari, 'a o'ani, “'I'ameu mei araisuriai taha 'ia God na 'irisia, meu bwa'i araisuriai hei'irisidai inoni. ³⁰'I'amou namou rabu ahita'inia Jisas na'i dadaahoro mamou ha'amaesia, mia God adaui waua agaa'i, 'a ha'atahia aho'i baaniai mae. ³¹Ma waia ara'a ma ha'ahainagua na'i aba odona 'anaui marungigaui mana ruhasigaui inoni nai Israel baaniai ora-ora'a. 'A haua o'asi do 'igaui gai nugas'i baronga ta'a'i agaa'i maui 'adoma'i nugas'i ora-ora'a agaa'i. ³²'I'ameu naasi 'anaui ha'arangi'i maho 'ini tana'amou, mana Hi'ona Maea 'a ha'arangasia ro'u do ra ha'a-momori. Mana Hi'ona Maeasi, 'ia God 'a haua tanaraui nei rau araisuria.”

³³Na'i 'oha 'iraui Kansol rau rongoai ha'atee o'asi ana Pita, rau kae taesu'a di'u marau raba ha'amaesiraui Ha'ataari. ³⁴Ma'e ta'i beiraui Kansol na atana 'ia Gamaliel, 'a ura ara'a ma 'unua dorai ha'a-hura'ahiraui ga'u i Ha'ataari. 'Iiani 'e Farisei ma'e ta'i 'iniraui Ha'ausuri adaa'i Ringe nara ha'ahoua. ³⁵Maagu ha'atee tanaraui o'ani, “'Igaui saeni Jiu, gai wai'ado'ado goro ga'u suriai maho mou raba hauasi! ³⁶'E ta'i 'oha, 'e sae nara 'unua 'inia Tiudas 'a 'adoma'inia do 'iia 'e ta'i sae ro'u, ma gaarangi 'onaui hai 'arangi sae narau suria. Ma na'i moi murinaui ngahuia ada, miraaui sae ana'i rau 'adarara'a aho'i mana ruruha ana 'a ai'aa moi. ³⁷Na'i muri, 'oha na to'o i usu ata, 'ia Jiudas saeni Galili, 'a rago ro'u i nei na ogeraui 'anaui suria. Ma na'i 'oha ragu ngahuia, 'iraui sae ana'i raugu ha marau 'adarara'a aho'i ro'u moi.

³⁸“Naasi gai nugasiraui wou. 'Onaa ni maho rau hauasi 'a suria moi 'adoma'idaui haariraui, mana mahosi 'a bwa'i orea mai ai'aa'a aho'i ro'u.

³⁹Ma 'onaa rau hauai hei'irisina God, ma mou bwa'i matai ha'a-bwarasiraau mwada'u. Mou gasi ura bwarasia God.”

⁴⁰Miraau hako rau 'adoma'i aratara 'inia'i maho na 'unua Gamaliel. Rau 'unuraau aho'i sirimai Ha'ataari, mara 'unua tanaraau sae tatau'aro adaa'i dorai rohoraau'a. Marau ha'abasuraau wetewete dorai abu maania'a ro'ua Jisas. Naasi maraugu ha'a-hura'ahiraau. ⁴¹Na'i 'oha rau hura'a rau wa'ewa'e di'u, 'inia 'ia God 'a ha'ata'inia do'a arari rai here ha'a-ninimairaau o'asi 'inia'i suria adaa'u Jisas. ⁴²'Ado dangi rau ai'a agoheta'i ha'ausuriraau noni hunga na'i Ruma Maea ana God ma na'i ro'u suri'i moi ruma adaa'i. Rau maaniai Taroha Goro 'inia Jisas, 'ia na Ha'atahi.

Biu Sae 'Anai 'A'au Na'i Heisoi

6 ¹Rau rago hanehane moe'a ara'a i nei rau hinihinia Jisas. Miraaui Jiu hinihini narau boi baani'i dora nara mamaramara Grik rau taraawa'a 'ubwa tanaraaui Jiu hinihini narau huta na'i Israel. Rau o'ani, “'Ado 'oha mou 'a'auhiraau nei ra pwapwaku 'inia'i mahoingau, ma'ata 'i'amou mou ai'a 'a'auhiraau goroi nao amee'i.” ²Naasi 'iraau ta'i tangahuru mana rua Ha'ataari rau 'unuraau goni mai noni hinihini marau o'ani 'iniraau, “'A ai'a goro domei mamarota'i ha'ausuriraau noni 'inia'i ha'atee ana God, mameigu poru moi 'inia'i 'omesuriraau pohara. ³Naasi arai do'ora, 'a ga'i goro 'onaa moi 'ome sigihia ta biu sae madoma namou ha'ahouraa. Me'iraau mwane 'isi na Hi'ona Maea 'ai rabe ro'u beiraau, mamei nugasia tau'arosi tanaraau. ⁴'I'ameu mei matai awa moi 'anai ha'arahesi mana taroha'inia'i Taroha Goro 'inia Araha.”

⁵'Iraau hako rau 'adoma'i aratara beiraau Ha'ataari. Rau 'ome sigihia Stivin, 'ia mo'o na hinihinina 'a wetewete di'u ma rabe beiai Hi'ona Maea. Marau 'ome sigihia ro'ua Pilip, mea Prokoras, mea Nikeno, mea Timon, mea Pamenas mea Nikolas. 'Ia Nikolas 'e saeni Antiok ma awa suriai ringeringe adaa'i Jiu. ⁶Rau ha'a-urasiraau wera biusi na'i maadaau Ha'ataari, maragu dau'i bwaudaa'i marau ha'arahesi 'adaau.

⁷Mana tarohana Araha 'a 'adarara'a 'ari suri'i mwani 'omaa. Miraau noni hinihini na'i Jerusalem rau rago hanehane ro'u moe'a ara'a. Ma rago ro'u i Piriisi narau taraawa'a hinihiniai ha'ausuringa'i 'inia Jisas.

Ra Daa Stivin

⁸Mia God 'a ha'agorohia Stivin mana mena ana God 'a awa beia. 'Ia Stivin 'a haa'i mwani ha'abu'oahu mana ha'ara rago na'i maadaau sae. ⁹Ma tara'i sae baaniai ruma ni ha'arahesi nara 'unua 'inia'i “Ruma ni ha'arahesi adaaui Slev nara Awa Dadara'a,” rau taraawa'a ura bwarasia Stivin. 'Iraau sae 'isi rau boi baaniai 'omaai Saerin mana Aleksandria, mana'i Provensi Silisia mana Eisia. Rau heita'ia beia Stivin. ¹⁰Maragu ai'a gere arari moe'a 'anai heiraeraesi beia, 'inia 'ia 'a madoma di'u mana Hi'ona Maea 'a 'a'uhia.

¹¹Rau 'unuraau giruguru tara'i sae marau bonasiraau dorai pwar'i 'ana o'ani, “Meu rongoa mo'oni na ha'atee ha'ata'aia Moses ma ha'atee ha'ata'aia

ro'ua God.” ¹²Suriai haua adaa'u o'asi, 'iraau sae rago miraa'u saemaua adaa'i Jiu miraa'u Ha'ausuri 'anai Ringe ana'ia Moses, rau taesu'a di'u 'ana Stivin. Rau daua marau waia 'ari na'i rurugoni adaaui Kansol. ¹³Rau waa'i mai tara'i abe 'anai pware'i 'ana o'ani, “Ia mo'oni 'ado 'oha'a na ha'atee ha'ata'iaiai Ruma Maea agaau mana ringeringe ana'ia Moses. ¹⁴Meu rongoa ro'u na 'unua do'ia Jisas ni Nasaret 'ai kaiai Ruma Maea agaau, mai orisi'i ringeringe agaa'i na haa'ia Moses.” ¹⁵Miraa'u hakoi ruruhai Kansol, rau wana wetewete 'inia Stivin marau re'iai hauraena auru tari na'i 'u'una, 'a 'ome 'onaai enjel.

Hadahada Ana Stivin

7 ¹Mana Na'ohadaaui Piriisi 'a songa'inia Stivin o'ani, “A 'ua? Maho rau maani'isi, ra ha'a-momori ma'ua ai'a?”

²Mia Stivin 'a o'ani, “Mwani sae agu'i mana mwani sae mwanimaua, moisu rongoa'i maho wai maaniani. 'Ia wauwa agaaua Ebrahim 'a awa mau na'i Mesopotemia na'i madora'a 'ia God, na hauasa, 'a ha'ata'inia haaria tanaa. Na'i muri 'agu sara 'ari 'omaai Haran. ³Ia God 'a o'ani, “Oi hano baaniraaui sae amu'i mana dorani, ma'oi 'ari na'i dora nawaigu ha'ata'inia tana'o.” ⁴Naasi, 'ia Ebrahim 'a hano baaniai Mesopotemia, dora adaaui Kaldia, ma hano ma awa ga'u na'i Haran. Ma na'i murinai mae na haua amana, 'ia God 'agu 'unua tanaa do'ai sara mai na'i dora nagaugu mono na'iei 'ohanisi. ⁵Na'i madoraasi, 'ia God 'a ai'a haua ta dorai ano tanaa Ebrahim, rei'uaa ta gere dora ma ai'a ro'u. Ma'ata 'ia God 'a duruduru tanaa do na'i muri, 'ia Ebrahim 'ai to'oraai dorasi. Rei'uaa na 'iia 'a ai'a to'oraai mau ta gare, mia God 'a bwane duruduru tanaa do 'iraau warowarona'i narai to'oraai dorasi. ⁶Ia God 'a ha'atee o'ani ro'u, “Iraau warowaromu'i rai 'ari marai awa na'i dora narau ai'a to'oraai. Miraa'u sae na'i dorasi rai ha'i slev 'iniraa'u. Rai awa ha'ata'airaa'u suria ta hai 'arangi harisi. ⁷Minau wai ha'a-mama'ai ai kantrisi 'inia ha'i slev adaa'u 'iniraaui burungamu. Na'i muri raigu hura'a baaniai kantrisi maraigu boi 'anai ha'arahesiau na'i 'ini.’

⁸“Hoita, 'ia God 'a 'unua ro'u tanaa Ebrahim 'anai aha ha'araraaui gare mwane, 'e ha'ara 'inia duruduru na haua tanaraaui warowarona'i. Naia na 'ia Ebrahim 'a aha ha'araa 'inia Aisak na'i warunai dangi murinai huta ana. Mia Aisak 'a aha ha'araaui garena, 'ia Jekop, mia Jekop 'a aha ha'araraaui ro'u i ta'i tangahuru mana rua gare ana. 'Iraau naasi ta'i tangahuru mana rua wauwa agaau.

⁹“Miraa'u gare ana'ia Jekop rau kakawa 'omesiai do'oradaaui 'ia Josep marau 'ubwania. Marau raonga'inia tanaraaui tara'i sae maraigu waia auru Ijip 'anai ha'i slev 'inia. Mia God 'a awa beia Josep ¹⁰ma taatahi bwarasia suri'i madora'a bwara na siri suri'i. 'Ia God 'a ha'amadomaa Josep mana mweraha na'i Ijip 'a 'ome taenia ma ha'abwauodoa 'anai 'omesiraaui saeni Ijip bei'i toto'ora ana'i. ¹¹Ma'e ta'i kaeni hiroa raha na to'o 'ari suria hakoi Ijip tari Kenan. 'A bwara hako tanaraaui sae rago. 'Iraau wauwa agaa'i rau ai'a to'o mahoingau ro'u na'i madoraasi. ¹²Mia Jekop 'a rongoa do ra'i mahoingau ra awa na'i Ijip

ma ha'a-taariraau wauwa agaa'i 'ari 'isi. ¹³Na'i ruanai boi adaau mia Josep 'a ha'arangasia'a haaria do'ia naasi do'oradau ani. Na'i 'ohasi 'ia Mwaeraha adaau Ijip 'agu 'irararaui sae ana'ia Josep. ¹⁴'Ia Josep 'a ha'ataariai taroha tanaa amana miraau sae ana'i ma 'unua dorai auru hako na'i Ijip. 'Iraausi 'a tari biu tangahuru mana rima goni adaau hako. ¹⁵Naasi 'ia Jekop 'a auru ma awa na'i Ijip. 'Iia goni beiraau gare ana'i rau awa marau mae na'i 'isi. ¹⁶Mana'i 'oha rau mae, na abedaa'i ra wai'i aho'i 'ari na'i Sekem naragu aora'i na'i wabwa na'ia Ebrahim 'a horia baaniraau gare ana'ia Hamo.

¹⁷“Ari wou mana madora na 'ia God 'a duruduru 'inia tanaa Ebrahim 'anai ruhasiraui Jiu baania Ijip 'a gaarangi'a. Na'i 'ohasi, 'iraa sae agaa'i na'i Ijip rau kaeni rago hanehane moe'a ara'a. ¹⁸Ma na'i 'ohasi 'e sae he'ete'i na mwaeraha na'i Ijip. Sae na ai'a 'irara Josep. ¹⁹'A ha'a-bweubweu'araui wauwa agaa'i ma here ha'ata'airaau di'u 'oha na ha'a-'usu'usuraa dorai nuga'i gere gare ada'a'i hura'ai abau 'omaa marai mae.

²⁰“Na'i madoraasi na huta maia Moses, 'iia 'e gare na 'ome goro di'u. 'E oru hura narau 'omesuria moi na'i ruma. ²¹Raugu nugaa hura'ai abau 'omaa mana gare urao anai mwaeraha ni Ijip 'a waia'a ma 'omesuria 'onaai huunai gare ana. ²²Rau ha'ausuri ha'agorohia 'ini'i maho rau 'irara'i ma here goro di'u suri'i mwani maho na hadanga'ini'i ma haa'i.

²³“Na'i 'oha na tari hai tangahurui harisi, 'a raba 'ari garihiraui saeni Israel, 'iraa sae ana'i. ²⁴Na'i madoraasi, 'a re'iai saeni Ijip na ngahu ha'ata'ai saeni Israel ma 'a'auhia saeni Israel ma ngahu ha'amaesiai saeni Ijip. ²⁵'Ia Moses 'a 'adoma'inia do 'iraa sae ana'i rai 'ome 'irara do 'ia God 'a 'ome sigihia 'anai ruhasiraui maraagu ai'a 'ome 'irara moe'a.

²⁶“Na'i nata dangi ma re'ia ro'u rua saeni Israel naruru heingahui ma bonasia do rarui abu heingahui. 'A o'ani 'iniraru, 'I'amuru ra'i saeni Israel hako moi neimuruasi. Ni 'uaana namurugu heingahui 'inia? ²⁷Mia mo'o na taraawa'anai heingahui 'a burusia beira'i a Moses ma o'ani 'inia, 'Iatei na niga'o 'anai saemau ma'ua 'anai hiiri'amiria? ²⁸'A 'ua? 'O raba ngahu ha'amaesia 'onaai saeni Ijip na'o ngahu ha'amaesia nanora ani?' ²⁹Na'i 'oha 'ia Moses 'agu rongoa o'asi, ma hora'a baaniai Ijip ma 'ari na awa 'onaai mahuara na'i Midia ma ha'iwai na'iei na to'oraai rua gare mwane.

³⁰“E hai tangahurui harisi na hako mana enjel 'a ha'amaranga tanaa na'i dora mangasara gaarangi'ia hungahungai Saenai. 'A ha'amaranga na'i urunai gere hasi'ei na noro. ³¹'Oha 'ia Moses 'a re'iai 'eusi, 'a heimwaota'i di'u ma 'ari wou gaarangi 'anai wana ha'agorohia. Ma rongoai ringena Araha God na o'ani, ³²“Inau God adaau wauwa amu'i. God ana Ebrahim mea Aisak mea Jekop.' 'Ia Moses 'a 'idi'idi ma maaa'uta'i wanasiai 'eu.

³³“Mia God 'a o'ani 'inia, 'Oi rehi'i sandol amu'i baaniai uwamu, 'inia dora na'o awa 'ieisi, 'e dora maea. ³⁴Inau re'iai rongomaata'i narau haai noni agu'i na'i Ijip mau rongoai ohooho adaau mau dio mai 'anai ruhasiraui. Naasi wai ha'ataari'o aho'i 'ari Ijip.’”

³⁵Mia Stivin 'a o'ani ro'u, “'Ia God 'a ha'ataariai enjel ana 'anai hadahada beia Moses baaniai gere hasi'ei na norosi. Ma 'unua tanaa do'ia God 'ai

ha'ataaria 'anai ruhasiraaui ma 'anai marungiraaui inoni ana'i. 'Iia mau a Moses narau 'itaa ani naanisi nararu 'unua do 'iatei na nigaa 'anai saemaua ma'ua 'anai hiiriraru. ³⁶Mia Moses 'a aho'i 'ari ma na'otaradaaui sae ana'i hura'a baaniai Ijip ma haa'i mwani ha'abu'oahu mana ha'ara rago na'i Ijip ma na'i asi meramera'a ma na'i 'omaa mangasara suriai hai tangahurui harisi.

³⁷"Ia Moses na 'unua tanaraaui Israel do'ia God 'ai 'ome sigihia ta Rarabea 'onaia baani'i warowarodaa'i. ³⁸Ma na'i 'oha 'iraaui wauwa agaa'i rau awa na'i 'omaa mangasara na'i hungahungai Saenai, 'ia Moses 'a awa beiraaui me 'iia naasi i enjel na ha'atee tanaa ma haa'i tanaai ha'atee ni tahi nagu haa'i mai tanagia.

³⁹"Me 'iraaui wauwa agaa'i rau ai'a raba araisuria Moses. Rau 'itaa moi marau raba aho'i 'ari Ijip. ⁴⁰Na'i 'oha 'ia Moses 'a awa mau ta'eha na'i hungahunga, rau 'unua tanaa Eron do'ai tagora'i tadaa'i god 'anai na'otaradaaui. 'Inia raugu ai'a 'iraraa'ai taha na to'o beia Moses na wairaaui hura'a baaniai Ijip. ⁴¹Na'i madoraasi narau araaranununai garei kau marau suu ho'asi tanaa. Marau hauai kae ngaugoni wa'ewa'e 'iniiai god adaui narau tagorahia. ⁴²Mia God 'a rihota'i beira'i baaniraaui ma ha'awateraaui rai ha'arahesi'i hee'u mana hura mana sina 'onaai ha'arangasia ana na'i Usu-usu Maea adaui Rarabea na o'ani,

'I'amou saeni Israel, na'i raronai hai tangahurui harisi namou awa na'i 'omaa mangasara, mou ai'a suu ho'asi tanaaui.

⁴³'Ado 'oha mougu suru'ia moi ruma saira ana god Molek mana araaranununai god hee'u 'ia Refan.

'I'amou namou tagoradi araaranunu 'isi 'anai ha'arahesi'i.

Ma naasi 'inaui wai ha'awatea dorai wai'amou ha'ataui 'ari di'uai Babilon 'anai ha'a-rongomaata'i'amou.'^f

⁴⁴"Na'i madoraai 'iraaui wauwa agaa'i rau awa na'i 'omaa mangasara rau waa ro'u i ruma saira na awa iei God. Naia mau i rumu saira na'ia God 'a 'unua tanaa Moses 'anai tagoraa, mia Moses 'a tagorahia ma suria goro i nunu na'ia God na ha'ata'inia tanaa. ⁴⁵Na'i muri 'oha nagu na'otara Josua, 'iraaui wauwa agaa'i rau saguai dorai ano na'ia God 'a tariha'iniraaui sae he'ete'i baania. Ma na'i 'oha narau siri wou na'i dorasi, rau waia mau i ruma sairasi na wauwa adaui rau haua mai tanaraaui. Na ruma sairasi rau ha'arahesia moe'a mau a God na'iei tari madoraai ana Mwaeraha Deved.

⁴⁶"Ia God 'a 'ome taenia Deved. Mia Deved 'a ha'angonia God do 'ai watea tanaa maai tagoraa ta Ruma Maea tanaraaui saeni Israel. ⁴⁷Mia God 'a ai'a ha'awatea. 'Ia Solomon nagu tagorahiai Ruma Maea ana God na'i 'oha 'iia nagu mwaeraha.

⁴⁸"Ma'ata, 'ia God na ororiu ara'ai aro, 'a ai'a matai awa suri'i ruma ra tagorahi'i sae. 'Onaai Rarabea na 'unua o'ani,

⁴⁹"Ia Araha God 'a ha'atee o'ani,

"I aro naasi dora heheinagu agua 'anai heimarungi

mana ano naasi dora ni buubuu agua.

Naasi 'e ruma taha namoi tagorahia naigu marasigu?

'A bwara tana'amou 'anai tagorahia ta dora nawai mamaro iei.

50 'Inia 'inau nau ha'apwa'ara'i mwani mareho hako.'''''

51 Mia Stivin 'a o'ani ro'u, "Romwane! 'I'amou mou rongoasa di'u. 'Adoma'imoo'i ra 'onaairaaui ahurodo mamou ai'a raba araisuri'i ha'atee ana'ia God. Mou hairaesii tarau beiai Hi'ona Maea 'onaairaaui wauwa amoo'i na'i 'oha bwani. 52 Gaarangi 'iraaui hako'i Rarabea na'i 'oha bwani, 'iraaui wauwa amoo'i rau norata'airaaui. Rau ngahu ha'amaesi'i sae ana'ia God narau taroha'iniiai boi nai haua mo'o na odo-odo hako na'i maana God. 'Iia naasi Ha'atahi namou ha'awatea tanaraaui maeronga, mamou ngahu ha'amaesia. 53 'Onaai 'iraraa amooi, 'iraaui enjel rau waa'i mai ringeringe agaa'i Jiu tanaa Moses nagu haa'i ro'u tana'amousi. Ma rei'uaa na o'asi, 'i'amou mou ai'a araisuri'i."

Ra Ngahu Ha'amaesia Stivin

54 Na'i 'oha 'iraaui saemaua adaa'i Jiu rau rongoai ha'atee o'asi ana Stivin, rau 'ara ha'a-ngadingadi'i rihodaa'i 'inia na ahudaa'i 'a honu 'iniiai taesu'a. 55 Mia Stivin na Hi'ona Maea 'a rabe beia. 'A wana ara'ai aro ma rei'iai rarahana God, ma rei'ia Jisas na ura na'i aba odona God. 56 Mia Stivin 'a o'ani, "'Au rei'iai aro 'a heihoa mana Gare'i Inoni 'a ura na'i aba odona God."

57 Miraau saemaua rau awaawara marau here ponopono'i karingadaa'i marau 'eba wou 'anai daua. 58 Rau ogea hura'a na'i murina'i 'omaa mara taraawa'ai buta ha'amaesia na'iei. 'Iraau mwane narau ha'ahunia ania Stivin, rau rahi'i to'oni bohura'a adaa'i marau haa'i tanaai geresae ra 'unua 'inia Sol maraangu buta'ia ro'ua Stivin.

59 Na'i 'oha rau buta'ia Stivin, 'a ha'atee o'ani, "Araha Jisas, 'oi waia woui aungagu bei'o." 60 Ma topira'i ruru dioi ano ma awara o'ani, "Araha, 'oi abu su'ua tanaraaui ora-ora'a rau hauani," maagu mae.

8 ¹Ia Sol 'a 'adoma'inia do 'a goro moi ngahuia ada Stivin.

'Ia Sol 'A Norata'airaaui Saeni Heisoi

Taraawa'a na'i madoraa na 'ia Stivin 'a mae, ra taraawa'a norata'airaaui sae ni heisoi na'i Jerusalem. Miraau hako rau hora 'ari suri'i tara'i dora na'i Jiudea ma na'i Samaria. 'Iraau moi Ha'ataari naraangu awa na'i Jerusalem. 2 Tara'i sae narau 'adoma'i ha'ahihi'aa God rau waai abena Stivin marau toringia. Rau angisia marau ahutou di'u 'inia.

3 Mia Sol 'a bonasia do'ai ha'a-ai'aa'i heisoi. 'A siri suri ruma ma daa'i sae mwane mana urao ni heisoi ma nuga'i na'i rumaniho'o.

**Taroha Goro 'A Taha
Na'i Provensi Samaria**

⁴Iraau sae hinihini narau hora baaniai Jerusalem rau 'adara'inia 'ari tarohana Araha suri'i mwani 'omaa narau taha suri'i. ⁵Ia Pilip 'a 'ari ro'u na'i 'omaa raha i Samaria, ma taroha'inia ro'u ieia mo'o na Ha'atahi. ⁶Iraau sae rau raba bahurongoa di'u na'i 'oha rau rongoi maho na maani'i marau re'i'i ha'abu'ohu na haa'i. ⁷Iraau nei na bwauniraau adaro, 'iraau adaro rau awaawara marau hura'a. 'Iraau nei ra pwaki mana nei ra ngadi abedi ra goro aho'i ro'u. ⁸Iraau sae rau awa na'i kae 'omaasi rau wa'ewa'e di'u.

⁹Na'i 'omaasi, 'e ta'i sae na awa iei, atana 'ia Saemon. 'Ia mo'osi 'a matai haa'i ha'abu'ohu 'inia mena anai adaro miraau saeni Samaria rau heimwaota'i di'u 'ini'i. 'Ia mo'osi 'a 'unua ro'u haaria do'ia 'e saemaua. ¹⁰Iraau hakoi sae na'i 'omaasi goni beiraau saemaua rau bahurongo'i maho na 'unu'i a mo'osi, marau 'unua do'ia 'a to'oraai mena. I menasi rau 'unua 'inia ta'i kaeni mena ana God. ¹¹Rau suria 'inia 'a ore mai haa'i ana'i mwani maho rau heimwaota'i 'ini'i. ¹²Na'i 'oha 'ia Pilip 'a maaniai Taroha Goro 'inia Jisas Kraest mana tahinga 'ia God na marungia, 'iraau sae mwane mana urao rau hinihinia marau 'ari wou ma bwareomaea'araau. ¹³Mia Saemon ro'u 'a hinihini ma 'ari ro'u wou na bwareomaea. 'Ado 'oha 'a awa beia Pilip ma heimwaota'i di'u 'ini'i ha'abu'ohu mana ha'ara na haa'i.

¹⁴Iraau Ha'ataari na'i Jerusalem rau rongoa do 'iraau Samaria rau hinihinia'ai tarohana Araha. Naasi marau ha'ataaria Pita mea Jon 'anai garihiraau. ¹⁵Na'i 'oha raru taha beiraau nei ra hinihini, raru ha'arahesi 'adaau neina Hi'ona Maea 'ai sirihiraau. ¹⁶Rei'uaa narau bwane bwareomaea 'inia atana Araha Jisas, mana Hi'ona Maea 'a ai'a awa mau beia tanei 'iniraau. ¹⁷Naasi 'ia Pita mea Jon raru dau'i bwaudaa'i mana Hi'ona Maea 'a sirihiraau'a.

¹⁸Na'i 'oha 'ia Saemon 'a re'ia dona Hi'ona Maea 'a sirihiraau sae na'i 'oha 'ia Pita mia Jon raru dau'i bwaudaa'i, 'agu ha ma waia'a mai ha'a tanararu ma o'ani, ¹⁹“Murui hau ro'u tanaau mena, neina 'iatei sae nawai dau na'i bwauna, na Hi'ona Maea 'ai sirihia ro'u.”

²⁰Mia Pita 'a ha'atee wetewete tanaa o'ani, “T'oe 'adoma'inia do'o ga'i matai horia moi maho na watea dadara'a God tanaraau sae? 'A goro do'o ga'i mae na'i dora ni rongomaata'i bei'i ha'a amu'isi. ²¹I'oe 'o bwa'i aba 'inia ruruha ameeu na'i tau'aroni, suria na 'adoma'imu 'a ai'a odo-odo na'i maana God. ²²Oi rihosi ma'oi nugasi'i herehere amu'i nara ai'a goro, ma'oi ha'arahesi tanaa God maai 'adoma'i nugasiai 'ado'adomu na ta'aa. ²³Inau 'iraraa 'o ta'i kaeni naga di'u 'inia to'oraai menasi, me ni ora-ora'a 'a marungi'o.”

²⁴Mia Saemon 'a 'unua tanaa Pita mea Jon do rarui ha'arahesi 'a'auhia mana maho raru 'unu'i rai abu to'ia.

²⁵Na'i 'oha 'ia Pita mea Jon raru taroha'inia hakoi tarohana Araha mararu maani'i taha nararu re'i'i na haa'i, naasi ma rarugu aho'i 'ari Jerusalem. Na'i 'oha nararu hano 'anai 'ari Jerusalem, raru taroha'inia mau ro'u i Taroha Goro suri'i tara'i 'omaa na'i Samaria.

'Ia Pilip 'A Mamaani Beiai Saeni Itiopia

26^E ta'i 'oha, i enjel ana God 'a ha'atee tanaa Pilip o'ani, “O'i hura'a suriai tara na tahamora na'i Jerusalem ma dio na'i dora mangasara ma 'ari 'anai Gasa.” 27^{Mia} Pilip 'a hura'a suria ma re'iai saeni Itiopia. 'Ia mo'osi 'e sae mwanemaua na 'omesuri'i ha'a anai urao mwaeraha na'i Itiopia. 'Iia 'a 'ari Jerusalem 'anai ha'arahesi 28ma aho'i 'ari 'omaa ana. 'A heinagu na'i bwea na'e hoosi na ogea, magu 'oha'inia'i buka anai rarabea Aisaea. 29^{Mana} Hi'ona Maea 'a o'ani 'inia Pilip, “O'i 'ari wou beia mo'osi ma'oi hahano na'i bobona.” 30^{Na'i} 'oha nagu 'eba wou gaarangia ma rongoai 'oha'inia anai Usu-usu Maea ana Aisaea, mia Pilip 'a o'ani 'inia, “A 'ua? 'O aidangisiai maho na'o 'oha'iniasi?”

31^{Mia} mo'osi 'a o'ani 'inia Pilip, “Ai he'ua nawai aidangisia 'inia 'onaa na ai'a ta sae nai ha'a-aidangisiau 'inia?” Ma 'unua tanaa Pilip do'ai hane ta'eha maai heinagu beia na'i bwea. 32^{Maho} na 'oha'inia mo'osi na'i Usu-usu Maea 'a o'ani,

“Ra waia 'onaai siip nara waa 'anai ngahuia.

Ma 'onaaiai garei siip na ai'a angi na'i 'oha ra taapuruai warihuna, 'iia 'a agohe moi.

33^{Ra} ha'atee ha'ata'aia ma na'i 'oha ra hiiria ra ai'a haua beiai here na odo-odo.

'Abwa'i ta sae nai hadanga'ini'i gare ana'i,

'inia na tahingana ra ha'a-ai'aa moi baania 'oha 'iia 'a ai'a to'o gare mau.”[†]

34^{Mana} saemauasi 'a songa'inia Pilip o'ani, “Iatei na 'ia Aisaea na hadanga'iniasi? 'A hadanga'inia haaria ma'uasi 'e sae he'ete'i?” 35^{Mia} Pilip 'a taraawa'a maania tanaai Taroha Goro 'inia Jisas. 'A maania ga'u tanaa i gere dora baaniai buka ana Aisaea, magu maani'i tanaa ro'u tara'i dora he'ete'i ro'u. 36^{Rarugu} ha mararu taha'a na'i wai mana saesi 'a o'ani'a 'inia Pilip, “Wai naani'a, 'e taha na ha'abwarasiau nau bwa'i matai bwareomaea 'inia?” 37^{Mia} Pilip 'a aramia o'ani, “Onaa na'o hinihini beiai tahingamu hako, ma'oi bwareomaea.” Mana saemauasi 'a o'ani, “Au hinihini do'ia Jisas Kraest naasi Garena God.”[†]

38^{Mana} saemauasi 'a 'unua dorai ha'apapakuai maho raru ta'e na'ieisi, mararu dio na'i wai mea Pilip 'agu bwareomaeaa saesi. 39^{Na'i} 'oha raru tarau baaniai wai, na Hi'ona Maea ana God 'a waia Pilip mana saemauasi 'agu ai'a re'ia'a. 'Agu haa ma hano'a ro'u ma wa'ewa'e raha di'u. 40^{Agu} 'asu'a Pilip ma ada na'i 'omaai Asotas. 'A maaniai Taroha Goro na'i 'omaasi ma ro'u suri'i mwani 'omaa na taha suri'i tari 'oha na ada na'i 'omaai Sisaria.

'Ia Sol 'A Aho'ita'i Sae Hinihini

9 1^{Mana} 'i 'ohasi, 'ia Sol 'a 'unua wetewete moe'a mau 'anai ngahu ha'amaesiraaui nei narau suria Araha. 'A 'ari beiai Na'ohadaaui Piriisi

2ma ha'angonia do'ai usu'i tara'i usu-usu tanaraaui bwauodo suri'i ruma ni ha'arahesi adaa'i Jiu na'i 'omaai Damaskas. 'A haua o'asi marai aidangisia do'ia Sol ra haua tanaa i mena 'anai dauraaui urao mana sae mwane nara hinihinia Jisas 'anai wairaau 'ari na'i Jerusalem.

3Mia Sol 'a 'ari Damaskas ma na'i 'oha na gaarangia wou i 'omaa, 'e raraha na boi baaniai aro na raangia. 4Ma ahoda aurui ano ma rongoai ha'atee na o'ani, "Sol, Sol, 'inia i 'uaana na'o norata'aiau 'inia?"

5Mia Sol 'a o'ani, "Saemaua, i'oe atei?"

Mia o'ani, "Inaua Jisas na'o norata'aiausi. 6Ma'ata, 'oi ura ara'a ma'oi 'ari 'omaa 'ariani. 'E sae na'iei naigui 'unua tana'o i maho na'oi haua."

7'Iraau hakoi mwane rau hano beia Sol, 'a bu'o i ahudaau marau ai'a 'unua ta mareho. Rau rongoa moi ha'atee marau ai'a re'ia ta sae. 8Mia Sol 'a ura ara'a ma ragata'inia maana ma ai'a 'omesia'a ta maho. Rau dau na'i rimana marau urua 'ari Damaskas. 9'E oru dangi na ai'a 'ome'ome ma ai'a ngau mana gono.

10Na'i Damaskas 'e ta'i sae hinihini na awa na'iei na atana 'ia Ananaeas. Ma na'i 'omesia na haua Araha 'a 'onaai maho na mauru'aa. 'Ia Araha 'a o'ani, "Ananaeas!"

Mia Ananaeas 'a o'ani 'inia, "Inau neinauni Araha."

11Mia Araha 'agu o'ani, "Oi 'ari suriai tara nara 'unua 'inia Tara Odo-odo ma'oi taha na'i ruma ana Jiudas ma'oi songa'i 'inia saeni Tasas na atana 'ia Sol. 'Iia 'a ha'arahesi na'i madoraanisi. 12Mia Sol 'a 'onaa do 'a mauru'aa maho. 'A re'iai saena 'ome 'onaaiai sae ra 'unua 'inia Ananaeas na boi ma nugaai rimana hungana do'ai 'ome'ome aho'i."

13Mia Ananaeas 'a o'ani 'inia, "Araha, 'inau bwane rongo'i mwani mamaani 'inia mo'osi 'inia here ha'ata'airau 'anai sae amu'i na'i Jerusalem. 14Ma na'i 'ohani 'iraau Na'ohadaa'i Piriisi rau ha'awatea 'anai daa'i sae ra hinihini'o."

15Mia Araha 'a o'ani, "Oi 'ari! 'Inau nau 'ome sigihia 'anai hauai tau'aro agua, 'anai taroha'inau tanaraaui sae nara ai'a Jiu miraaui mwaeraha mei tanaraau ro'u i Jiu. 16Mawai ha'a-aidangisia 'inia rongomaata'i nai to'o tanaa na'i 'oha nai taroha'inia atagu."

17Mia Ananaeas 'a 'ari ma siri wou na'i ruma ma nugaai rimana hungana Sol ma o'ani, "Do'oragu Sol, 'ia Araha Jisas na ha'ataariau mai. 'Iia na ha'ata'i tana'o ani na'i tara. 'A ha'ataariau do'oi wanawana aho'i mana Hi'ona Maea 'ai sirihio." 18Na'i mau 'ohasi, ra'i maho nara 'ome 'onaai unai ii'a ra ahoda baaniai maana maagu wanawana aho'i. Ma ura ara'a mara bwareomaeaa. 19Na'i muri 'agu ngau mana abena 'a wetewete aho'i.

'Ia Sol 'A Heitaroha'i Na'i Damaskas

'A ga'i 'onaai rua ma'ua oru dangi na'ia Sol 'a awa na'i Damaskas beiraaui sae hinihini. 20Ma siri odo-odo suri'i ruma ni ha'arahesi adaa'i Jiu na heitaroha'i tanaraaui sae do'ia Jisas naasi huunai Garena God.

21'Iraau nei rau bahurongoa rau heimwaota'i di'u marau o'ani, "Ia mo'oni gasi na norata'airaaui nei rau hinihinia Jisas na'i Jerusalem? Magu boi 'ini

'anai dauraau sae hinihini 'anai wairaa tanaraau Na'ohadaau Piriisi! 'Agu he'ua naani?"

²²Hadahada ana'ia Sol 'inia Jisas ra wetewete di' u ro' u wou. Ma rei' uaa narau bwarai hinihini, 'iraaui Jiu na' i Damaskas ra bwarai tohea 'inia ta maho, 'inia Sol 'a ha'ata' inia goro tanaraau do 'ia Jisas naasi huunai Ha'atahi.

²³'A rago'ai dangi ra hako miraau saemaua adaa' i Jiu raugu rurugoni 'anai siba herehere narai matai ha'amaesia 'inia Sol. ²⁴'Ado rodo mana dangi rau matoo 'ana suri' i maadi bara na' i barahau anai 'omaasi. Mia Sol 'a rongoai ha'aradorado adaa ²⁵ma na' i ta' i rodo 'iraaui rongoiusuri ana' i rau ha'ahura'ahia na' i riwa na' i abenai barahau na' i 'omaasi. Rau toto'oa dio hura'ai abau 'omaa na' i kae abira.

'Ia Sol 'A Awa Na' i Jerusalem

²⁶Na' i 'oha na ada aho' i a Sol na' i Jerusalem, 'a bonasia do 'iraaui sae hinihini na' i 'isi rai aidangisia do' iia 'e ta' i' a ro' u beiraaui, maraugu ai' a hinihinia marau maaa' usia. ²⁷Mia Banabas, 'e ta' i 'iniraaui noni hinihini, 'a waia 'aria Sol beiraaui Ha'ataari ma maania tanaraau re' ia na haua Araha na' i tara. Mia Banabas 'a maania ro' u i taha na 'unua Araha tanaa Sol mana ramoramo na haua Sol 'anai taroha' inia Jisas na' i Damaskas. ²⁸Naasi maraugu hinihinia, mia Sol 'agu awa tarau beiraaui. 'A 'ari suri' i mwani dora na' i Jerusalem. 'Iiasi 'a ramoramo 'anai taroha' inia Araha. ²⁹Ma heiraeraesi beiraaui Jiu narau matai maramara Grik, marau bonasia dorai sadoia ta herehere narai ha'amaesia 'inia Sol. ³⁰Na' i 'oha 'iraaui noni hinihini rau rongo sadoiai ha'aradorado narau hauasi, rau waia' a Sol dio na' i Sisaria naragu ha'ataaria 'ari Tasas.

³¹Na' i 'ohasi, na mwani mareho ragu papaku mara goro tanaraau sae hinihini na' i Provens na' i Jiudea mei Galili ma na' i Samaria mara ragoi nei nara hinihinia Jisas. Rau ha'ahoua Araha mana Hi'ona Maea 'a ha' a- 'o' ori' i 'adoma' idaa' i.

Pita 'A Ha'agorohia Aho' i Sae Na Daoha

³²Na' i 'oha 'ia Pita 'a 'aariha suri' i 'omaa, 'a ada beiraaui sae ni heisoi na' i Lida. ³³Ma na' i 'omaasi 'a sadoia iei sae na nugu i abena. Suriai waru harisi 'a taraa dadao moi na' i be' a. Na atanai saesi, 'ia Aenias. ³⁴Mia Pita 'a o' ani 'inia Aenias, "Ia Jisas Kraest 'ai ha'agorohi' o aho' i. 'O' i ura ara' a mo' oi ha' a- aratarai be' amu!" Mia Aenias 'agu haa ma ura ara' a. ³⁵Miraaui saeni Lida mei Saron rau taraawa' a hinihinia Araha na' i 'oha rau re' iai taha na to' o tanaa Aenias.

Pita 'A Ha'atahia Aho' i Urao Na Mae

³⁶Ma na' i Jopa 'e ta' i urao hinihini na awa na' iei na atana 'ia Tabita, atani Grik ana 'ia Dokas. Ni uraosi 'a haa' i mwane herehere goro ma 'a' auhiraau tarau ro' u i pohara. ³⁷Na' i 'ohasi, 'a daoha raha ma mae' a. Mara taguma' iniai

abena mara nugaa na'i ta'i ahii na'i ruanai bwea anai rumasi. ³⁸I 'omaai Jopa 'a gaarangia moi Lida. 'Oha 'iraau sae hinihini rau rongoa do'ia Pita 'a awa na'i Lida, rau ha'ataariai rua sae 'anai bong'a'inia do'ai raurau mai.

³⁹Mia Pita 'a 'ari beirarua na'i Jopa. Na'i 'oha rau ada wou na'i 'omaa, rau waia ta'eha na'i ahii na awa iei urao maesi. 'A ragoi nao rau ura garia Pita marau ago-ago marau ha'ata'ini'i tanaai bwana na tai'i a Tabita na'i 'oha na tahi mau. ⁴⁰Mia Pita 'a ha'a-hura'ahiraa baaniai ahii. Magu topira'i ruru ma ha'arahesi. Ma rihota'i wou tanaai urao maesi ma 'unuai atana, "Tabita, 'oi ura ta'e!" 'Agu haa ma ragata'iniai maana ma re'ia Pita ma heinagu ara'a. ⁴¹Mia Pita 'a dau na'i rimana ma ha'a-urasia maagu 'unuraa aho'i siri mai nao miraa ro'u i sae hinihini. 'Ia Pita 'a ha'ata'inia tanaraaua Tabita na tahi aho'i baaniai mae.

⁴²Taroha 'iniai maho na to'osi 'a 'adarara 'ari suriai 'omaai Jopa ma ragoi nei raugu hinihinia ro'ua Araha. ⁴³'Ia Pita 'a gere awa orea na'i ruma ana Saemon na'i 'omaasi. 'Iiasi 'e sae na matai tatau'arodi mareho 'ini uri-uri mwamwaa.

Pita Mea Konilias

10 ¹Na'i Sisaria 'e ta'i saeni Rom na atana 'ia Konilias, 'iiani 'e na'ohadaaui ruruha hehei'oi ni Itali. ²'Ia Konilias mana urao ana beiraaui gare adaru'i rau 'adoma'i ha'ahihi'aa marau ha'arahesia God. Ma hisungiraa tarau i Jiu pohara ma ha'arahesia tarau a God. ³Ta'i 'oha na gaarangia mai angi oru na'i abaidangi, 'a re'iai maho na 'onaa do 'a mauru'aa moi. 'A re'iai enjel ana God na arai ai atana. 'A o'ani, "Konilias!"

⁴Mia Konilias 'a maaa'u raha ma wana wetewete 'inia ma o'ani, "'E taha saemaau?"

Mana enjel 'a o'ani, "'Ia God 'a rongo'i ha'arahesi amu'i ma re'iai 'a'auhiraau amuai pohara ma wa'ewa'e 'inia. ⁵Oi ha'ataari'i 'ari tara'i sae na'i Jopa marai 'unua mai sae na atana 'ia Saemon Pita. ⁶'Ia 'a awa beiai sae nara 'unua ro'u 'inia Saemon na ruma ana 'a awa na'i bobonai asi. Saesi 'a tatau'arodi mareho 'ini uri-uri mwamwaa."

⁷Na'i 'oha nagu ha'atee hako o'asi moi enjel ma ai'aa'a. Naasi mia Konilias 'a 'unua mai rua sae tatau'aro ana beiai ta'i sae hehei'oi. Ni sae hehei'oisi, 'a tau'aro 'a'auhia Konilias mana saesi 'a 'adoma'i ha'ahihi'aa ro'ua God. ⁸'Ia Konilias 'agu 'unua hako moi tanaraaui maho na to'osi ma ha'a-taariraa'u 'ari Jopa.

⁹Na'i nata dangi na'i atoa, 'iraau wera orusi rau gaarangi ada'a wou na'i Jopa. Na'i madoraasi, 'ia Pita 'a ta'ehai hunganai ruma 'anai ha'arahesi. Hunganai rumasi 'a sada moi. ¹⁰'Ohasi 'ia Pita 'a hioro ma raba ngau. Ma'ata na mahoingau ana ra tau'arodi moe'a na'i 'ohasi, mia re'iai maho na ha'amaranga tanaa. ¹¹'A 'omesiai aro na heihoa ma re'iai maho na 'ome 'onaai kae bwana bwabwanahora. Ma na'i hai di'una hairiu bwanasi, ra toto'oa dio baaniai aro ma dio tari na'i ano. ¹²Na'i hunganai bwanasi, 'a re'i'i mwani taraani mwamwaa he'ete'i, ra'i mwaa mana popo'usuri mana mwani

manu hehe'ete'i. ¹³Ma rongoai ha'atee na o'ani, "Ura ara'a Pita, 'oi ngahui'i ma'oi ngaa'i."

¹⁴Mia Pita 'a o'ani, "Araha, 'a bwa'i. Ai'a ta 'oha mau wai ngaa ta mareho na ai'a arari 'anai ngaa."

¹⁵Ma rongoa ro'u i ha'atee na o'ani, "Ni maho 'ia God 'a 'unua dora arari 'anai ngaa, 'ogu bwa'i 'unua'a ro'u do ra ai'a arari." ¹⁶'A rongoa ha'a-oru i ha'ateesi mana bwana kakasi na re'iasi 'agu ara'a aho'i aro.

¹⁷Ia Pita 'a wai'ado'ado suriai maho na ha'ata'i tanaasi, taha huunai 'ado'ado 'ana. Ma na'i 'ohasi, i waira oru na ha'a-taariraausi a Konilias raugu sadoiai ruma ana Saemon marau ura na'i maanai bara anai ruma. ¹⁸Marau awara siri, rau songa'iniraaui sae na'i rumasi 'inia Saemon Pita, 'onaa 'a awa 'isi ma'ua ai'a.

¹⁹Ia Pita 'a wai'ado'ado mau suriai taha naasi 'ana 'ado'ado i maho na re'iasi, mana Hi'ona Maea 'a o'ani'a 'inia Saemon, "E wera oru rau sibani'o. ²⁰Oi dio raurau ma'oi abu 'adoma'i heiruarua'a 'anai hano beiraaui, suria 'inau nau ha'a-taariraaui mai." ²¹Mia Pita 'a dio wou ma o'ani 'iniraaui, "Inau naasi namou sibaniausi. 'E taha namou rabasia?"

²²Miraaui wera orusi rau o'ani, "E na'ohadaaui hehe'oi ra 'unua 'inia Konilias na ha'ataari'ameu. 'Ia mo'osi 'e sae odo-odo ma ha'arahesia God miraaui Jiu rau ha'ahoua di'u ro'u. 'E enjel ana God na 'unua tanaa do'ai 'unu'o 'ari na'i ruma ana maai rongo'i maho no'oi maani'i." ²³Mia Pita 'a 'unuraaui siri na'i ruma ma dorai mauru ga'u na'i rodosi. Na'i nata dangi, 'iia ma tara'i sae hinihini ro'u ni Jopa rau ta'i hano beiraaui waira orusi.

²⁴Mana'i nata dangi'a ro'u, naraugu ataha na'i Sisaria. 'Ia Konilias 'a 'unuraaui hako mai na'i ruma ana 'iraaui nei narau heito'oranga'i, beiraaui gere sae goro ana'i narau tatoria Pita. ²⁵'Oha na ataha Pita, 'ia Konilias 'a 'ari wou ma topira'i ruru tanaa 'anai ha'a-ororia. ²⁶Mia Pita 'a ha'aurata'ea ara'a ma o'ani, "Inau 'e sae ro'u moi 'onaai'osi." ²⁷Mararu mamaani hahano siri na'i ruma. Mia Pita 'a re'i'i mwani sae rau goni mai na'i rumasi ²⁸ma o'ani 'iniraaui, "I'amou bwani 'iraraa do'a horosiai ringeringe amee'i Jiu do mei garihiraui nei ra ai'a Jiu ma'uasi haguhaui beiraaui. Ma'ata 'ia God 'a ha'ata'inia tanaau do 'a odo-odo 'anai haguhaui beiraaui mwani sae hako. ²⁹Tarana naasi, na'i 'oha 'o ha'ataari'i wou sae 'anai 'unuaui mai, 'au ai'a kakawa, 'au boi moi. Hoita, mau raba songa'ini'o. Ni 'uaana na'o rabasia 'inia dowai boi?"

³⁰Mia Konilias 'a o'ani, "Naani hainai dangi murinai 'oha nau ha'arahesi na'i ruma agua na'i angi oru 'onaai 'ohanisi. 'Agu 'asu'a mana sae na ho'osiai bwana na wadowado di'u 'a ura'a na'i maagu. ³¹Ma o'ani, 'Konilias, 'ia God 'a rongo'i ha'arahesi amu'i ma re'iai 'a'auhiraui amuai pohara. ³²Oi ha'ataaria 'ari tara'i sae na'i Jopa marai 'unuaui mai sae ra 'unua 'inia Saemon Pita. 'Iia 'a awa beiai sae nara 'unua ro'u 'inia Saemon na ruma ana 'a awa na'i bobonai asi. Saesi 'a tatau'arodi mareho 'ini uri-uri mwamwaa.' ³³Ma naasi naugu ha'ataari'i raurau wou 'ini'i sae 'ani ma goro di'u na'o boi. Na'i 'ohanisi, 'i'ameu sae nameu goni 'ini na'i maana God, meu ha'aagau 'anai rongo'i taha 'ia Araha na 'unu'i tana'o do'oi maani'i tana'ameu."

Hadahada Ana Pita

34^{Ia} Pita 'a o'ani, “Naasi 'augu aidangisia do mwani sae hako ra ta'isada moi na'i maana God. 35^{Iatei} nai ha'ahoua maai haa'i maho ra odo-odo, 'ia God 'ai wa'ewa'e 'inia, rei'uaa dora he'ua na'i marewana na boi baania. 36^{Mou} bwane 'iraraai taroha goro na 'unua tanaraau Israel do gau matai hagu goro beia God 'inia hinihinia agaaua Jisas Kraest, i Araha aga hako. 37^{Au} 'iraraa domou aidangisiai taha na to'o na'i Jiudea. 'A taraawa'a na'i Galili murinai 'unua ana Jon tanaraau sae dorai bwareomaea. 38^{Ni} mareho na to'osi, 'a o'ani: 'Ia God 'a hauai Hi'ona Maea mana mena tanaa Jisas ni Nasaret. 'Ia God 'a awa beia mia Jisas 'a 'ari suri'i mwani dora 'anai haa'i tau'aro goro mana ha'agorohiraau aho'i nei ra awa na'i bahainai mena ana Saetan.

39^{I'ameu} Ha'ataari meu re'iai taha na haua na'i Israel ma na'i 'omaai Jerusalem. Ra ha'amaesia na'i hunganai dadaahoro. 40^{Ma'ata} 'e rua dangi mana'i oruna 'ia God 'a ha'a-suruta'ea aho'i ma ha'a-omesiraui sae 'inia. 41^{Ma ai'a} 'iraaui hako sae rau re'ia, 'i'ameu moi nei na 'ome sigihi'ameu a God, nameu ngau mameu gono beia na'i murinai suruta'e aho'i ana. 42^{Ia} God 'a 'unua wetewete tana'ameu domei maania tanaraau noni do'ia Jisas naasi nei na 'ome sigihia 'anai hiiriraui nei ra tahi mau mana nei ra mae. 43^{Miraaui} rarabea rau bwani ha'arangasia do 'iatei nai hinihinia Jisas rai 'adoma'i nugasi'i ora-ora'a ana'i.”

Na Hi'ona Maea 'A Sirihiraui Nei

Ra Ai'a Jiu

44^{Ia} Pita 'a mamaani mau mana Hi'ona Maea 'a sirihiraui sae rau bahurongoa. 45^{Miraaui} ai Jiu hinihini narau ta'i boia Pita, rau heimwaota'i di'u 'iniraui sae ra ai'a Jiu, i daua adaaui ro'u i Hi'ona Maea. 46^{Rau} rongoraaui, rau haa'i ha'atee hehe'ete'i hairiu marau 'unu ha'aasaa God. Mia Pita 'a o'ani, 47^{Iraau} sae 'ini, 'ia God 'a haua'a tanaraui Hi'ona Maea 'onaai haua ana tanagaau. 'A bwa'i sae naigu ha'aabua dorai abu bwareomaeaaraui.” 48^{Mia} Pita 'a 'unua tanaraui dorai bwareomaea 'inia hinihinia adaaui Jisas Kraest. Miraaui ha'angonia Pita do'ai awa ro'u ga'u beiraaui suria ta taringai dangi.

'Ia Pita 'A Mamaani Na'i Jerusalem

11 ¹Iraui Ha'ataari mana sae hinihini na'i Jiudea rau rongoa do tara'i sae ra ai'a Jiu rau hinihinia'ai tarohana Araha. ²Na'i 'oha na ataha Pita na'i Jerusalem, 'iraaui tara'i Jiu hinihini narau 'adoma'i ororiu 'inia aha ha'ara rau 'unu'unu ha'ata'aia. ³Marau o'ani, “T'oe 'o awa beiraaui nei narau ai'a aha ha'ara ma'o ngau ro'u beiraaui!”

⁴Mia Pita 'a maania goro tanaraui maho na to'o. 'A o'ani, ⁵“Inau awa na'i Jopa, ma na'i madoraa nau ha'arahesi, 'e mareho na ha'amaranga

11:1 *Tarohana Araha*: Na'i ha'ateeni Grik ra 'unua moi “Ha'atee ana God.” Ma'ata ni huunai 'ado'ado 'ana na'i bukani, naasi Taroha Goro 'inia Jisas.

tanaau. 'Au 'omesiai aro na heihoa mau re'iai maho na 'ome 'onaai kae bwana bwabwanahora. Ma na'i hai di'una hairiu bwanasi, ra toto'oa dio baaniai aro ma tari dio na'i bobogu. ⁶'Au wanawana mau 'omesi'i mwani mwamwaa, nei wasi mana mwaa mana popo'usuri mana manu na'i hungana. ⁷Mau rongoai ha'atee na o'ani, 'Ura ara'a Pita, mo'oi ngahui'i ma'oi ngaa'i.'

⁸"Minau o'ani, 'Araha, 'au bwa'i matai haua o'asi. Ai'a ta 'oha mau wai ngaa ta mareho na ai'a arari 'anai ngaa.'

⁹"Mana ha'atee na boi baaniai aro 'a o'ani ro'u, 'Ni maho 'ia God 'a 'unua dora arari 'anai ngaa, 'ogu bwa'i 'unua'a ro'u do ra ai'a arari.'

¹⁰"'Au rongoa ha'a-oru i ha'ateesi maragu ara'a aho'i aroi maho 'isi. ¹¹'Augu 'asu'a ma'e oru saeni Sisaria rau ataha na'i ruma nau awa na'ieisi. ¹²Mana Hi'ona Maea 'a 'unua dowai abu 'adoma'i heiruarua'a, wai hano beiraa. 'Iraau waira ono do'oragu'i beia Kraest 'ini, nameu ta'i 'ari ruma ana Konilias. ¹³Mia Konilias 'a maania tana'ameu do'e enjel na ha'ata'i tanaa na'i ruma ana. Mana enjel 'a o'ani 'inia, 'O'i ha'ataaria 'ari tara'i sae na'i Jopa marai 'unua mai sae ra 'unua 'inia Saemon Pita, ¹⁴maai maania tana'o miraaui sae na'i ruma amua i herehere moi tahi 'inia.'

¹⁵"Hoita, 'augu taraawa'a hadahada moi, mana Hi'ona Maea 'a sirihiraa'u 'onaai here na to'o tanagaau na'i na'o ani. ¹⁶Mau 'adoma'i aho'isiasi ha'atee na haua Araha o'ani, 'Ia Jon 'a bwareomaearaau inoni 'iniaai wai mi'amou rai bwareomaea'amou 'iniaai Hi'ona Maea.' ¹⁷Na'i 'ohasi naugu aidangisia do 'ia God 'a banea ro'u tanaraaui nei ra ai'a Jiu i ta'i bane na haua tanagaau na'i 'oha gau hinihinia Araha aga Jisas Kraest. Naasi, 'inau 'au bwa'i ura bwarasiai hei'irisina God tanaraau."

¹⁸Na'i 'oha 'iraau Jiu 'isi rau rongoai mamaani na haua Pita rau haa marau agoheta'i heiraeraesi'a beia, marau taraawa'a 'unu ha'aasaa God. Rau o'ani, "Ohani, 'ia God 'a ha'awatea do 'iraau nei ra ai'a Jiu rai rihosi marai dauai tahi tarau."

Heisoi Na'i Antiok

¹⁹Murinai ngahuaia ada Stivin ani, ra taraawa'a norata'airaaui di'u i sae hinihini na'i Jerusalem. Me ni 'adarara rau haa i sae hinihini na'i madoraasi, 'a taha na'i Ponisia ma na'i marau Saepras ma na'i 'omaa rahai Antiok. Rau taroha'iniaai Taroha Goro, ma'ata rau heitaroha'i moi tanaraaui Jiu. ²⁰Ma'ata tara'i sae hinihini ni Saepras mei Saerin naraugu 'ari 'omaai Antiok marau taroha'iniaai Taroha Goro 'inia Araha Jisas tanaraaui sae ra ai'a Jiu. ²¹Na mena ana God 'a awa beiraaui, mara rago i sae narau hinihini marau rihota'i tanaa Araha.

²²Na'i 'oha na taroha 'iniaai mahosi 'a tari beiraaui saeni heisoi na'i Jerusalem, rau ha'ataaria Banabas 'ari Antiok. ²³Na'i 'oha na ada wou 'a re'ia do'ia God 'a goro di'u 'iniraaui ma wa'ewa'e raha 'inia. Ma ha'ata'u'uraui dorai ura baabau na'i tahingadaa'i beia Araha. ²⁴Ia Banabas 'e sae goro na hinihinina 'a wetewete di'u, mana Hi'ona Maea 'a rabe beia. Na tarana naasi, 'a rago ro'u i nei rau hinihinia Araha na'i madoraasi.

25'Ia Banabas 'a 'ari sibanua Sol na'i Tasas 26'ma waia mai na'i Antiok mararu awa beiraaui sae hinihini na'isi. Suriai ta'i harisi bubu raru awa 'isi ma ragoi nei nararu ha'ausuriraaui. Antiok naasi 'omaa tahamora narau 'unuraui sae hinihini 'ini'i "Kristin."

27'Na'i madoraasi tara'i rarabea rau boi na'i Antiok baaniai Jerusalem. 28'E ta'i 'iniraaui naasia Agabas. 'Iniai mena anai Hi'ona Maea 'a 'unua huru'a do'e hioro raha nai to'o suria 'ari hako'i marewana.† (Ni hioro rahasi 'a to'o na'i madoraui na heimarungi a Klodias.) 29'Miraaui sae hinihini na'i Antiok rau 'adoma'inia dorai haua ta gere hei'a'auhi tanaraui nei hinihini na'i Jiudea. 'E nei ma hisu 'iniaia ha'a tari dora na matai hisu tari na'iei. 30'Naasi 'ia Banabas mia Sol nararugu waiai wawate adaui tanaraui bwauodonai heiso'i na'i Jerusalem.

Herod 'A Here Ha'ata'aia'i Heiso'i

12 1'Na'i madoraasi, i Mwaeraha Herod 'a daa'i tara'i sae ni heiso'i 'anai ha'a-rongomaata'iraaui. 2'Ia Herod 'a 'unua tanaraui hehei'oi dorai ha'amaesia Jems, do'orana Jon, 'iniaia naihi. 3-4'Na'i 'oha 'ia Herod 'a re'ia do 'iraaui sae mwanemaua adaa'i Jiu rau wa'ewa'e 'iniaia maho na hauasi, ma daua ro'ua Pita ma nugaa na'i rumanih'o. ('A haua na'i 'oha 'iraaui Jiu ra ha'ato'oai rongo ni Roho Aharau.)† 'E hai ruruha'i hehei'oi narau 'omesuria Pita. 'E hai sae hehei'oi ta'i ruruha. 'Ia Herod 'a 'adoma'inia do 'aigui hiiria Pita na'i maadaui noni hunga na'i murinai rongo ni Roho Aharau. 5'Na'i 'oha na awa Pita na'i rumanih'o, na heiso'i 'a ha'arahesi 'a'auhia wetewete.

Pita 'A Huru'a Baaniai Rumanih'o

6'E ta'i dangi moe'a namau mia Pita 'ai siri'a na'i hihiri. Na'i rodo 'a mauru mana rua hehei'oi raru 'omesuria, raru 'ado bobo 'inia. Raru 'ado arihau nararu tosi'i suri'i rimadaru'i ma rarugu tosi'i beia Pita. Ma tara'i hehei'oi ro'u rau 'omesuriai maraaruma anai rumanih'o. 7'Mana enjel ana Araha 'a boi mana raruhana 'a marewa hako 'ari suriai ahiisi. 'A tatakiria'i 'aba'abana Pita ma ha'araia, 'a o'ani, "Urata'e! Raurau!" Mana arihau ra tosi'i beia ra ahoda baaniai rimana'i 8'mana enjel 'a o'ani, "Oi siri na'i to'oni amua ma'oi nuga'i sandol amu'i na'i uwamu." Mia Pita 'a haua 'onaai 'unua anai enjel mana enjel 'a o'ani ro'u, "Oi siri ro'u na'i to'oni bohura'a amua mo'oi boi suriau." 9'Ma suria mana maho na to'osi 'a 'onaa moi do'a mauru'aa. 'A ai'a 'iraraa 'onaa 'a to'o ha'a-momori ma'ua ai'a. 10'Raru di'ua huru'ai rua dora nara matai ura-ura iei sae hehei'oi mararu ataha na'i honohono 'aeana na'i maana'i bara anai rumanih'o'osi. Na'i 'oha nararu ataha wou, na honohono 'a wawaa haaria mararu huru'a'a wou i abau 'omaa. Raru 'ari suri tara mana enjel 'agu ai'aa baania Pita.

11'Mia Pita 'agu aidangisiai maho na to'o ma o'ani, "Naani 'augu 'iraraa, 'ia God 'a ha'ataariai enjel ana 'anai ruhasiau baania Herod mei baani'i maho 'iraaui na'otara adaa'i Jiu rau bonasia haa'i tanaau."

11:28 Mwani sae madoma ra 'adoma'inia do na'i 'oha nara 'unuai marewana hako, ai'a do naia hako i marewana, ma'ata na'i moi dora na Gaumani anai Rom na marungia. 12:3-4 Na'i ha'ateeni Grik ra o'ani, "A haua na'i 'oha 'iraaui Jiu ra ngau goni 'inia i bredi nara ai'a ha'asu'ua."

¹²A wai'ado'ado wou ma 'ari ruma ana Meri, inana Jon Mak. Ma ragoi nei hinihini rau awa na'i rumasi, rau ha'arahesi. ¹³Mia Pita 'a boi ma pwepwee na'i honohono anai bara nara bara garia 'inia rumasi. Mana urao na tagora na'i rumasi, 'a hura'a wou 'anai tahangiai honohono. Atanai uraosi 'ia Roda. ¹⁴Oha na rongoai ringena Pita, 'a wa'ewa'e di'u ma kaku'aa tahangiai maraaruma. Ma 'eba aho'i siri ruma ma o'ani, "Ia Pita na ura hura'asi!"

¹⁵Miraaau hako rau o'ani, "I'oe 'o bweu gasi!" Mia 'unua moe'a do'ia Pita. Miraaau 'unua do ni enjel na 'omesuria gasia Pita na pwepweesi.

¹⁶Mia Pita 'a pwepwee moe'a tari 'oha narau tahangia tanaa i maraaruma. Ma na'i 'oha narau re'ia, rau heimwaota'i di'u. ¹⁷Mia Pita 'a haai ha'ara 'inia rimana 'anai ha'a-papakuraa ma maania tanaraaui here na haua Araha tanaa ma ha'ahura'ahia baaniai rumaniho'o. Ma 'unua tanaraau dorai maania tanaa Jems mei tanaraau hakoi sae hinihini 'abaiai maho na to'osi. Miagu hura'a ma 'ari dora he'ete'i.

¹⁸Na'i haho'oa, 'iraaui sae hehei'oi na'i rumaniho'o, 'a ta'aabedaa ma kakui ahudaaui 'inia maho na to'o tanaa Pita. ¹⁹Ia Herod 'a 'unua tanaraaui sae hehei'oi ana'i dorai sibania Pita maraugu ai'a sadoia. Ma songa'iniraaui sae hehei'oi rau 'omesuria Pita magu 'unua dorai ha'amaesiraaui.

Mia Herod 'a hano baania Jiudea ma 'ari na awa ga'u na'i Sisaria.

'Ia Herod 'A Mae

²⁰Ia Herod 'a taesu'a di'u 'adaa saeni Taea mei Saedon. 'Iraau sae 'isi, mahoingau adaa'i ra boi baaniai dora na heimarungi ieia Herod. Naasi rau ha'ataariai ruruhai sae 'ari beia Herod 'anai ha'a-arataarai heihoa na awa na'i ahoadaaui neina rai matai to'oraa mahoingau aho'i. Ma na'i na'o, rau ataha beia Blastas, 'e saemaa na tatau'aro tanaa Herod. Rau mamaani beia ma 'adoma'i aratara 'anai 'a'auhiraaui. ²¹Marau duruai dangi beia Blastas 'anai hauai ha'a-aratara beia Herod. Ma na'i dangisi, 'ia Herod 'a siri suri'i to'oni hauasa ana'i ma heinagu na'i dora ni mwaeraha ana magu hadahada. ²²Miraaui sae rau awara o'ani, "I'oe 'o ai'a hadahada 'onaai inoni, 'o rongo hauasa 'onaai hi'ona." ²³Mana enjel ana God 'a ha'adaohaa Herod suria 'a wa'ewa'e 'inia ha'a-ta'eta'e ada magu ai'a rabasia dorai ha'aasaa God. 'Ari wou mana mwamwaa ni ahu ra ha'amaesia.

²⁴Na tarohana Araha 'a 'adarara 'ari suriai mwani dora ma ragoi nei nara aho'ita'i sae hinihini.

²⁵Hoita, 'ia Banabas mia Sol raru haua hakoi wawate tanaraaui sae hinihini na'i Jerusalem, mararu aho'i 'ari Antiok. Raru waia Jon Mak beiraru.

Ra 'Ome Sigihia Banabas Mia Sol

Mara Ha'ataariraua

13 ¹I heisoi na'i Antiok, ra'i rarabea mana ha'ausuri ra awa na'iei. 'Ia Banabas mia Simion nara 'unua ro'u 'inia mo'o na abeburu, mia Lusias baaniai Saerin, mia Sol mia Manaen. 'Ia Manaen 'a raha ara'a goni

beia Herod Antipas na'i ruma adaa. † 2Hoita, 'e ta'i 'oha na'i madoraa rau ha'arahesi marau ha'aririta'i ngau, i Hi'ona Maea 'a 'unua tanaraau dorai 'ome sigihia Banabas mea Sol 'anai hauai tau'aro na 'unururua 'ana.

3'Oha na ha'arahesi mana ha'ariri 'a hako, marau dau na'i bwardaru'i a Banabas mia Sol marau ha'a-taarirarua hura'a 'anai hauai tau'aro adarua.

'Ia Banabas Mea Sol Na'i Marau i Saepras

4Ma naasi na Hi'ona Maea 'a ha'a-taarirarua Banabas mea Sol mararu 'ari Selusia. Na'i 'isi nararugu ta'e iei 'anai maraui Saepras. 5Na'i 'oha raru taha na'i 'omaai Salamis raru taraawa'a taroha'inia tarohana Araha suri'i ruma ni ha'arahesi adaa'i Jiu. 'Ia Jon Mak 'a hano ro'u beirarua 'anai 'a'auhirarua.

6Rau 'ari tari na'i 'omaa rahai Pefos na'i nata ngongoo 'inia marau. Na'isi rau heisadoi beia ta'i ai Jiu na atana 'ia Bajisas. 'Iiasi 'e rarabea pwapwaari'i na matai haa'i ha'abu'oahu 'inia mena anai adaro. 7'A hagu goro beia Sejias Polas, 'iiani 'e sae aidangi na Primia 'anai marausi. Na Primia 'a raba rongoai tarohana Araha ma 'unua Banabas mia Sol. 8Mia Bajisas, nata ata ro'u 'ia Elimas, † 'a ura bwarasia Banabas mia Sol, 'a ai'a rabasia Sejias Polas do'ai hinihinia Jisas.

9Mia Sol, 'iiasi ra 'unua ro'u 'inia Pol, i Hi'ona Maea 'a rabe beia. 'A wanasia Elimas 10ma o'ani 'inia, "I'oe 'e gare ana Saetan! 'O pware'iraa tarau noni 'anai ha'a-bweubweu'araau, mi'oe 'e maeronga 'ada'i mwani maho goro. 'Oha he'ua na'oigui agoheta'i hiosi'i ha'ausuringa'i odo-odo ana'ia Araha? 11Na'i 'ohani, 'ia God 'ai ha'a-mama'ai'o! Naasi, ta madoraa 'o bwa'i wanawana. Rei'uaa marewahanai sina, ma 'o bwa'i re'ia ro'u."

'Agu 'asu'a Elimas mana maana ra gahu'a mara kuhi ma to'o karokaro 'inia ta sae do'ai urua. 12Na'i 'oha 'ia Sajias Polas 'a re'iai maho na to'osi 'a hinihinia'a Araha, 'inia 'a heimwaota'i di'u 'inia ha'ausuringa'i 'inia Araha.

'Ia Pol Mea Banabas Raru 'Ari Pisidia

13'Ia Pol miraaui nei rau hano beia, rau hano baaniai Pefos marau ta'e na'i haka 'ari Provens nara 'unua 'inia Pamfilia marau siri na'i 'omaai Paga. Na'isi nagu aho'i eia Jon Mak baania Pol mea Banabas 'ari Jerusalem. 14Rau hano baaniai Paga marau hatare 'anai Antiok. Antiok 'e 'omaa na'i Provensi Pisidia. Ma na'i dangi ni mamaro rau siri heinagu na'i ruma ni ha'arahesi adaaui Jiu.

15Na'i murinai 'oha'inia ada i Ringeringe ana'ia Moses mana Usu-usu Maea adaa'i rarabea, 'iraaui na'otara 'anai ruma ni ha'arahesi rau ha'ataari ha'atee 'ari tanaa Pol mea Banabas. Rau o'ani, "Rua do'ora, 'onaa muru raba maania ta maho 'anai 'a'auhiraui sae, ma murui mamaani'a."

16Mia Pol 'a hauai ha'ara 'inia rimana do'a raba 'unua ta maho ma o'ani, "Igaau saeni Israel mi'amou sae he'ete'i namou ha'arahesia God, moi

13:1 *Herod Antipas*: Herod Antipas, 'a he'ete'i baania Mwaeraha Herod. 'Ia Herod Antipas 'a heimarungi na'i Provensi Galili mana Paraea me 'iia na ngahuia ania Jon Bwareomaea. 13:8 *Elimas*: Na 'ado'ado 'anai atasi "Sae na matai haa'i ha'abu'oahu 'inia mena anai adaro."

rongobahuau. ¹⁷I God agaau Israel 'a 'ome sigihiraau wauwa agaa'i ma ha'awaterau dorai tabara na'i Ijip. 'Iniai mena ana na wetewete 'a wairau hura'a baaniai dorasi. ¹⁸Rei'uaa narau hau'i here nara ta'a'i di'u, me 'iia 'a oosi surirau moi na'i 'omaa mangasara suriai hai tangahurui harisi. ¹⁹Ma here ha'ata'ai ai biu burungai noni na awa na'i Kenan ma ha'a-to'oraraui wauwa agaa'i 'iniai dorasi. ²⁰Taraawa'a mau na'i 'oha rau ataha i wauwa agaa'i na'i Ijip, tari na'i 'oha na gare adaa'i raugu awa goro na'i Kenan 'a 'onaai hai 'arangi mana rima tangahurui harisi.

“Na'i muri, 'a nuga'i sae hihiri 'anai marungirau tari mai madoraa ana Rarabea Samiuel. ²¹Mirau rabasia ta mwaeraha. Mia God 'a ha'amwaerahaa Sol, garena Kis. 'Ia Sol baaniai burungana Benjamin, ma heimarungi suriai hai tangahurui harisi. ²²Mia God 'a nugga dioa Sol ma orisia 'inia Deved. 'A o'ani, 'Ia Deved, garena Jesi, naasia mo'o na suriai barongagu. 'Iia nai haa'i mwani mareho nau 'irisi'i.’

²³“Ma durua do ta sae baaniai burungana Deved 'ai huta, ma'ai ruhasirau saeni Israel. Mana saesi naasi 'ia Jisas. ²⁴Na'i na'o maagu boia Jisas, 'ia Jon 'a 'unua tanarau hako saeni Israel dorai rihosi baani'i ora-ora'a adaa'i marai bwareomaea. ²⁵'A gaarangi ha'ahakoa'ai tagora ana maagu songa'inirau o'ani, 'I'amou 'adoma'inia do'inou naasi Ha'atahi? Ai'a! 'Iia 'ai boi mau na'i muri. 'Inou ai'a arari 'anai dunasi'i sandol ana'i.’”

²⁶Mia Pol 'a 'unua o'ani ro'u, “Arai do'ora, na'i 'ohani moi bahurongo goro, 'I'amou warowarona'i a Ebrahim mi'amou ro'u i nei namou ai'a Jiu namou ha'arahesia God. 'Igaau hako na haua God 'i taroha tanagaau do'ai ruhasigaau baaniai ora-ora'a. ²⁷Iraui saeni Jerusalem mirau bwaudo adaa'i rau ai'a 'ome 'iraraa do'ia Jisas naasi Ha'atahi aga. Marau ai'a aidangisi'i Usu-usu Maea adaa'i Rarabea nara 'oha'ini'i 'ado dangi ni mamaro. Ma rei'uaa na o'asi, rau hiiri ha'amaesia 'onaai bwane ha'arangasia adaui Rarabea. ²⁸Ma rei'uaa rau ai'a sadoia ta maho ta'aa nai haua nai arari 'inia 'anai mae, maraugu buna ha'angonia Paelat do'ai ha'amaesia.

²⁹“Na'i 'oha nara ha'ato'o'i tanaa hako i mwani mareho na Usu-usu Maea na 'unua 'inia, ra rahia dioi abena baaniai dadaahoro mara aoraa na'i wabwa. ³⁰Mia God 'a ha'a-suruta'ea aho'i baaniai mae. ³¹'A ragoi 'oha na ha'ata'i tanaraui nei narau bwane ta'i hano ani baaniai Galili 'anai 'ari Jerusalem 'oha na tahi mau. Ma na'i 'ohani rau taroha'inia tanaraui sae agaa'i.

³²⁻³³“Miria Banabas miri boi 'ohani 'anai maaniai Taroha Goronisi tana'amou. Ni maho na 'ia God na bwane durua tanaraui wauwa agaa'i 'anai haua, 'a haua na'i madoraa agaaui 'oha na ha'atahia aho'i ania Jisas. 'A 'onaai 'unua ana na'i ruanai Psalm o'ani,

'Toe gare agua.

Dangini wai ha'ata'inia tanaraui noni do 'inou naasi amamu.’”

13:33 Psalm 2:7 Nata herehere 'anai orisia 'a o'ani, “'Toe gare agua. Taraawa'a na'i dangini, 'inou naasi amamu.”

34'Ia God 'a ha'a-suruta'ea Jisas baaniai mae 'inia 'a ai'a rabasia do'ai mae'a ro'u ta 'oha. 'A 'onaai 'unua anai Usu-usu Maea na o'ani,

'Wai haua tana'amoui ha'agorohi maea nau durua tanaa Deved.'[†]

35Ma na'i nata Psalm 'ia Deved 'a 'unua ro'u o'ani,

'Ia God 'a bwa'i wateai abenai noni maea ana nai ngabo.'[†]

36Na'i Psalm naasi, 'ia Deved 'a ai'a hadanga'inia haaria. 'Oha na tahi mau Deved, 'a araisuria goro i he'i'irisina God. Ma na'i 'oha na mae, ra toringia na'i hera adaau burungana mana abena 'a ngabo. 37Ma'ata, 'ia mo'o na mae mia God 'a ha'a-suruta'ea aho'i, 'a ai'a ngabo i abena.

38-39“Sae agu'i, 'inau rabasia domoi aidangisia do'ia Jisas 'a matai 'adoma'i nugasi'i 'inomoo'i. Rei'uaa namoi suri'i mwani Ringe ana'ia Moses, 'ia God 'a bwa'i matai 'unua domou odo-odo na'i maana. Ma'ata 'iatei nai hinihinia Jisas, 'ia God 'ai 'unua do 'a odo-odo'a na'i maana. 40Naasi moi 'ome'ome goro, 'a gasi to'i'amou i maho rau 'unua i rarabea o'ani,

41 'I'amou nei mou haikou 'inia God,

'ai bu'oi ahumoo'i mamoi mae!

'Inia na'i madoraa amoo,

'inau wai hauai maho namou bwa'i hinihinia,

rei'uaa rai maania tana'amou.'"[†]

42Hoita, 'ia Pol mea Banabas raru taraawa'ai hura'a baaniai ruma ni ha'arahesi miraau sae rau ha'angonirarua 'anai aho'i mai ro'u na'i nata dangi ni mamaro 'anai maani'i tara'i maho ro'u. 43Na'i murina rihunga'i, rau ragoi ai Jiu mana nei ra ai'a Jiu narau boi 'anai ha'arahesi rau surisuria Pol mea Banabas. Mararu ha'atee ha'ata'u'uraau hako dorai ura baabau na'i hinihinidaau beia God 'inia 'iia 'a goro 'iniraa.

44Na'i nata dangi ni mamaro, gaarangi 'iraa hako sae na'i 'omaasi rau boi 'anai rongoai tarohana Araha. 45Na'i 'oha 'iraa bwauodo adaa'i Jiu raugu re'ia o'asi, rau taesu'a di'u 'inia rago anai sae nara boboi beirarua. Rau hadahada ha'ata'aia Pol marau 'unu'unu'i maho na maani'isi.

46Mia Pol mea Banabas raru ai'a maaa'usiraa, raru o'ani, “Ia God 'a 'irisia do miri taroha'iniai tarohana Araha tana'amoui Jiu na'i na'o. Mi'amou mou 'itaa. Naasi ha'ata'i ana do 'i'amou mou ai'a 'adoma'inia domou arari 'anai dauai tahi tarau. 'Imiria mirii 'ari'a beiraaui nei rau ai'a Jiu. 47'Inia 'ia Araha na 'unua tana'amiria. 'A o'ani,

'Au nuga'o 'onaai raita na marewasiraaui nei ra ai'a Jiu,

ma'oi ha'ata'iniai tara 'anai tahi tarau tanaraau hako i sae suriai marewana hako.'"[†]

48Na'i 'oha 'iraaui sae ra ai'a Jiu rau rongoai tarohasi, rau wa'ewa'e di'u 'inia, marau ha'atee ha'agorohiai tarohana Araha. Miraau nei na 'ome sigihiraaui God 'anai dauai tahi tarau, rau nugaai hinihinidaau beia.

49Ni tarohana Araha 'a 'adarara 'ari suria hako mwani dora na'i 'isi.

50Miraau bwauodo adaa'i Jiu rau 'ari beiraaui tara'i saemaua mana urao

mwanemaua na'i 'omaasi narau 'adoma'i ha'ahihi'aa God. Rau mamaani ha'a-taesu'araau ma do neina rai ura bwarasia Pol mea Banabas. 'Agu haa marau taraawa'ai haa'i here ta'a'i tanararua. Marau tariha'inirarua hura'a baaniai Antiok.

⁵¹'Ia Pol mea Banabas raru tarohi'i moi kahua baani'i uwadaru'i, 'anai ha'ata'inia tanaraau doni here narau hauasi, 'a taritari'a. Ma rarugu 'ari 'anai 'omaai Aekoniam. ⁵²'Iraau sae ni heiso'i na'i Antiok rau wa'ewa'e di'u mana Hi'ona Maea 'a rabe beiraaui.

'Ia Pol Mea Banabas Na'i Aekoniam

14 ¹'Ia Pol mea Banabas raru siri ruma ni ha'arahesi adaaui Jiu na'i Aekoniam mararu heitaroha'i na'iei 'onaai bwane haua adarua ga'u na'i Antiok. Mana hadahada nararu haua, raru mataihere mamaani di'u. Ma ragoi Jiu miraau nei nara ai'a Jiu narau aho'ita'i sae hinihini. ²Miraaui Jiu narau kakawata'i hinihinia Jisas, rau 'ari beiraaui nei ra ai'a Jiu nara ai'a hinihini ro'u, marau mamaani ha'a-taesu'araau, ma dorai 'itaraau sae hinihini. ³'Ia Pol mea Banabas raru awa ore'a ga'u na'i 'isi. Raru ramoramo 'anai taroha'iniai Taroha Goro tanaraui sae 'i goro ana God tanagia. 'Ia Araha God 'a hauai mena tanararua 'anai haa'i mwani ha'abu'oahu ma 'anai ha'ata'inia doni ha'atee adaru'i ra ha'a-momori. ⁴Miraaui noni hunga rau heihoa marau hauai rua ruruha. 'E ta'i ruruha rau aba beiraaui saemaua adaa'i Jiu mana nata ruruha rau aba beia Pol mea Banabas.

⁵Ma tara'i Jiu mana nei ra ai'a Jiu beiraaui na'otara adaa'i, rau hauai ha'aradorado 'anai ngahuia Pol mea Banabas dorai buta'irarua 'ini'i hau. ⁶⁻⁷Na'i 'oha raru rongo sadoiai ha'aradorado rau hauasi, mararu hora'a 'ari na'i Provensi Likeonia. Rarugu taroha'iniai Taroha Goro na'i Listra ma na'i Debe mei suri'i 'omaa garigariai rua 'omaasi.

Na'i Listra Mei Debe

⁸Na'i Listra 'e sae na awa na'iei na huta ha'i pwaki ma ai'a hahano. ⁹'A rongobahua Pol 'oha na maaniai Taroha Goro. Mia Pol 'a wanasia mo'osi ma 'ome 'iraraa do 'a hinihiniai heitaroha'i na haasi, ma ga'i matai goro aho'i moi. ¹⁰Mia Pol 'a awara tanaa, 'a o'ani, "O'i ura ara'a!" Mia mo'osi 'a kae suruta'e raha moi ara'a ma taraawa'ai hahano hairiu.

¹¹'Oha 'iraaui noni hunga rau re'iai maho na haua Pol, rau awara 'iniai ha'ateeni Likeonia o'ani, "I rua hi'ona agaau, raru aho'ita'i sae mararu dio mai'a beigaau!" ¹²Rau 'unua Banabas 'iniai Sus, 'e hi'ona adaaui Grik, mia Pol 'ia Hamis, suria 'ia naasi sae 'anai 'unu'i hura'ai maho.

¹³Na ruma ni suu ho'asi tanaa Sus 'a awa moi na'i gaarangiai 'omaasi. Mana Piriisi 'anai rumasi mana noni hunga rau raba suu ho'asi tanaa Banabas mea Pol. Naasi rau waa'i mai kau nara ha'arauni'i 'ini'i tagai hasi'ei marau ataha na'i maanai bara 'anai 'omaa.

¹⁴Na'i 'oha raru rongoai mareho rau raba haua, raru kari'i to'oni adaru'i 'anai ha'ata'inia do raru ai'a 'adoma'i aratara 'iniai marehosi. Mararu 'eba

wou huniraau ni noni hunga mararu awara o'ani, ¹⁵“Romwane, ni 'uaana mou haua o'asi 'inia? 'Imiria ra'i sae ro'u moi 'onaaïmou! Miri boi 'anai waa mai Taroha Goro tana'amou. Moi abui ha'arahesi'i hi'ona nara bwa'i 'a'auhi'amou, ma'ata moi rihota'i tanaai God tahitahi na ha'apwa'araai ahoaa mana ano mana asi mana mwani maho na'i rarodi. ¹⁶Taraawa'a mau mai, 'ia God 'a nugasiraau ni dorai suri'i hinihinidaa'i haariraau. ¹⁷Ma'ata rei'uua na o'asi, 'ia 'a ha'ata'inia ro'u mau haaria tana'amou suri'i maho goro na haa'i. 'A ha'adiohia'i rangi baaniai aro 'anai ha'atahi'i maho mou hasi'i, ma haa'i mahoi'ngau tana'amou mamou wa'ewa'e 'ini'i.” ¹⁸Rei'uua na'ia Pol mea Banabas raru 'unu'i maho 'isi, ma rarugu buna wetewete mau ro'u 'anai bonasia dorai abu suu ho'asi tanararua.

¹⁹Ma tara'i na'otara adaa'i Jiu na'i Antiok ma na'i Aekoniam rau boi marau mamaani ha'a-taesu'araau ni noni hunga 'anai ura bwarasia Pol. Naasi marau buta'ia Pol 'ini'i hau marau oge tatarasia hura'a baaniai 'omaasi. Rau 'adoma'inia do'a mae'a. ²⁰Na'i 'oha 'iraau sae hinihini rau boi ura garigaria Pol, mia 'a urata'e ma siri aho'i na'i 'omaa. Ma na'i nata dangi, 'ia Pol mea Banabas raru 'ari Debe.

'Ia Pol Mea Banabas Raru Aho'i 'Ari Antiok

²¹'Ia Pol mea Banabas raru taroha'inia'i Taroha Goro na'i Debe ma ragoi nei ra siri ro'u na'i heisoi. Mararu aho'i 'ari Listra mei Aekoniam mei Antiok na'i Provensi Pisidia. ²²Raru mamaani ha'a-'o'oriraau sae ni heisoi na'i 'isi dorai ura baabau hinihinidaau beia Jisas. Mararu o'ani, “Ai ragoi maho rai ha'abooboo abe na'i tahingagaa'i nagai siri suri'i magaigu matai siri na'i hourana ana God.” ²³Mararu 'ome sigihi'i tara'i saemwane narau bwane hinihinia Araha 'anai bwauodo na'i heisoi suri'i 'omaa 'isi. Rau ha'aririta'i ngau marau ha'arahesi maraugu wate'i woui sae 'isi tanaa Araha 'anai na'otara na'i heisoi.

²⁴'Ia Pol mea Banabas raru hano baaniai Antiok na'i Provensi Pisidia mararu 'ari Provensi Pamfilia ²⁵mararu taroha'inia'i Taroha Goro na'i 'omaai Paga. Raru dio 'anai Atalia ²⁶ma na'i 'isi nararugu ta'e iei 'anai 'omaa ra 'unu Antiok ro'u 'inia. 'A awa na'i Provensi Siria. Na'i Antiok na'i Provensi Siria, naasi dora ra waterarua ani na'i bwabwahenai rimana God, 'anai hauai tau'aro nararu bura'i ha'ahakoasi.

²⁷'Oha raru ada na'isi, raru soigoniraaui mai sae ni heisoi, mararu maani'i tanaraau mwane mareho na haa'ia God suri'i mwane 'aariha nararu bwane haa'i. Mararu maania ro'u do'ia God 'a ha'awateraau nei nara ai'a Jiu do 'anai hinihinia ro'ua Jisas. ²⁸Raru awa ore na'i 'omaasi beiraui sae hinihini.

Gonigoniha Adaaui Bwauodo Na'i Heisoi Na'i Jerusalem

15 ¹Tara'i Jiu hinihini na'i Jiudea rau boi na'i Antiok marau maania tanaraui sae ni heisoi na'isi do 'onaa rau bwa'i dauai ringei aha

ha'ara 'onaai 'unua ana Moses, 'ia God 'a bwa'i ruhasiraaau baani'i ora-ora'a adaa'i. ²Pol mea Banabas raru ai'a 'adoma'i aratara beiraaui 'inia mahosi mararu hauai kaeni heiraeraesi beiraaui. Naasi mara 'ome sigihiraruai bei'i tara'i sae ro'u 'anai 'ari aho'i Jerusalem 'anai hadanga'inia mahosi beiraaui Ha'ataari ma tara'i na'otara ro'u na'i heiso'i.

³Iraaui sae hinihini na'i Antiok rau ha'a-taariraaui 'ari, marau riuhoru na'i Ponisia mana Samaria. Rau maania tanaraaui sae ni heiso'i 'isi, do tara'i nei nara ai'a Jiu rau hinihinia'a Jisas. Miraau sae ni heiso'i rau wa'ewa'e di'u 'inia tarohasi 'oha rau rongoa.

⁴Na'i 'oha 'iraaui ruruha ana Pol rau ada na'i Jerusalem, 'iraaui sae ni heiso'i na'isi goni beiraaui Ha'ataari miraau na'otara rau ha'amaotoraau. Mia Pol mea Banabas raru maani'i mwani maho na haa'ia God suri'i mwane 'aariha nararu bwane haa'i. ⁵Tara'i Farisei nara siri mai na'i heiso'i rau ura ara'a marau o'ani, "Iraaui sae ra ai'a Jiu narau siri mai na'i heiso'i rai daua ma'ata 'i ringe aha ha'ara, marai ha'isuri'i Ringe ana'ia Moses."

⁶Miraau Ha'ataari mana na'otara rau rurugoni marau hadanga'inia haiu'au'a na to'o beiraaui nei ra ai'a Jiu. ⁷Rau hadanga'inia orea di'u i mahosi. Mia Pita 'a ura ara'a ma o'ani, "Arai do'ora, mou aidangisia do'ia God 'a bwane 'ome sigihiau mau mai baaniai ruruhani 'anai taroha'inia Taroha Goro tanaraaui nei ra ai'a Jiu. 'Ia God 'a haua o'asi dorai rongoi Taroha Goro marai hinihinia. ⁸Mia God 'a 'ome 'iraraa do rau hinihinia ha'a-momori, 'inia 'ia 'a 'irara'i hakoi 'adoma'igaa'i. Ma ha'ata'inia do'a 'ome sigihiraaui ro'u i nei ra ai'a Jiu na'i 'oha na banea tanaraaui Hi'ona Maea 'onaai banea ana ro'u tanagia. ⁹Mana here na haua tanaraaui 'a ta'isada beiai here na haua nagaau. 'Inia 'oha raugu hinihinia ma ha'a-ai'a'i ora-ora'a adaa'i 'onaai bwane haua ana beigaau. ¹⁰Naasi, ni 'uaana namou raba ha'ataesu'aa 'inia God na'i 'oha namou ha'a-'usu'usuraui nei nara ai'a Jiu 'anai suri'i mwane ringe ana'ia Moses? Ai'a odo-odo 'anai ha'a-hihi'araui sae hinihini nara ai'a Jiu 'ini'i ringe na 'igaau miraau wauwa agaa'i rau bwara ro'u 'anai ha'isuri'i! ¹¹Igaau gau hinihinia do 'ia Araha aga Jisas 'a ruhasigia 'inia goro ana 'inigia, 'onaai ruhasiraaui ana ro'u i nei narau ai'a Jiu."

¹²Iraau hako rau ngotoburu marau rongobahua Banabas mea Pol, maania adaruai mena na haua God tanararuai nararugu haa'i 'ini'i mwani ha'abu'oahu mana ha'ara tanaraaui nei ra ai'a Jiu.

¹³Oha raru mamaani hako, mia Jems 'a o'ani, "Arai do'ora, moisu rongoi maho wai maaniani. ¹⁴Ia Saemon Pita 'a bura'i maania moi tanagaau do'ia God 'a ta'ahiraaui nei narau ai'a Jiu ma 'ome sigihi'i tara'i nei 'anai ha'i noni ana'i. ¹⁵A ta'isada 'onaai maho narau usuai rarabea o'ani,

¹⁶"Inaui God wai aho'i mai
mawai ha'a-urasia aho'i ruma ana Deved[†] na kokohu.

15:16 *Ruma ana Deved*: 'Oha ra 'unua "ruma ana Deved," 'ana i 'ado'ado 'iraaui i sae na'ia Mwaeraha Deved na marungiraaui.

Wai tagoraa aho'i 'ini'i hau 'ana nara 'adarara.

17 Wai haua o'asi neina 'iraau'i nei narau ai'a Jiu rai matai rihosi mai tanaau,

marai ha'i inoni agu'i.

'Ia God na ha'atee o'asi,[†]

18 'iia 'a bwane 'unu'i mau mai doni mwane mareho 'isi rai to'o.'"

19 Mia Jems 'a o'ani ro'u, "Naasi, na'i 'ado'adogu, gai abu ha'a-hihi'araau'i nei narau ai'a Jiu narau rihota'i tanaa God 'anai araisuri'i hakoi ringe

agaa'i Jiu. 20 Gai usu-usu moi tanaraau magai 'unua tanaraau dorai abui wawaasua'a ma'ua ngaa'i mahoingau ra ho'asi'i 'inia'i araanunuu. Marai abu ngaa'i 'abudi mwamwaa ma'uasi ngaa'i hasi'odi mwamwaa nara ri'oi'i.

21 Rai abui hau'i mareho o'asi, suria na ringe 'isi, ra'i ringe ana'ia Moses nara bwane maani'i tarau suri'i mwani 'omaa hako mara 'oha'ini'i 'ado 'oha gau boi goni suri'i dangi ni mamaro."

Usu-usu Baaniai Heisoi Na'i Jerusalem

22 'Iraau'i Ha'ataari miraau'i na'otara miraau hakoi sae hinihini na'i Jerusalem, rau 'adoma'inia dorai ha'ataari'i tara'i sae beia Pol mea Banabas

'ari Antiok. Rau 'ome sigihia Saelas mea Jiudas Basabas, 'irarua 'e rua na'otara na'i heisoi. 23 Ra hauai usu-usu 'anai ha'ataaria beirarua. Ma na'i raronai usu-ususi 'a o'ani,

'Iameu'i Ha'ataari miraau'i na'otara, meu haua woui ha'atee wa'ewa'e ameeu tana'amou'i nei mou ai'a Jiu na'i 'omaai Antiok mei Siria mana'i Silisia namou aho'ita'i sae hinihini.

Arai do'oramee'i na'i Kraest, 24 meu rongoa do ra'i sae nara hano 'ini, rau 'ari wou marau maani'i mareho tana'amou nara torakoke 'ini'i 'adoma'imoo'i. 'Iameu meu ai'a ha'ataari'i sae 'isi.

25 Meu rurugoni mameu 'adoma'i aratara hako 'anai 'ome sigih'i sae 'anai ha'ataari'i wou tana'amou. Rai hano beiraruai rua gere sae goro ameeu, 'ia Banabas mea Pol, 26 nararu bwane siri'a ga'u na'i maemaeha 'inia'i tau'aro adarua tanaa Araha aga Jisas Kraest. 27 Naasi mei ha'ataaria woua Jiudas mea Saelas, 'irarua rarui maani'i ro'u mau tana'amou'i maho nameu maani'i na'i usu-usuni.

28 I Hi'ona Maea 'a ha'ata'inia tana'ameu mameu 'adoma'i aratara beia domei abu ha'ahihi'amou 'ini'i mwani ringeringe. Ma'ata 'a ga'i goro do moi ha'isuri'i mareho 'ini. 29 Moi abui ngaa'i mahoingau nara ho'asi'i 'inia'i araanunuu, mana ngaa'i 'abudi mwamwaa, ma'uasi ngaa'i hasi'odi mwamwaa nara ri'oi'i, mamoi abui wawaasua'a. 'Onaa moi ha'isuri'i ringeringe 'ini, 'i'amou mou suriai taha na odo-odo.

'Io, moigui mauru goro'a.

³⁰Miraaui waira haisi rau hano baaniai Jerusalem marau ada na'i Antiok. Rau soigoniraaui mai sae hinihini marau taranga'inia tanaraaui usu-usu. ³¹'Oha rau 'oha'iniaui usu-usu, rau wa'ewa'e di'u, 'inia 'a ha'a-'o'ori'i tahingadaa'i. ³²'Ia Juidas mea Saelas 'e rua sae nararu matai ha'arangasi'i hura'a i 'ado'adona'i a God, raru hadahada orea tanaraaui sae hinihini mararu ha'a-weteweteai hinihinidaau.

³³Raru awa gere orea ga'u na'i Antiok. Mana'i 'oha raru ha'aagau 'anai 'ari aho'i Jerusalem, 'iraaui sae hinihini rau hauai ha'atee ha'agorohi mana haiha'ari adaaui tanararua. ³⁴Mia Saelas 'agu 'adoma'inia do'ai awa moi. ³⁵Mia Pol mea Banabas raru awa mau na'i Antiok. 'Iraau goni tara'i sae ro'u, rau ha'ausuri marau taroha'iniaui Taroha Goro ana Araha tanaraaui sae.

'Ia Pol Mea Banabas Raru Heihoia

³⁶Na'i muri, mia Pol 'a 'unua tanaa Banabas do rarui 'ari gaariri suri'i 'omaa raru bwane taroha'iniaui tarohana Araha suri'i mararu aidangisia 'a he'uai tahingadaa'i sae hinihini. ³⁷Mea Banabas 'a rabasia do rarui waia Jon Mak. ³⁸Mia Pol 'a ai'a rabasia o'asi, 'inia Mak 'a aho'i moi baanirarua na'i 'oha rau taha ga'u na'i Pamfilia, maagu ai'a tagora'a beirarua.

³⁹Raru kae heiraeraesi suria mararu heihoahoa'a. 'Ia Banabas 'a waia Mak mararu ta'e na'i haka 'anai hura'ai Saepras. ⁴⁰Mia Pol 'a 'ome sigihia Saelas 'anai 'a'auhia. Miraaui sae hinihini rau ha'arahesi 'a'auhirarua marau ha'angonia God 'anai 'omesurirarua. ⁴¹Naasi, raru 'ari daara'iniaui Siria mei Silisia, raru hadahada ha'a-'o'oriraaui sae ni heiso'i.

'Ia Timoti 'A Hano Beirarua Pol Mea Saelas

16 ¹'Ia Pol mea Saelas raru 'ari Debe mei Listra, mararu sadoiai sae hinihini na atana 'ia Timoti. 'Ia inana 'e urao hinihini ni Jiu mia amana 'e ai Grik. ²'Iraaui sae hinihini na'i Listra mei Aekoniam rau haa'i mamaani ronggo goro 'inia Timoti. ³Naasi mia Pol 'a rabasia dorai ta'i hanoa Timoti. Ma aha ha'ara ga'ua Timoti, 'inia 'ia Pol 'a rabasia do 'iraaui Jiu na'i dorasi rai wa'ewa'e 'anai bahurongoa Timoti. 'Iraau Jiu 'isi rau 'irarara do 'ia Timoti, ai'a 'oha nai aha ha'ara, 'inia amana 'e ai Grik. ⁴Na'i 'oha 'iraaui Pol rau 'aariha suri'i 'omaa, rau maani'i tanaraaui sae hinihini ringe 'iraaui Ha'ataari miraaui na'otara na'i Jerusalem rau 'unua tanaraaui sae 'anai araisuri'i. ⁵Mana hinihinidaa'i sae hinihini 'agu wetewete di'u ro'u wou. Ma ragoi nei rau hinihinia Jisas 'ado dangi.

'Ia God 'A 'Unua Tanaa Pol

Do 'Ai 'Ari Provensi Masidonia

⁶'Iraaua Pol rau ruihoru na'i Provensi Frijia mana Galesia 'iniaui Hi'ona Maea 'a ai'a ha'awateraaui dorai heitaroha'i na'i Provensi Eisia na'i 'ohasi. ⁷Na'i 'oha rau ada na'i tariha anai Provensi Mesia, rau taraawa'ai siri na'i

15:34 Suri'i tara'i kopi bwani 'iniaui Baebol, ra ai'a nugaa dio i tatarani.

Provensi Bitinia mana Hi'ona Maea 'a ai'a ha'awateraau. ⁸Marau riuhoru na'i Mesia naraugu boi na'i 'omaai Troas.

⁹Na'i rodo mia Pol 'a 'omesia na'i mauru'aa do'e saeni Masidonia na ura ma bongal'inia do'ai 'ari beiraaui na'i Masidonia maai 'a'auhiraau. ¹⁰Na'i moi murinai mauru na hauasi, mameu ha'ataura'i'a 'ana'i 'ari Masidonia. 'Inia meu aidangisia ha'a-momori do'ia God 'a 'irisia domei taroha'inia'i Taroha Goro na'isi.

'Ia Lidia 'A Aho'ita'i Sae Hinihini

¹¹Meu ta'e na'i haka na'i Troas mameu hano daara'i 'ana'i Samotres. Na'i nata dangi mameu ada na'i Niapolis. ¹²Meu hano na'i 'isi mameu 'ari Pilipae, 'e 'omaa ororiu na'i Provensi Masidonia na 'iraau'i Rom ra tagorahia mana saemaua adaa'i ra marungia. Meu awa suriai taringai dangi na'i Pilipae.

¹³Ma na'i dangi ni mamaro adaaui Jiu, meu hano beira'i hura'a baaniai 'omaa mameu dio na'i bobonai wai. Meu 'adoma'inia do'e dora narau matai goni ei saeni Jiu 'ana'i ha'arahesi. Meu heinagu mameu mamaani beiraau'i urao narau goni 'isi. ¹⁴'E ta'i 'iniraaui naasia Lidia. 'Iia 'e urao ni Taeataera na 'adoma'i ha'ahihi'aa God. Mana tau'aro ana 'ana'i raoraonga'i bwana wangawanga nara hori bwara di'u. Hoita, na'i 'oha na rongobahua Pol, 'ia God 'a ha'amarewaai 'adoma'ina ma hinihini'i maho na maani'ia Pol. ¹⁵Mia Lidia miraaui hakoi ruma ana ra bwareomaearaaui. Ma taringai 'unua tana'ameu 'onaa meu 'adoma'inia do 'iia 'a hinihinia ha'a-momoria Arahaha mamei 'ari awa na'i ruma ana. Mameugu buna 'ari mameu awa na'i ruma ana.

'Ia Pol Mea Saelas Ra Nugararua Na'i Rumanih'o

¹⁶'E ta'i dangi, nameu 'ari na'i dora ni ha'arahesi ani ma meu heisadoi beiai gare urao nara ha'i slev 'inia. 'E adaro na bwaunia ma matai maani'i maho nara ai'a to'o mau. Ma tatari kae ha'a 'inia'i mahosi tanaraau'i saemaua narau ha'atau'arua. ¹⁷Mana gare uraosi 'a suri'ameua Pol ma awaawara o'ani, "Iraau'i sae 'ini, ra'i sae tatau'aro ana'ia God na ahaaha. Rai maani'i tana'amou'i here namoi tahi 'inia."

¹⁸'A hauai heresi suria'ai taringai dangi. Mia Pol 'a wai'ate'a nga'inia'i here na hauasi, ma rihota'i ma ha'atee tanaai adaro o'ani, "Na'i atana Jisas Kraest, 'oi hura'a baaniai gare uraoni!" Na'i mau 'ohasi, mana adaro 'a hura'a baania.

¹⁹Na'i 'oha 'iraau'i sae narau tatari ha'a 'inia'i gare uraosi raugu 'iraraa doni garesi 'agu bwa'i tatari ha'a-'a ro'u nadaau, rau taesu'a di'u marau daua Pol mea Saelas. Naasi marau wairarua 'ari tanaraau'i sae hihiri nara awa na'i dora ni rurugoni. ²⁰Rau o'ani, "Iraruai rua ai Jiuni, raru ha'a-awata'airaaui noni na'i 'omaa agaauni. ²¹Raru 'unu'i tanagaau'i ai Rom dogai haa'i maho ra ai'a ha'awategaau 'ana'i haa'i."

22'Iraau sae rau 'ari wou, rau goni 'ana Pol mea Saelas, rau regehirarua. Miraa sae hihiri rau 'unua tanaraau sae hehei'oi dorai rahi'i bwana adaru'i marai rabusirarua 'inia hasi'ei. 23Na'i 'oha ra roho ha'ata'airarua hako maragu nugararua na'i rumanih'o. Rau 'unua tanaa mo'o na 'omesuriai rumanih'o do'ai ha'a-bwarasi'ararua goro. 24Mia araisuriraa, 'a nugararua ha'atau siri raronai rumanih'o. Ma ha'abwarasi'i uwadaru'i suri'i riwa na'i rua kae wahidai baba hih'i'a.

25Na'i gaarangiai 'ubutanai rodo, 'ia Pol mia Saelas raru rihunga'i mararu gana ha'aasaa God. 'Iraau tara'i sae rau awa ro'u na'i rumanih'o rau bahurongorarua. 26Raugu 'asu'a mana ta'i kaeni nunu raha 'a 'ihara'inia'ai rumanih'o. Ni maraaruma ra wawaa hako mana arihau nara ho'osiraa 'ini'i sae na'i rumanih'o ra ahoda hako. 27'Ia mo'o na 'omesuriai rumanih'o 'a rarai ma re'ia dona honohono ra wawaa hako. Ma 'adoma'inia doni mwani sae na'i rumanih'o ra hora hako'a ma rahiai naihi ana do'ai ngahua haaria. 28Mia Pol 'a awaraia, 'a o'ani, "O'i abu ngahu'i'o haari'o! Ai'a ta abe nai hura'a!"

29Mia mo'osi 'a ha'angoniai raita ma 'eba siri raronai rumanih'o. Ma topira'i ruru tanaa Pol mea Saelas ha'i 'idi'idi. 30Ma wairarua hura'a baaniai rumanih'o ma songa'inirarua o'ani, "Rua saemaua, 'e taha nawai haua nawai tahi 'inia?"

31Mirarua aramia o'ani, "O'i hinihinia Araha Jisas, mia God 'ai ha'atahi'o baani'i ora-ora'a amu'i miraa hako'i ruma amua rai o'asi ro'u."

32Naasi 'ia Pol mea Saelas raru maaniai Taroha Goro 'inia Araha tanaa mo'osi miraa hako'i sae na'i ruma ana. 33Na'i mau i rodo, mia mo'osi 'a waia Pol mea Saelas 'anai wasi ha'a-wadiwadi'i maaradaru'i. Ma na'i 'ohasi ro'u, 'iia miraa hako'i sae na'i ruma ana rau bwareomaea. 34Marau wa'ewa'e di'u 'inia hinihinia adaaua God. Mia mo'osi 'a waia Pol mea Saelas 'ari ruma ana ma hanganirarua.

35Na'i muri rau aho'i 'ari rumanih'o. Ma na'i nata haho'oa, 'iraau sae hihiri rau ha'ataari'i tara'i pulis 'anai 'unua tanaa mo'o na 'omesuriai rumanih'o do'ai ha'ahura'ahia Pol mea Saelas. 36'Ia mo'osi 'a 'unua tanaa Pol mea Saelas do 'iraau hihiri rau 'unua tanaa do'ai ha'a-hura'ahirarua baaniai rumanih'o. Magu o'ani 'inirarua, "Murugui awa goro'a."

37Mia Pol 'a 'unua tanaraau pulis o'ani, "I'amiria ra'i sae auhenua ni Rom neimiriani. Ma rei'uaa na o'asi, rau ai'a 'i'i'amiria ga'u. Rau rohoamiria moi na'i maadau'i noni hunga marau nugamiria na'i rumanih'o. Ma na'i 'ohani rau raba ha'a-hura'ahi'amiria girugiru moi! 'A bwa'! 'Iraau sae hihiri rai boi haariraa marai ha'a-hura'ahi'amiria."

38'Oha 'iraau pulis rau maaniai mahosi tanaraau noni hihiri 'a rigi ahudaa'i 'inia rongo adaa do'ia Pol mea Saelas ra'i ai Rom. 39Rau boi marau sore tanararua, maraugu wairaa hura'a baaniai rumanih'o. Marau ha'angonirarua do rarui hura'a baaniai 'omaasi. 40Raru 'ari aho'i ruma ana Lidia. Raru rurugoni beiraau sae ni heiso'i mararu hadahada ha'a-'o'oriraa ma rarugu hano.

**'E Kae Heita'ia Raha Na To'o
Na'i Tesalonaeka**

17 ¹Ia Pol mea Saelas raru riuhoru na'i 'omaai Amfipolis mana'i Apolonia 'anai Tesalonaeka. Na'i Tesalonaeka 'e ruma ni ha'arahesi adaai Jiu na awa na'iei. ²Ma 'onaai bwane hahaua ana, 'ia Pol 'a 'ari ruma ni ha'arahesi 'anai rihunga'i. 'E oru dangi 'ini'i dangi ni mamaro na 'oha'inia Usu-usu Maea tanaraai sae ma ha'ausurirau 'inia. ³A ha'a-aidangisirau 'ini'i dora ra hadanga'i ha'arawamataa na'iei doni Ha'atahi 'ai rongomaata'i ma'ai suruta'e aho'i ro'u baaniai mae. Mia Pol 'a maania ro'u tanaraau do'ia Jisas naasi Ha'atahi. ⁴Tara'i Jiu rau hinihinia Jisas marau aba beia Pol mea Saelas. Ma 'e kae ruruhani ai Grik narau bwane 'adoma'i ha'ahihi'aa God, goni bei'i tara'i urao mwanimaua na'i 'omaasi, 'irau hako rau hinihinia ro'ua Jisas.

⁵'Iraau bwauodo adaa'i Jiu rau taesu'a di'u 'inia rago anai sae nara boboi beia Pol. Rau soi gonirau sae hehere ta'aa narau awa pwaranga moi na'i maketi 'anai taraawa'ana ta ha'agogoru. 'Iraau hako i sae 'isi rau 'ari ruma ana Jeson ma tara'i abe rau rubu tahangiai honohono marau siri wou 'anai sibania Pol mea Saelas dorai wairarua hura'a tanaraai noni hunga. ⁶Maraugu ai'a sadoirarua, raugu daua moia Jeson bei'i tara'i sae hinihini mara wairau tanaraai bwauodo na'i 'omaasi. Rau awara o'ani, "Ia Pol mea Saelas raru ha'a-awata'airau noni suri'i mwani 'omaa. Ma na'i 'ohani raru ada'a ro'u mai 'ini. ⁷Mia mo'oni, 'ia Jeson, 'a ha'awaterarua 'anai awa na'i ruma ana. 'Iraau hako rau horosiai ringeringe ana'i Mwaeraha ni Rom. Rau 'unua do 'e sae he'ete'i na huunai Mwaeraha, ma do sae naasi 'ia Jisas."

⁸Oha 'irau saeni 'omaasi miraui bwauodo rau rongoa o'asi, 'a ha'atorakoke'i di'u i 'adoma'idaa'i. ⁹Miraui bwauodo rau ha'agaasi ha'a[†] a Jeson beirau tara'i sae hinihini ro'u maragu nugasirau.

**'Iraau Saeni Berea
Rau Aho'ita'i Sae Hinihini**

¹⁰Na'i rodo miraui sae ni heisoi rau ha'ahanoria Pol mea Saelas 'ari Berea. 'Oha raru ada na'i 'omaasi, raru 'ari ruma ni ha'arahesi adaai Jiu. ¹¹'Iraau sae na'i 'omaasi rau ai'a rongoasa 'onaairau saeni Tesalonaeka. Rau mwa'emwa'e di'u 'anai bahurongo'i mamaani ana'ia Pol. 'Ado dangi rau sibani'i mamaani na ha'ia Pol na'i Usu-usu Maea, 'onaa ra'i mareho ha'a-momori ma'ua ai'a. ¹²'A ragoi saeni Jiu rau taraawa'ai hinihinia Jisas. Mirau ro'u i Grik, 'a ragoi urao mwanimaua mana sae mwane adaa'i nara hinihini ro'u.

¹³Na'i 'oha 'iraui bwauodo adaa'i Jiu na'i Tesalonaeka rau rongoa do'ia Pol 'a taroha'inia tarohana Araha na'i Berea, rau 'ari marau mamaani ha'a-taesu'araai sae na'i 'isi 'anai ura bwarasia Pol. ¹⁴⁻¹⁵Naasi miraui sae ni

^{17:9} *Ha'agaasi ha'a*: 'E duruduru tanaraai bwauodo do 'onaa 'ia Pol mea Saelas rarugu bwa'i haua'a ta mareho mana ha'a rai ha'a-aho'isia. Ma 'onaa na rarui bwa'i agohe, mana ha'a ragu bwa'i ha'a-aho'isia'a tanaa Jeson.

heiso'i na'i Berea rau ha'ataaria Pol dioi one 'anai ha'ahanoria 'ari 'omaai Atens. Tara'i sae hinihini narau atongia Pol, 'ia Saelas mea Timoti raru awa moi na'i Berea. Na'i 'oha narau taha wou na'i Atens, 'iraa'u sae 'isi raugu aho'i baania Pol 'ari Berea marau maania tanaa Saelas mea Timoti do'ia Pol 'a 'irisia do rarui ada 'ari raurau beia.

'Ia Pol Na'i Atens

16Na'i 'oha 'ia Pol 'a mamasi 'inia Saelas mea Timoti na'i Atens, 'a arunga ta'aa di'u 'inia'i re'i'i ana'i mwani araaranunu na'i 'omaasi. 17Naasi 'a siri ruma ni ha'arahesi adaau Jiu ma heitohetohe beiraa'u miraa'u ro'u i nei ra ai'a Jiu nara 'adoma'i ha'ahihi'aa God. 'Ado dangi 'a hadahada tanaraau sae na heisadoi bei'i na'i maketi.

18Tara'i ha'ausuri baani'i ruruha narau 'unuraa'u 'inia'i Epikiurian mana Stoik rau taraawa'a heitohetohe beia Pol 'ini'i hinihini adaa'i. Na'i 'oha 'ia Pol 'a maania Jisas ma maania ro'u i suruta'e aho'i ana, tara'i nei rau o'ani, "Ia mo'osi 'a taraa to'o hadahada moina. 'E taha na raba maaniasi?" Ma tara'i nei rau o'ani, "Gasi 'idi 'a rabasia dogai ha'arahesi'i tara'i hi'ona ni dora he'ete'i."

19Marau waia 'ari beiai ruruhai Kansol adaa'u nara 'unuraa'u 'inia'i Ariopagas, rau o'ani 'inia, "I'ameu meu raba aidangisiai ha'ausuringa'i haoru na'o hadanga'iniasi. 20Tara'i maho no'o maani'isi ra rongo he'ete'i di'u, meu ai'a aidangisi'i." 21(Rau ha'atee o'asi, 'inia 'iraa'u saeni dorasi miraa'u sae narau boi awa beiraa'u na'i 'omaasi, rau rabasia moi 'anai rongo'i marau raba maani'i mwani 'ado'ado haoru na'i marewana.)

22Mia Pol 'a ura ara'a na'i maadaau Kansol ma o'ani, "I'amou saeni Atens, 'au 'iraramou do 'i'amou ra'i sae namou ha'ahou'i di'u i hi'ona namou ha'arahesi'i. 23Na'i 'oha nau hano gariai 'omaa amoouni, 'au 'omesi'i mwane araaranunu namou ha'arahesi'i, mau sadoiai ta'i dora maea amoo'u nara usuai usu-usu na'iei na o'ani, "Tanaai hi'ona na ai'a sae nai 'iraraa.' I hi'ona namou ha'arahesia mamou ai'a 'iraraasi, 'au raba ha'a-'irara'amou goro 'inia.

24"‘Iia na ha'apwa'araai marewana mana mwani maho na'i rarona. 'A marungi'i mwani maho na'i aro mana ano, ma ai'a mono suri'i ruma maea nara tagorahi'i sae. 25'Ia God 'a ai'a toho 'inia ta maho neina do gai 'a'auhia. Me 'iia haaria na hauai tahi mana mwane mareho tanaraau mwane noni hako. 26Baania moi ta'i sae, na ha'apwa'ara'i hako 'ini'i mwani burungai noni 'anai awa suri'i mwani dora hako na'i marewanani. 'Iia haaria na nugaa mau mai madoraa 'ada'i 'anai heimarungi, mana tariha 'ada'i dora ra awa suri'i. 27'Ia God 'a hua o'asi do 'iraaui noni rai sibania. Ma 'onaa rai sibania, rai matai sadoia, 'inia 'iia ai'a ha'atau baanigia. 28'Iia na hauai tahi tanagia neina gai matai awa mana hahano hairiu na'i marewana. 'A 'onaai usu ha'arangasia adaa'i tara'i sae madoma amoo'i o'ani, "Igaau ra'i warowarona'i."

29"Naasi, suria 'igaa'u ra'i warowarona'i a God, 'igaa'u gai abu 'adoma'inia do ai'a tahitahi 'onaai araaranunu nara tagorana 'inia'i gol ma'ua silva

ma'ua huai hau. 'Iia 'a ai'a 'onaai araaranunu na 'adoma'inia moi sae ma tagorahia'a. ³⁰Na'i na'o, 'ia God 'a ai'a ha'a-mama'airaui sae nara ha'arahesi'i araaranunu, suria rau ai'a aidangisia God. Ma'ata na'i 'ohani, 'a 'unua do 'iraau hakoi sae rai rihota'i tanaa. ³¹'Inia 'iia 'a bwani nugaa'i madoraa nai hauai hihiiiri odo-odo tanaraau hakoi noni na'i marewana. 'A 'ome sigihia ro'ua mo'o nai hauai hihiiiri naasi. 'Oha na ha'a-suruta'ea aho'i mo'osi baaniai mae, 'a ha'ata'inia tanagia do 'iia naasi nei na'ia God na 'ome sigihia."

³²Na'i 'oha 'iraui sae rau rongoai 'unua ana Pol do'e sae na suruta'e aho'i baaniai mae, tara'i sae raugu haa marau taraawa'a da'ata'inia'a. Ma tara'i sae rau o'ani 'inia, "Oigu maaniai marehosi tana'ameu ta madoraa he'ete'i ro'u." ³³'Oha nagu hanoa Pol baaniraui Kansol, ³⁴marau ta'i hano'a tara'i sae, marau taraawa'ai hinihinia Araha. 'E ta'i abe naasi 'e ta'i 'iniraui ruruhai Kansol na atana 'ia Daeonisia, ma'e ta'i 'e urao na atana 'ia Damaris, ma tara'i sae ro'u.

'Ia Pol 'A 'Ari Korin

18 ¹Na'i murinai hadahada ana Pol beiraui i Kansol, 'ia Pol 'a hano baaniai Atens ma 'ari Korin. ²Na'i 'isi 'a heisadoi beia Akuila, 'e ai Jiu na huta na'i Provensi Pontas. 'Iia mana urao ana, 'ia Prisila, rarugu bura'i boi baaniai 'omaai Rom na'i Itali, suria na mwaeraha anai Rom na atana 'ia Klodias, 'a 'unua do 'iraau hakoi saeni Jiu na'i dorasi rai hura'a. Mia Pol 'a 'ari garihia Akuila mea Prisila, ³ma sadoia do 'iraruasi raru matai tai'i ro'u i ruma saira 'onaia. 'Irarua raru hauai mahosi 'anai tatari ha'a mia Pol 'a awa beiraru 'anai 'a'auhiraru.

⁴'Ado dangi ni mamaro 'a 'ari ruma ni ha'arahesi adaui Jiu ma mamaani tanaraui Jiu miraau ro'u i nei ra ai'a Jiu, 'a bonasia dorai hinihini.

⁵Na'i murinai boi ana Saelas mea Timoti baaniai Masidonia, 'ia Pol 'a mamaro'a 'anai tau'aro beia Akuila. Ma 'ado dangi 'a awa moi 'anai maania tanaraui Jiu do 'ia Jisas naasi Ha'atahi. ⁶Raugu haa marau ura bwarasia'a marau ha'atee ha'ata'aia. Mia kakahuru nga'ini'i kahuadi bwana ana'i, 'e ha'ara do'ai su'amuriraui ma o'ani, "Onaa namoi mae mamoi 'ari na'i dora ni rongomaata'i, 'e taritari'a amoo haari'amou. Moi abui ha'ahuniau 'inia. Taraawa'a na'i 'ohani ma 'ari'a, wai heitaroha'i moi tanaraui sae ra ai'a Jiu."

⁷Naasi ma sara 'ari ruma anai sae na atana 'ia Titias Jastas. 'Ia mo'osi 'a 'adoma'i ha'ahihia'aa ro'ua God. Ni ruma ana 'a awa moi na'i bobonai ruma ni ha'arahesi adaui Jiu. ⁸'Ia Krispas naasi bwauodo anai ruma ni ha'arahesisi. 'Ia Krispas miraui hakoi ruma ana rau hinihinia Araha. Ma rago ro'u i nei na'i Korin narau bahurongoa Pol marau hinihini. Naasi marau dauai bwareomaea.

⁹'E ta'i rodo, 'ia Araha 'a ha'atee tanaa Pol na'i mauru'aa. 'A o'ani, "Oi abui maaa'u, 'oi heitaroha'i moi. 'Oi abu agohe! ¹⁰Inau 'au awa bei'o, 'abwa'i sae nai ha'amaara'o, 'inia rau ragoi sae agu'i na'i 'omaani narai 'a'auhi'o." ¹¹Naasi mia Pol 'a awa moi na'i Korin suriai ta'i harisi mana aba 'anai ha'ausuriraui sae 'inia ha'atee ana God.

¹²Na'i madoraasi, 'ia Galio na ha'i Primia na'i Provensi Akaea. Ma tara'i Jiu rau 'adoma'i aratara 'anai daua Pol. Rau waia 'ari tanaa Galio 'anai hiiria. ¹³Rau o'ani, "Ia mo'oni 'a bonasiraau sae dorai ha'arahesia God na'i here na horosiai ringeringe anai gaumani."

¹⁴Ia Pol 'agu raba aramiraau Jiu mia Galio 'a o'ani'a, "Onaa moi ha'ahunia mo'oni 'inia maho taritari'a ma'uasi ta maho ta'aa na haua, 'au ga'i matai rongosuri'amou moi. ¹⁵Me mou heita'ia moi 'ini'i 'ado'ado 'ada'i ha'atee mana ata mana ringeringe amoo'i. Naasi moi hiiria moi haari'amou. 'Inau 'au bwa'i haua." ¹⁶Ma ha'a-hura'ahiraau baaniai ruma ni hihiri. ¹⁷Miraau noni hunga rau dauai bwauodo anai ruma ni ha'arahesi adaau Jiu, 'ia Sostenes, marau ngahuia na'i moi maanai ruma ni hihiri. 'Ia Galio 'a ai'a ta'aabena 'inia maho narau hauasi.

'Ia Pol 'A Aho'i 'Ari Antiok

¹⁸Ia Pol 'a gere awa ore beiraau sae ni heiso'i na'i Korin, magu haiha'ari beiraau ma hano beia Akuila mea Prisila marau 'ari Kenkria. Na'i 'isi, 'ia Pol 'a risi pou 'anai ha'ata'inia do 'a hauai duruduru tanaa God. Na'i muri, rau ta'e na'i haka 'anai 'ari Siria. ¹⁹Rau siri ga'u na'i Efesas. Na'i 'omaasi 'ia Pol 'a 'adoma'inia do'ai hano baania Akuila mea Prisila mararu awa ga'u. Ma'ata 'ia Pol 'a 'ari ga'u i ruma ni ha'arahesi adaau Jiu na mamaani beiraau. ²⁰Rau 'unua tanaa do'ai gere awa ga'u, me 'iia 'a 'unua tanaraau dona 'abwa'i. ²¹A haua moi ha'atee haiha'ari tanaraau ma 'unua do 'onaa 'ia God 'ai ha'awatea, maai aho'i ro'u mau mai. Na'i muri, 'a sadoiai haka ma hano baania Efesas ²²ma 'ari Sisaria. Naasi 'a hano ma ta'eha i Jerusalem na garihiraau sae ni heiso'i magu hano ro'u 'anai Antiok. ²³A awa ga'u suriai gere madoraa maagu gaariri suri'i tara'i 'omaa na'i Galesia ma na'i Frijia. 'A hadahada ha'a-'o'ori'i hinihinidaa'i sae ni heiso'i na'isi.

Tagora Na Haua Apolos

²⁴Na'i mau 'ohasi, 'e ta'i ai Jiu na huta na'i Aleksandria 'a boi na'i Efesas, na atana 'ia Apolos. 'Iiani 'e sae na matai mamaani di'u ma aidangisia goroi Usu-usu Maea. ²⁵Ra bwane ha'ausuria 'inia Taroha Goro 'inia Araha ma goro ana di'u 'anai maania. Mana maho na maani'i 'inia Araha ra ha'a-momori. Na'i 'ohasi, 'a ai'a mataia do 'iraau noni hinihini rai bwareomaea 'inia hinihinia adaaua Jisas. Na bwareomaea moi ana Jon na aidangisia. ²⁶Na'i 'oha na mamaani na'i ruma ni ha'arahesi adaau Jiu, 'a mamaani ramoramo'a di'u. Mia Akuila mea Prisila raru rongobahua mararu waia 'ari ruma adaru nararu ha'a-aidangisia ro'u di'u wou 'inia Taroha Goro 'abaia Araha.

²⁷Mia Apolos 'a raba 'ari Akaea miraaui sae ni heiso'i na'i Efesas rau ha'a-weteweteai 'adoma'ina 'anai hano marau hauai usu-usu tanaraau sae hinihini na'i 'omaasi. Rau ha'ata'u'uraau dorai ha'amaotoa Apolos. 'Iraau sae 'isi na'i Akaea rau bwane hinihinia Jisas 'inia i goro na haua God tanaraau. Hoita, na'i 'oha na ada Apolos na'i Akaea, 'a 'a'auhiraau di'u. ²⁸Inia na'i 'oha

'ia Apolos 'a heitohetohe beiraaui Jiu na'i maadaaui noni hunga, 'a ha'ata'inia tanaraaui taha ra awa na'i Usu-usu Maea na ha'ata'inia ha'a-momori do'ia Jisas naasi Ha'atahi.

'Ia Pol 'A Awa Na'i Efesas

19 ¹Na'i 'oha na 'ia Apolos 'a awa na'i Korin, 'ia Pol 'a tahahoro na'i 'ubutanai Provensi Eisia maagu hura'a na'i Efesas ma heisadoi bei'i tara'i sae ni heisoi na'i 'omaasi. ²Ma songa'iniraaui o'ani, "Na'i 'oha mou hinihinia Araha, mou daua ro'u i Hi'ona Maea?"

Miraaui o'ani, "Ai'a. 'I'ameu meu ai'a rongoa ro'u ta mamaani 'inia mahosi."

³Mia Pol 'a o'ani, "Bwareomaea he'ua namou daua?"

Miraaui o'ani, "Meu dauai bwareomaea na 'ia Jon na maania."

⁴Mia Pol 'a o'ani, "Ia Jon 'a bwareomaearaui nei narau rihosi baani'i ora-ora'a adaa'i. Ma 'unua tanaraaui do 'e sae nai boi mau rai hinihinia. 'Ia Jisas naasia mo'o na 'ia Jon 'a hadanga'iniasi."

⁵Na'i 'oha rau rongo'i ha'atee ana'ia Pol maraagu bwareomaea 'anai ha'ata'inia dorau hinihinia Araha Jisas. ⁶'A dau'i bwaudaa'i mana Hi'ona Maea 'a sirihiraaui. Rau hadahada 'ini'i tara'i ha'atee he'ete'i hairiu marau ha'arangasi'i hura'a i 'ado'adona'i a God. ⁷'A 'onaai ta'i tangahuru mana rua mwane na'i ruruhasi.

⁸'E oru hura na'ia Pol 'a hadahada ramoramo tanaraaui Jiu na'i ruma ni ha'arahesi adaaui 'abaiai heimarungi ana God. 'A bonasia dorai hinihini. ⁹Tara'i sae ra rongoasa di'u mara kakawa hinihini. Ra ha'atee ha'ata'aiiai Taroha Goro na'i maadaa'i noni hunga. Mia Pol 'a wairaaui hura'ai noni hinihini 'ari rumani skuru ana Tiranasi. Na'i 'isi naagu mamaani na'iei 'ado dangi tanaraaui ¹⁰suriai rua harisi. Ma naasi, 'a gaarangi 'iraaui hakoai ai Grik mana ai Jiu na'i Provensi Eisia narau rongoai Taroha Goro 'inia Araha.

Gare Mwane Ana'ia Skiva

¹¹Ia God 'a hauai mena tanaa Pol ma haa'i kae ha'abu'oahu raha.

¹²Rei'uaa na hangete mana bwana na 'ia Pol 'a karohi'i, 'oha nara waa'i tanaraaui nei ra daoha mana nei na adaro 'a bwauni'i, na daoha ra goro mana adaro ra hura'a.

¹³Tara'i ai Jiu ra taraawa'a hano hairiu 'anai taari'i hura'ai adaro baanirai sae 'inia atana Araha Jisas. Ra o'ani 'inia adaro, "Na'i atana Jisas na taroha'inia Pol, 'oi hura'a!" ¹⁴Ma'e Na'ohadaaui Piriisi na atana 'ia Skiva 'a to'oraai biu gare mwane narau haua o'asi ro'u.

¹⁵Ma na'i 'oha rau ha'imaania taariai adaro, ni adaro 'a o'ani 'iniraaui, "Inau 'iraraa Jisas mau rongo tarohana Pol. Mi'amou 'iatei?"

¹⁶Mia mo'o na bwauniai adaro, 'a asihura ma diohiraaui. Miraaui hora hura'a baaniai ruma ha'i wa'aroko, na abedaa'i ra maara hako.

¹⁷Oha 'iraaui Jiu mana ai Grik narau awa na'i Efesas rau rongoa, rau maaa'u di'u marau 'adoma'i ha'ahouai atana Araha Jisas. ¹⁸Miraaui nei

raugu bura'i hinihinia Jisas rau taraawa'a ha'arangasi'i here ta'a'i narau haa'i. ¹⁹Iraaui nei ra hahai'uaasi ra waa'i mai buka ni hahai'uaasi adaa'i mara suungi'i na'i maadaa'i noni hunga. Ni horihoridi buka 'isi 'a 'onaai rima tangahurui merui korai silva. † ²⁰Suriai to'o ada'i mwani maho 'isi, na tarohana Araha 'a 'adarara 'ari suriai mwani dora mara rago i sae narau hinihini.

'E Ha'agogoru Raha Na To'o

Na'i Efesas

²¹Na'i muri, 'ia Pol 'a 'adoma'i wetewete 'anai 'ari Jerusalem. Ma 'adoma'inia do 'ai tahahoro na'i Provensi Masidonia ma na'i Provensi Akaea maigui taha na'i Jerusalem. Ma na'i muri 'aigu 'ari ro'u i Rom. ²²Mia ha'ataarai rua hei'a'auhi ana na'i na'o 'ari Masidonia, 'ia Timoti mea Erastus. 'Iia 'a awa ga'u suriai gere madoraa na'i Eisia.

²³Na'i madoraaasi, tara'i saeni Efesas rau ha'ato'oa'i kae ha'agogoru. Rau taesu'a suria ra ragoi nei nara taraawa'ai hinihinia Jisas. ²⁴'E ta'i sae, atana 'ia Dimitrias, 'iia 'a taarai ha'a 'ini'i gere ruma na tau'arodi 'ini'i silva, nununai ruma maea anai godi urao ra 'unua 'inia Atemis. 'Iraau nei rau tau'aro tanaa, rau dau ha'a raha di'u. ²⁵Mia Dimitrias 'a 'unuraau goni mai sae tatau'aro ana'i beiraui nei rau taarai ha'a 'inia ta'i tagora ma o'ani 'iniraaui, “Romwane! Moi aidangisia do 'igaau gau kae to'o ha'a 'inia tau'aro gau hauani. ²⁶Mi'amou mou re'ia mamou rongoai maho na haua Pol. 'A ha'ataihi'i 'adoma'idaa'i sae rago, ai'a do na'i moi Efesas, me gaarangi hakoi mwani dora na'i Eisia. 'A 'unua dona araanunu na sae moi nara tagoradi ra ai'a huunai god! ²⁷Raigu haa marai taraawa'a ha'atee ha'ata'ai maho gau taarai ha'a 'inia. Maragu bwa'i ha'ahoua'ai ruma maea anai urao god Atemis nara ha'arahesia na'i 'ini na'i Eisia ma na'i marewana hako. Ni godi urao hauasa agaasi, 'aigui 'ariwou marai 'adoma'i mara maho haaria moe'a 'inia!”

²⁸Na'i 'oha 'iraui sae tatau'aro 'isi raugu rongoai maho na 'unuaia Dimitrias, marau taesu'a di'u'a, rau taraawa'ai awara o'ani, “'Ia Atemis, i godi urao agaau Efesas, na ororiu di'u'i mwane god.” ²⁹Gaarangi 'iraui hakoi kae 'omaasi rau siri na'i ha'agogorusi. Miraui hakoi sae rau 'eba 'ari na'i kae dora ni gonigoniha. Tara'i sae ra daua Gaeas mea Aristakas marau wairarua ro'u 'ari. 'Iraruani rau ta'i boia Pol baaniai Masidonia. ³⁰'Ia Pol 'a raba 'ari 'anai hadahada tanaraui i noni hunga, miraui sae ni heiso'i rau ura bwarasia. ³¹Tara'i saemaui na'i Provensi naasi narau hagu hagu goro beia Pol, rau ha'ataari hadahada tanaa marau ha'abasua do'ai abu 'ari na'i dora ra goni na'ieisi.

³²'Iraui sae rau goni 'isi, rau rongo raha di'u. Ta'i ruruha ra awaranga'inia ta'i maho mana nata ruruha ra awaranga'inia nata maho 'etea ro'u. 'A kakui ahudaui, 'inia 'a ragoi nei ra ai'a aidangisiai maho ra goni wou 'ana. ³³Ma

tara'i bwauodo adaa'i Jiu rau burusia hura'ai sae nara 'unua 'inia Aleksanda na'i maadaaui noni hunga marau 'unua tanaa i taha nai maania. 'Oha 'iraaui i noni rau 'omesia, rau 'adoma'inia do 'ia mo'osi na taraawa'anai ha'agogorusi. Mia Aleksanda 'a hauai ha'ara 'inia rimana dorai papaku, 'inia 'a raba mamaani ruhasia tanaraau do 'iraaui Jiu na'i Efesas rau ai'a aba beia Pol. 34Me na'i 'oha rau 'ome 'iraraa do'ia 'e ai Jiu, rau awara o'ani suriai rua 'aoa, "Ia Atemis, i godi urao ameeu Efesas na ororiu di'u'i mwane god!"

35'E ta'i sae mwanimaui ni 'omaasi nagu ha'a-papakuraau, 'a o'ani, "I'amou saeni Efesas, mwani sae hako rau 'iraraa doni ahuinai dora anai ha'arahesia ei godi urao Atemis na'i 'omaa agaunisi. Marau aidangisia ro'u doni araaranununa na ahoda baaniai aro 'a awa na'i 'ini. 36'A bwa'i sae nai matai tohe huniai mahosi! Naasi moi papaku mamoi abu haa'i maho bweubweu'a. 37'I'amou namou wairarua mai rua mwaneni, ma ai'a ta maho rarui rahia baaniai ruma maea agaau ma'uasi rarui ha'atee ha'ata'ai ai god agaau. 38'Onaa 'ia Dimitrias miraaui sae tatau'aro ana'i rau raba ha'ahunia ta sae 'inia ta maho, 'iraaui 'irara'i moi dora agaa'i 'anai kooti miraaui sae hihii ri ra awa moi 'anai baurongo. 39'Ma 'onaa mou raba 'unua ta maho ro'u mamoi gu ha'a-aratara na'i 'oha rai hauai gonigonihia raha 'anai 'omaani. 40'I ha'agogoru na to'o na'i danginisi, gaumani na'i Rom ra ga'i matai ha'ahunigaaui moi 'inia do 'igaaui nagau taraawa'ana. Ma bwa'i maho nagaigu 'unua 'inia taranai taha nagau ha'agogoru 'inia."

41'A ha'atee hako ma 'unua tanaraau do rai 'ari aho'i suri'i ruma adaa'i.

'Ia Pol 'A 'Ari Masidonia

20 1Na'i murinai ha'agogoru, 'ia Pol 'a 'unuraau goni noni hinihini ma hadahada ha'a-'o'oriraaui. Ma hauai ha'atee haiha'ari tanaraau magu hano 'anai Provensi Masidonia. 2Na'i Masidonia 'a haa'i mwani hadahada ha'a-'o'ori tanaraau noni hinihini suri'i 'omaa na ada suri'i. Magu 'ari Gris 3na awa na'i 'isi suriai oru hura. Mia raba ta'e na'i haka 'anai 'ari Siria magu rongo sadoia moi do 'iraaui saemaua adaa'i Jiu rau ha'a-radonga'inia 'anai ngahu ha'amaesia, ma 'adoma'inia do'ai aho'i ga'u 'ari na'i Masidonia maigu tano'i 'ari Siria.

4Tara'i sae rau ta'i hanoa Pol, 'ia Sopata garena Piras baaniai Berea, mia Aristakas mea Sekandas baaniai Tesalonaeka. Mia Gaeas saeni Debe rau ta'i hano ro'u, mia Timoti mana rua saeni Eisia, 'ia Tikikas mia Trofimas. 5Iraausi rau na'o 'ari Troas na'i haka naraugu mamasi'ameu na'isi. 6Mi'ameua Pol meu 'ari Pilipae. Ma na'i murinai rongo 'inia bre di nara ai'a doraria 'inia draebam, meu hano baaniai Pilipae na'i haka suriai rima dangi mamegu ada ro'u beiraaui na'i Troas. Meu awa na'i 'isi suriai ta'i sade.

'Ia Pol 'A Ha'atahia Aho'i a Iutikas

Na'i Troas

7Na'i su'urahi dangi sade meu goni 'anai ngau maea na'i ta'i dora. Mia Pol 'a taraawa'a skuru hadahada na'i su'urahi tari 'ubutanai rodo, 'inia na'i

haho'oa maai hano'a. ⁸I ahii nameu goni na'iei, 'a awa na'i orunai bwea na'i ruma ahaaha. Ra'i mwani raita ra marewa na'isi. ⁹Ma 'e ta'i geresae na atana 'ia Iutikas, 'a heinagu na'i windo magu rongobahua Pol 'oha na mamaani ma mamauru'a'a. 'Agu haa ma mauru ma ahoda'a na to'lo na'i ano. Raugu suru'ia, mia bwane mae. ¹⁰Mia Pol 'a dio ma topira'i ruru auru ma 'agoia ma o'ani, "Ai abu ta'aabemoou, 'a tahi'a aho'i." ¹¹Naasi meu ta'eha aho'i na'i ahiisi mameu hauai ngau maea mameu ta'i ngau. Mia Pol 'agu mamaani aho'i ro'u 'ari tari haho'oa mameugu hano. ¹²Miraau noni hinihini rau wai Iutikas 'ari ruma ana mana 'adoma'idaa'i ragu goro aho'i 'inia tahi aho'i ana.

'Ia Pol 'A 'Ari Maelitas

¹³'Iameu meu ta'e na'i haka 'ari Asos, mia Pol 'a hatare. Na'i na'o mameugu hano, 'ia Pol 'a bwane 'unua do meigui heisadoi aho'i na'i Asos. ¹⁴'Oha na ada magu ta'e bei'ameu mameu 'ari Mitilini. ¹⁵Meu hura'a baaniai Mitilini mana'i nata dangi meu boi gaarangi marau Kios. Mana'i nata dangi haisuri meu ada na'i marau Samos. Na'i moi nata dangi ahora mameu ada ro'u na'i Maelitas. ¹⁶'Ia Pol 'a 'unua domei di'ua moi Efesas, suria 'a ai'a raba awa orea na'i Provensi Eisia. 'A rabasia do 'onaa nai mwada'u, mei ataha na'i Jerusalem na'i dangi na 'iraau Jiu rau ha'ato'oai Rongo nara 'unua 'inia Pentikos, tarana naasi na ha'a-osaosa 'inia.

'Ia Pol 'A Ha'atee Haiha'ari Beiraaui

Bwauodo Adaa'i Heisoi Na'i Efesas

¹⁷Na'i Maelitas 'ia Pol 'a ha'ataariai taroha tanaraui bwauodo adaa'i heisoi na'i Efesas dorai boi re'ia. ¹⁸'Oha rau ada, 'a o'ani 'iniraau, "I'amou mou 'irara'i hakoi mwani maho nau haa'i 'oha nau awa bei'amou taraawa'a na'i 'oha nau ada tahamora na'i Eisia. ¹⁹Rei'uaa na 'iraau Jiu rau haa'i mwane ha'aradorado ta'a'i nara ha'a-rongomaata'iau, 'inau 'au tau'aro moi tanaa Araha ha'i manego ma ragoi madoraa na wai ra udu baaniai maagu. ²⁰'Onaa 'iraraa amou, nau ha'ausuri'amou 'inia Taroha Goro na'i maadi noni hunga ma ro'u suri'i ruma amoo'i. Ma na'i 'oha nau haua, 'au ai'a girua ta'ini'amou ta maho do nau ga'i maania 'anai 'auhi'amou. ²¹Mau 'unua tanaraui Jiu miraui nei ra ai'a Jiu dorai rihosi baani'i ora-ora'a adaa'i tanaa God marai hinihinia Araha aga Jisas. ²²Ni Hi'ona Maea 'a 'unua tanaa dowai 'ari Jerusalem. Ma rei'uaa nau ai'a 'iraraa taha nai to'iau na'i 'oha wai ada 'isi, wai araisuria moi. ²³'Ado 'omaa nau gaariri suri'i, Hi'ona Maea 'a ha'abasuau moe'a do 'inau rai nugaau na'i rumaniho'o marai ha'a-rongomaata'iau na'i 'oha wai ada na'i Jerusalem. ²⁴Ma'ata 'inau 'a ai'a ta'aabegu 'inia taha nai to'iau. Maho moi nau rabasia, naasi dowai ha'ahakoai tau'aro na ha'a-'u'uriau 'inia Araha Jisas—'anai taroha'inia Taroha Goro 'inia goro ana God 'inigia.

²⁵"Ni maho nau awa ga'u 'inia bei'amou ani, naasi 'anai taroha'inia heimarungi ana God tana'amou. Mana'i 'ohani nau 'iraraa do 'a bwa'i abe

'ini'amou naigu 'omesiau'a ro'u ta 'oha. ²⁶Naasi wai 'unua tana'amou, 'onaa tanei 'ini'amou na ai'a daua nanai tahi tarau, 'a ai'a taritari'a agua, ²⁷'inia 'inau 'au bwane maani'i hako'ai maho na 'irisia God domoi aidangisi'i.

²⁸“Naasi moi 'omesuri'amou haari'amou, beiraa ro'u i nei na Hi'ona Maea 'a ha'a-'u'uri'amou 'iniraa. Moi 'onaa 'omesuri siip nara 'omesuri ha'agorohi'i siip na'i heisoi ana God na horia 'inia 'abunai garena. ²⁹'Au 'iraraa do na'i 'oha wai hano, tara'i ha'ausuri pwapwari'i rai siri mai bei'amou 'onaa misutari marai bonasiai ha'ata'ai'i siip amoo'i. ³⁰Ma ro'u, tara'i sae hinihini ro'u moi na'i 'omaa amooou narai hiosiai huunai ha'ausuringa'i neina tara'i nei rai suriraa haariraa. ³¹Naasi moi 'ome'ome goro! Moi 'ado'adoai 'oha nau awa bei'amou ani. Suri rodo mana dangi suriai oru harisi nau ha'abasu'amou ha'i angiangi.

³²“Naani 'au nuga'amou na'i bwabwahlenai rimana God. Mana taroha 'inia goro ana God 'inigia 'ai 'a'auhi'amou ro'u. Ni tarohasi, 'ai 'a'auhi'amou 'anai ha'a-wetewete'amou suri'i hinihinimoo'i maai haa'i tana'amoui maho goro na'ia God nai wate'i tanaraau hakoi inoni ana'i.

³³“Ai'a 'oha nawai naga 'ini'i ha'a ma'uasi bwana ana ta sae. ³⁴'I'amou mou 'iraraa do 'inau 'au tau'aro 'inia rimagu 'anai hori'i taha nau rabasi'i, miraaui sae nameu ta'i hano. ³⁵'Au tau'aro raha o'asi 'anai ha'ata'inia tana'amoui herehere namou ga'i haua 'anai 'a'auhiraau nei ra ha-ha'aroha'a. Ma moi 'ado'adoai ha'atee ana Araha Jisas na o'ani, “Ia mo'o na hisu, 'a wa'ewa'e di'ua mo'o na daai mareho nara hisungia 'inia.’”

³⁶'Ia Pol 'agu ha'atee o'asi ma topira'i ruru auru beiraa ma ha'arahesi. ³⁷'Iraau hako rau angi marau 'agoia marau ngoonia. ³⁸Mana maho rau ahutotou di'u 'inia, i 'unua ana Pol do'a bwa'i ta 'oha'a ro'u raigu re'ia. Marau ta'i hano dioi one 'anai ha'ahanoria na'i haka.

'Ia Pol 'A 'Ari Jerusalem

21 ¹Meu haiha'ari mameu ta'e odo-odo 'anai marau Kous. Na'i nata dangi meu ada na'i marau Rodis, mameugu hano ro'u 'anai 'omaai Patara. ²Na'i 'isi meu adoiai haka na 'ari Ponisia mameu ta'e'a iei. ³'Oha meu boi na'i marau Saepras, meu taha na'i aba bo hura'a 'inia mameugu siri na'i Taea, 'e 'omaa na'i Siria. Na haka 'ai gaasi bori na'i 'isi. ⁴Meu siri one mameu siba suriraui sae ni heisoi na'i 'omaasi, mameu awa beiraa suriai ta'i sade. Rau ha'abasu Pol do'ai abu 'ari Jerusalem, 'inia na Hi'ona Maea 'a bwane ha'ata'inia tanaraau i taha nai to'o tanaa Pol na'i 'isi. ⁵'A hakoi ta'i sade mameu hano ro'u. 'Iraau hakoi sae ni heisoi na'i 'omaasi, 'iraui mwane mana urao mana gare, meu ta'i hura'ai one. Meu topira'i ruru auru na'i nunu'u mameu ha'arahesi. ⁶Meu haiha'ari mameugu hura'a aho'i haka, miraa rau siri aho'i suri'i ruma adaa'i.

⁷Meu hano baaniai Taea 'anai 'omaai Toleses. 'Oha meu ada, meu bae beiraui sae ni heisoi na'i 'isi. 'E ta'i dangi nameu awa beiraa. ⁸Na'i dangi ahora meu 'ari Sisaria mameu awa beia Pilip, 'e sae na matai taroha'inia ro'u i Taroha Goro. 'Iia 'e ta'i 'iniraui waira biu nara 'ome sigihia 'anai

'a'auhiraau Ha'ataari. ⁹A to'oraai hai gare urao nara ai'a ha'iwai mau narau matai ha'atee rarabeanga'ini'i mareho.

¹⁰Meu awa na'i Sisaria suriai taringai dangi. Ma'e Rarabea na atana 'ia Agabas 'a boi bei'ameu, 'iiani baaniai Jiudea. ¹¹'A hauai rorowa'a ana Pol ma ho'osi'i 'ini'ai rimana mana uwana haaria. Ma o'ani 'ini'ameu, "I Hi'ona Maea 'a ha'arangasia do ra'i bwauodo adaa'i Jiu na'i Jerusalem rai ho'osia mo'o na to'oraai rorowa'ani. Marai usuha'inia tanaraau nei ra ai'a Jiu."

¹²Na'i murinai ha'atee o'asi ana Agabas, 'i'ameu miraaui sae ni heisoi na'i 'omaasi, meu bonga'inia Pol do'ai abu 'ari Jerusalem. ¹³Mia Pol 'a o'ani, "Ni 'uaana na mou angi ha'a-ahutotouau 'inia? 'Onaa rai ho'osiau na'i rumanih'o na'i Jerusalem 'ini'ai hinihinia agua Araha Jisas, 'inau 'au mwa'emwa'e moi. Mau mwa'emwa'e ro'u moi 'onaa nawai mae."

¹⁴Meugu ai'a matai rihosia'ai 'adoma'ina Pol, mameu agohe'a. Mameu o'ani, "A goro moi. 'Oi haua suriai hei'irisina Araha."

¹⁵Mameu ha'aagau 'anai 'ari Jerusalem. ¹⁶Tara'i sae hinihini na'i Sisaria meu ta'i hano ro'u. Rau wai'ameu 'ari ruma ana Nason nameu awa na'iei. 'Ia mo'osi 'e saeni Saepras na bwane hinihinia mau mai a Jisas.

'Ia Pol 'A Garihia Jems

¹⁷Iraaui sae ni heisoi na'i Jerusalem rau ha'amaoto'ameu goro. ¹⁸Na'i nata dangi mia Pol 'a hano bei'ameu 'anai 'ari garihia Jems. 'Iraaui bwauodo na'i heisoi ni Jerusalem rau awa ro'u na'i 'isi. ¹⁹Mia Pol 'a bae beiraaui ma maania tanaraau mwani mareho na'ia God na haua suri'i tahingadaa'i nei ra ai'a Jiu 'oha na'ia Pol 'a heitaroha'i tanaraau.

²⁰Rau ha'aasaa God 'ini'ai maho na maani'i Pol marau o'ani 'inia, "Do'ora, i'oe 'iraraa do'e taringai merui Jiu narau hinihinia'a Jisas marau hinihini'i wetewete ro'u mau i Ringe ana'ia Moses. ²¹Maraugu rongo ha'atari'aa do i'oe 'o ha'ausuriraau Jiu narau awa beiraaui nei ra ai'a Jiu dorai abu suri'i Ringe ana'ia Moses, marau 'unua do i'oe 'o ha'aabua dorai aha ha'ara'i gare mwane adaa'i mana suri'i ringeringe adaa'i wauwa agaa'i.

²²"Hoita naasi, 'e taha gaigu haua? 'Inia 'a bwa'i adara'a rai rongoa do 'o awa'a 'ini. ²³Naani maho nameu 'adoma'inia do'oi haua. I waira haini rau hauai duruduru tanaa God. ²⁴Moi ta'i 'ari Ruma Maea ana God mamoi hauai herehere 'anai ha'a-wariwari'amou na'i maana God^f 'ini'ai awa namou haua beiraaui nei ra ai'a Jiu. Na'i muri, 'oigu hori'i hakoi mareho 'anai suu ho'asi 'ini'i. Miraaui waira haisi, raigui risi pou'i bwaudaa'i. 'Oha rai re'iai haua amua o'asi, maraugu bwa'i hinihinia'ai maho ra maani'i 'ini'o do ra ha'a-momori. Rai 'iraraa do i'oe 'o daa'i baabau mau i Ringe ana'ia Moses.

²⁵"Miraaui nei ra ai'a Jiu narau hinihini, meu bwane haua hura'ai usu-usu tanaraau 'ini'i ringeringe narai suri'i. Meu ha'abasuraau dorai abu ngaa'i

^{21:24} *Ha'a-wariwari'amou na'i maana God:* 'Iraaui Jiu ra 'unua i ringesi 'ini'ai "Ringei Ha'awariwari." Ma'ata a he'ete'i baaniai Ringei Ha'awariwari narau hahaa na'i heisoi Anglican. 'Iraaui Jiu rau 'adoma'inia dorau do'o'a na'i maana God 'oha nara haigaauini beiraaui nei ra ai'a Jiu. Naasi, 'onaa rai awa ga'u beiraaui nei ra ai'a Jiu, rai hauai ringesi marai wadiwadi aho'i na'i maana God.

mahoingau nara ho'asi'i 'ini'i araaranunu. Mameu 'unua tanaraau dorai abui wawaasua'a marai abui ngau 'abu mana ngaa'i hasi'odi mwamwaa nara ri'oi'i."

²⁶Na'i nata dangi 'ia Pol 'a hano beiraau wera hai marau hauai ringei ha'a-wariwarisi. Na'i muri 'a siri Ruma Maea ana God ma ha'arongoraui Piriisi 'iniai madoraa naigu hakoi biunai dangi 'anai ha'ahakoai duruduru adaui waira haisi, neina rai suu ho'asi tanaraau na'i 'ohasi.

Ra Daa Pol

²⁷Na'i 'oha na biu dangi ni ha'ahakoai duruduru 'a gaarangi hako'a, tara'i Jiu baaniai Eisia rau re'ia Pol na'i Ruma Maea ana God. Rau hauai ruruha raha marau daua Pol. ²⁸Marau awara o'ani, "I'amou saeni Israel, moi 'a'auhi'ameu! 'Ia mo'oni 'a 'ari suri'i mwani 'omaa rago na mamaani ha'a-ta'aigaui Jiu mana Ringe ana'ia Moses mana Ruma Maeani. Ma ha'ado'oa ro'u i Ruma Maea, 'a waa siri sae nara ai'a Jiu na'iei." ²⁹Rau ha'atee o'asi, 'inia tara'i abe rau 'adoma'inia do'ia Pol 'a waia Trofimas, saeni Efesas, siri na'i Ruma Maea ana God. 'Inia rau re'iai ta'i hahano goni adarua na'i 'omaasi.

³⁰Mana 'omaa hako rau rongo raha'a, rau 'eba mai marau goni na'i dorasi. Rau daua Pol, rau oge ra'ira'i'a hura'a baaniai Ruma Maea ana God. Raugu 'asu'a mana maraaruma ra honohono'a. ³¹Rau taraawa'a ngahuia Pol 'anai ha'amaesia mana na'ohadaui hehei'oi-ni Rom 'a rongoa do 'iraaui hakoi Jerusalem rau taraawa'a ha'agogoru'a. ³²Ma 'unuraui tara'i hehei'oi ma tara'i bwauodo adaui narau 'eba 'ari na'i dora ra goni na'iei. 'Oha rau re'iai na'ohanai hehei'oi beiraui hehei'oi ana'i maraugu mamarota'i rubua Pol. ³³Mana na'ohanai hehei'oi 'a 'ariwou ma daua Pol ma 'unua dorai tosia 'inia ru arihau. Ma songa'iniraui noni 'inia 'iatei naasia mo'osi ma 'e taha na haua. ³⁴'E ta'i aba 'inia ruruhasi rau awaranga'inia ta'i maho mana nata aba rau awaranga'inia maho he'ete'i ro'u. Rau rongo raha di'u na na'ohadaui hehei'oi 'agu ai'a rongo taha'a. Ma 'unua tanaraui sae hehei'oi dorai waia Pol 'ari ruma baabau adaui hehei'oi. ³⁵'Oha rau waia Pol tari na'i buuhane anai dora adaui hehei'oi, me 'iraaui noni hunga rau wetewete di'u ro'u wou. Na'i 'ohasi 'iraaui hehei'oi raugu suru'ia Pol. ³⁶Mana kae ruruhasi, rau haisuri rau awaawara o'ani, "Ha'amaesia, ha'amaesia!"

'Ia Pol 'A Hadahada Tanaraui Noni Hunga

³⁷Na'i 'oha ra gaarangi wai'a Pol siri ruma adaui sae hehei'oi, 'a ha'atoho beiai na'ohadaui sae hehei'oi do'a raba 'unua ta maho tanaa.

Mana na'ohadaui sae hehei'oi 'a o'ani 'inia, "I'oe 'o matai maramara Grik! ³⁸Nau 'adoma'inia ga'u do i'oe naasi ai Ijip na taraawa'anai ha'agogoru beiai Gaumani na'i 'ohaani, ma na'otaranai hai merui sae ta'aa ana'i 'anai awa na'i dora mangasara."

³⁹Mia Pol 'a aramia o'ani, "Inau ai'a! 'Inau 'e ai Jiu baaniai Tasas, 'e 'omaa ororiu na'i Silisia. 'Oi ha'awateau mawai hadahada tanaraui sae 'ini."

⁴⁰Mana na'ohadaaui sae hehei'oi 'a ha'awatea do'ai hadahada. Mia Pol 'a ura ara'a na'i buuhane maagu hauai ha'ara 'iniaia rimana tanaraaui noni hunga dorai papaku. 'Oha rau papaku maagu hadahada tanaraau, 'a maramara Jiu.

22 ¹“Mwani sae agu'i, moisu rongobahuau mawai ha'a-aidangisi'amou 'iniaia taha nau haua!” ²Na'i 'oha rau rongoai maramara Jiu ana Pol maraagu papaku ha'atai. Magu o'ani,

³“Inau 'e ai Jiu nau huta na'i 'omaai Tasas na'i Silisia. Me 'au raha ara'a na'i 'ini na'i Jerusalem. 'Au awa 'anai ha'ausuringa'i baania Gamaliel ma ha'ausuriau 'ini'i mwani ringeringe adaa'i wauwa agaa'i neina wai araisuri'i. Mau ha'isuri'i ha'a-momori 'iniaia rabasia agua dowai araisuria God 'onaai rabasia amouu 'anai araisuria ro'u na'i 'ohani. ⁴Au norata'airaui nei rau hinihinia Jisas. Tara'i nei 'au ha'ahaingahu 'iniraau, ma tara'i nei 'au daa'i mau gaasi'i na'i rumanih'o. 'Au ai'a hihiri. Urao mana mwane ra ta'isada hako moi. ⁵I Na'ohadaaui Piriisi miraui ruruhai Kansol rau matai maania moi tana'amou do maho nau maaniasi 'a ha'a-momori. 'Inia 'iraau narau haa'i usu-usu nau waa'i tanaraaui bwauodo adaa'i Jiu na'i Damaskas neina wai matai daa'i mana ho'osi'i sae hinihini na'isi 'anai wai'i mai 'anai ha'a-mama'ai'i.”

**'Ia Pol 'A Maaniai 'Oha
Na Taraawa'a Hinihini**

⁶“E ta'i dangi na'i atoaa, 'au gaarangia'a wou i Damaskas. 'Augu 'asu'a mana marewa na boi baaniai aro 'a wadoriau'a. ⁷Mau ahoda aurui ano mau rongoai ha'atee na o'ani, 'Sol, Sol. 'A 'ua 'o norata'aiau 'inia?”

⁸“Minau o'ani, 'Saemaua, 'ioe atei?’ Mia o'ani, 'Inaua Jisas ni Nasaret na'o norata'aiausi.’ ⁹Iraui sae meu ta'i hano, rau re'ia moi marewa marau ai'a rongoa ta ha'atee.

¹⁰“Mau o'ani, 'Araha, 'e taha na'o rabasia dowai haua?’ Mia o'ani, 'Oi urata'e ma'oi 'ari Damaskas. 'E sae na'i 'isi naigu 'unua tana'oi maho nau bwane 'adoma'i nunuga 'inia tana'o 'anai haua.’

¹¹“Ni marewasi 'a wadora'i di'u, 'a ha'akurua'ai maagu ma bwara'a do waigu wana. 'Iraui nei nameu ta'i hanosi, raugu uruau moe'a 'ari Damaskas. ¹²Na'i Damaskas 'e sae na awa 'isi, atana 'ia Ananaeas, 'iia 'a ha'isuri'i goroi Ringe ana'ia Moses. 'Iraui Jiu narau awa 'isi rau ha'ahoua di'u. ¹³A boi ma ura na'i bobogu ma o'ani, 'Do'ora Sol, 'oi wanawana aho'i. Na'i 'ohasi 'augu 'ome'ome aho'i, mau wanasia.

¹⁴“Mia Ananaeas 'a o'ani 'iniau, 'Ia God narau ha'arahesia i wauwa agaa'i, 'a 'ome sigihi'o 'anai aidangisiai hei'irisina. 'A 'ome sigihi'o ro'u do'oi re'iai garena na odo-odo hako na'i maana ma'oi rongoai ringena. ¹⁵Ma'oi maania tanaraau hakoi mwani sae i taha na'o rongoa ma'o re'ia.’ ¹⁶Ma o'ani ro'ua Ananaeas, 'E taha na'ogu mamasia? 'Oi ura ara'a ma'oi bwareomaea mia Araha 'ai ha'a-ai'a'i ora-ora'a amu'i 'iniaia ha'angonia amua 'anai 'adoma'i nugasi'o.’

17“Hoita, na'i muri 'oha nau boi aho'i na'i Jerusalem, 'e ta'i dangi nau siri na'i Ruma Maea ana God 'anai ha'arahesi. Mana'i 'omesia agua Araha 'a 'onaai maho nau mauru'aa. 18'A o'ani 'iniau, ‘Oi hura'a raurau baaniai Jerusalem! 'Inia 'iraau sae 'ini rau bwa'i raba rong'o'i maho na'oi maani'i 'iniau.’

19“Mau o'ani 'inia, ‘Araha, 'iraau sae 'ini rau 'iraraa do'au siri suri'i mwani ruma ni ha'arahesi amee'i Jiu 'anai dauraau sae ra hinihini'o 'anai gaasiraau na'i rumaniho'o marai rohoraau. 20Mana'i 'oha ra ha'amaesia Stivin, i sae heheitaroha'i amua, 'inau 'au awa ro'u, mau 'adoma'i aratara beiraau. 'Au 'omesuri'i bwana adaa'i mwane rau buta ha'amaesiasi.’

21“Mia Araha 'a o'ani 'iniau, ‘Oi hura'a! Wai ha'ataari'o hura'a ha'atau beiraui nei ra ai'a Jiu.’”

22'Iraui noni hunga rau rongobahua Pol tari 'oha nagu ha'atee o'asi, marau taraawa'a awara'a 'iniau ringe raha, rau o'ani, “Ha'amaesia! 'Ia mo'osi 'a ai'a arari 'anai tahi.” 23Rau awara marau rahi'i bwana bohura'a adaa'i marau ra'u ano narau gaasi'i 'ari aro.

24Mana na'ohanai sae hehei'oi adaaui Rom 'a 'unua dorai waia Pol siri ruma adaaui sae hehei'oi marai rohoa na'iei. 'A haua o'asi do'ia Pol 'ai ha'arangasiai tarana'i taha naraugu awaraia 'inia. 25Na'i 'oha 'iraui sae hehei'oi raugu tosia Pol 'anai rohoa, ma songa'inia'ai ta'i saemau adaaui na ura na'i bobona. 'A o'ani, “A 'ua? 'A odo-odo na'i ringe dorai rohoai sae auhenua ni Rom maraigu 'i'ia?”

26'Oha nagu rongoa o'asi ma 'ari beiai na'ohanai sae hehei'oi ma o'ani 'inia, “E taha na'o hauani? 'Ia mo'oni 'e sae auhenua ni Rom naani!”

27Mia mo'osi 'a 'ari beia Pol ma songa'inia, “‘Oi 'unua tanaau. I'oe 'e sae auhenua ni Rom?”

Mia Pol 'a aramia o'ani, “‘Inau 'e nei.”

28Mana na'ohanai sae hehei'oi 'a o'ani, “‘Inau 'e kae ha'a nau horia maugu ha'i sae auhenua ni Rom.”

Mia Pol 'a o'ani, “‘Inau 'au huta ha'i ai Rom.”

29Miraui nei rau raba songa'inia Pol 'oha rau gaarangi rohoa ani, raugu hano baania. Mana na'ohadaui sae hehei'oi 'a maaa'u di'u, 'iniau ho'osia ana Pol magu aidangisia na'i muri do 'iia 'e sae auhenua ni Rom.

Ra 'I'ia Pol

30Na'i nata dangi, i na'ohanai sae hehei'oi 'a raba aidangisia goro taha na 'iraui bwauodo adaa'i Jiu raugu ha'ahunia 'inia Pol. 'A wagasia Pol ma 'unuraui mai na'ohadaui Piriisi miraui Kansol, magu waia maia Pol na ha'a-urasia na'i maadaui.

23 1Mia Pol 'a wanasiraui Kansol magu o'ani, “Mwani sae agu'i, 'inau 'au ai'a ninima na'i maana God, 'inia mwani 'oha tari dangini 'au haa'i moe'ai maho na 'irisia dowai haa'i.” 2Mia Ananaeas, Na'ohadaui Piriisi, 'a 'unua tanaraui nei rau ura na'i bobona Pol dorai hidariai ngoona. 3Mia Pol 'a rihota'i tanaui Na'ohadaui Piriisi ma o'ani 'inia, “‘Ia God

'ai hidari'o ro'u. I'oe 'o 'onaai bani na bwani ngabo ta'aa maragu peda ha'ahaorua moi. 'O hiiriau suriai Ringe ana Moses magu i'oe 'o horosia ro'u moi ringesi. Ni ringe 'a ha'aabua do'oi 'unua tanaraau mwane 'ini dorai hidariau.”

4Miraau nei rau ura gaarangia Pol, rau o'ani 'inia, “Ni 'uaana no'o ha'atee ha'ata'aia 'inia Na'ohadaau Piriisi ana God?”

5Mia Pol 'a o'ani, “'Au ai'a aidangisia do 'iia 'e Na'ohadaau Piriisi. Ni Ususu Maea 'a 'unua dogai abu ha'atee ha'ata'ai'i na'otara agaa'i.”

6Na'i 'oha 'ia Pol 'a re'ia do ra'i abe 'iniraau Kansol ra'i Sadiusi ma ra'i nei ra'i Farisei, ma ha'atee raha'a, 'a o'ani, “Romwane! 'Inau 'e Farisei miraau wauwa agu'i ra'i Farisei ro'u. Maragu 'i'iau 'inia hinihinia agua do 'irai nei ra mae rai ha'a-suruta'era aho'i ro'u.”

7Na'i 'oha naagu ha'atee o'asi a Pol, miraau Farisei mana Sadiusi rau taraawa'a haita'ia'a. Mana Kansol 'a heihoa 'inia rua ruruha. 8'Iraau Sadiusi narau ai'a hinihini'i enjel mana adaro mana aunga mana suruta'e aho'i adaa'i sae baaniai mae, miraau Farisei narau hinihini'i hako'i maho 'isi. 9'Iraau rua ruruhasi, raugu haa marau awaawara'a. Tara'i ha'ausuri 'anai Ringe ana'ia Moses ra'i Farisei, rau ura marau ha'atee wetewete o'ani'a, “Ai'a maho taritari'a mei sadoia beia mo'oni. Gasi 'idi 'e aunganai sae ma'ua enjel na hadahada ga'u tanaa.”

10Ni heita'ia narau hauasi 'agu haa ma kae raha'a. Mana na'ohanai sae hehei'oi 'a magugu'a do rau gasi 'ado dorana Pol. Ma 'unua tanaraau sae hehei'oi dorai siri marai waia hura'a'a Pol. Marau sirihia Pol narau waia aho'i 'ari ruma baabau adaau.

11Na'i moi rodo mia Arah'a 'a boi na ura na'i bobona Pol magu o'ani 'inia, “'Oi abu maaa'u. 'Onaai taroha'iniau amua na'o haa na'i Jerusalem, i'oe 'oi haua o'asi ro'u na'i Rom.”

Ha'aradorado 'Anai Ha'amaesia Pol

12-13Na'i haho'oa, 'a di'uai hai tangahurui sae mwane ni Jiu rau rurugoni marau duruduru dorau bwa'i ngau ma'ua gono tari 'oha rai ha'amaesia Pol. 14Tara'i abe 'iniraau ra 'ari beiraau Na'ohadaau Piriisi ma tara'i saemau ro'u marau o'ani 'iniraau, “'I'ameu meu tohe tanaa God domeu bwa'i ngau tari 'oha mei ha'amaesia Pol. 15'I'amou hako beiraau Kansol moi ha'ataariai taroha tanaai na'ohanai sae hehei'oi mamoi pwari'ia domou raba sado'i goroi maho taritari'a na haa'ia Pol. Mamoi ha'angonia marai waia mai tana'amou 'anai 'i'ia. 'I'ameu mei matoo 'ana na'i tara 'anai ngahu ha'amaesia.”

16Ma'e ta'i gare mwane anai asina Pol 'a rongo sadoiai ha'aradoradosi ma 'ari dora adaui hehei'oi ma maaniai mahosi tanaa Pol. 17Mia Pol 'a o'ani 'inia ta'i 'iniraau na'ohadaui hehei'oi, “'Oi waia 'ari gere saeni tanaai bwauodo amoo. 'E maho na raba 'unua tanaa.” 18Mana sae hehei'oisi 'a waia 'ari'a garesi ma o'ani 'inia bwauodo ana, “'Ia Pol, mo'o na awa na'i rumaniho'o agaaui ani, 'a 'unua tanaau dowai waia maia mo'oni tana'o. 'E mareho na raba 'unua tana'o.”

¹⁹Mana bwauodosi 'a dauai rimana ma gere waia beira'i ma o'ani 'inia, “E taha na'o raba maania tanaau?”

²⁰Mia aramia o'ani, “Ra'i Jiu rau ha'a-radonga'inia dorai ha'angonia do'oi waia dioa Pol tanaraaui Kansol adaau ho'oa. Rai pwari'i'o dorau raba sadoi'i goroi maho taritari'a na haa'i. ²¹Ma'ata 'oi abu araisuriraau! 'Inia 'a di'uai hai tangahurui sae rau matoo 'ana Pol na'i tara 'anai ngahu ha'amaesia. Rau tohe tanaa God dorau bwa'i ngau ma'ua gono tari 'oha rai ha'amaesia Pol. Na'i 'ohanisi rau mamasi moe'a, 'inia rau 'adoma'inia do i'oe 'oi 'adoma'i aratara 'anai ha'ataaria Pol tanaraau.”

²²Mana bwauodosi 'a ha'ataaria gere saesi hura'a ma o'ani 'inia, “O'i abu maania tanaa ta sae do'o rangasia tanaau i mahosi.”

'Ia Pol Ra Waia 'Ari

Tanaa Primia Filiks

²³Mana bwauodonai hehei'oi 'a 'unua mai rua na'ohadaa'i hehei'oi ma o'ani 'inirarua, “Murui ha'aagaua ta rua 'arangi sae hehei'oi 'anai 'ari Sisaria na'i angi siwa de'eni rodo. Mamoi ha'aagaua ro'u ta biu tangahurui sae hehei'oi narai ta'e suri'i hoosi, ma ta rua 'arangi sae hehei'oi 'ini'i oo'o. ²⁴Mamoi ha'aagau'i tara'i hoosi ro'u tanaa Pol. Moi ha'a-adahia dadara'a beia Primia Filiks.” ²⁵Mana bwauodonai hehei'oi 'a hauai usu-usu ma o'ani,

²⁶Tana'o Primia Filiks. 'Inau moia Klodias Lisias nau hauai usu-usuni.

²⁷Io, tara'i ai Jiu rau daua mo'oni marau taraawa'a 'anai ngahu ha'amaesia. Na'i 'oha naugu aidangisia do 'iia 'e sae auhenua ni Rom, 'au wairaaui sae hehei'oi agu'i mameugu waia Pol baaniraau. ²⁸Hoita, 'au waia 'ari beiai Kansol adaau 'inia 'au raba aidangisiai taha rau ha'ahunia 'inia. ²⁹Mau sadoia do maho rau ha'ahunia 'ini'i ra'i maho moi 'abai'i ringeringe adaa'i haariraau. 'A ai'a haua ta maho nai arari do mei ha'amaesia 'inia ma'uasi do mei nugaa 'inia na'i rumaniho'o. ³⁰Mana'i 'oha naugu aidangisia do rau hauai ha'aradorado 'anai ha'amaesia, mau ha'ataaria'a wousi. 'Au 'unua tanaraaui bwauodo adaa'i do taha rai ha'ahunia 'ini'i raigu maani'i tana'o na'i madoraa na'oi 'i'ia.

³¹Hoita, miraaui hehei'oi rau haa'i maho na bwauododaa'u 'a atenga'ini'i. Na'i mau rodosi marau wai'a Pol 'ari 'omaai Antipatris. ³²Na'i nata dangi, 'iraau hehei'oi narau hahano ra'i uwa-uwa rau aho'i, 'iraau moi nei rau ta'e suri'i hoosi naraugu waia Pol daara'i 'ari. ³³Oha rau ada na'i Sisaria rau hauai usu-usu tanaa Primia, marau waia woua Pol tanaa. ³⁴'A 'oha'ini'ai usu-usu ma songa'inia Pol ma sadoia do'ia Pol 'e saeni Provensi Silisia. ³⁵Ma o'ani 'inia, “Na'i 'oha narai ada mai mwane narau ha'ahun'i'osi, mawaigui rongo'i mamaani amoo'i.” Mana Primia 'a 'unua tanaraau hehei'oi dorai ha'abwarasia goroa Pol na'i raronai kae ruma ana.

**'Ia Primia Filiks 'A Bahurongoai Mareho
Nara Ha'ahunia 'Inia Pol**

24 ¹E rima dangi na hako mana Na'ohadaaui Piriisi, 'ia Ananaeas, miraaui tara'i bwauodo adaa'i Jiu mana sae madoma 'anai hadahada na'i kooti na atana 'ia Tetalas, rau dio mai baania Jerusalem marau ada na'i Sisaria. Rau boi 'anai 'unu'i tanaa Primia Filiks i mareho narau ha'ahunii 'ini'i a Pol. ²Ra 'unua siria Pol, mia Tetalas 'a maani'i hura'ai taha rau ha'ahunia 'ini'i. 'A o'ani 'inia Filiks,

“Saemaua ameeu, i'oe 'o madoma di'u na'i heimarungi na'o haua tana'ameu ma'o ha'a-awagoro goni'ameu mai ore'a. 'O ha'a-aratarai ro'u i mwani maho nara to'o bei'ameui Jiu nara ai'a odo-odo. ³I'ameu hako meu kae wa'ewa'e 'iniai here na'o haua. ⁴Ma'ata 'inau 'au ai'a raba ha'ata'abemu, mau ha'angoni'o 'oi maraahutanoa beiau ma'oi rongobahuau ta gere madoraa moi. ⁵Ia mo'oni ra sadoia do 'a awata'i ha'a-hairosiraau tarau moi ai Jiu nara awa 'ari suriai marewana ma ragoi ha'agogoru na ha'ato'o'i. 'Iia 'e bwauodo ro'u na'i ruruha ta'aa anai saeni Nasaret ani. ⁶Oha nagu bonasiai haa'i here ra ai'a goro tanaai Ruma Maea ana God mameu dau'a. 'I'ameu meu raba hiiria suriai ringeringe ameeu. ⁷Mia Lisias, ni na'ohanai hehei'oi, 'a boi bei'i mwani sae hehei'oi ana'i marau daua Pol marau waia baani'ameu. ⁸Mia Lisias 'a 'unua tana'ameu doni mareho nameu raba ha'ahunia 'ini'i, mei ha'arongo'o ga'u 'ini'i. 'Onaa 'oi songa'inia 'o ga'i sadoia haari'o doni mareho meu ha'ahunia 'ini'i ra ha'a-momori.” ⁹Miraaui hako ruruha adaaui Jiu rau ha'atee raha o'ani, “Ra ha'a-momori maho na maani'ia Tetalas.”

'Ia Pol 'A Ura Bwarasia Haaria

¹⁰Mia Primia Filiks 'a hauai ha'ara tanaa Pol do'ai hadahada mia Pol 'a o'ani, “Filiks, 'au aidangisi'o, do i'oe na'o hihiri na'i Israel suri mwani harisi'a. Naasi, 'au wa'ewa'e 'anai ura bwarasiau haariau na'i maamu.

¹¹'A ai'a di'ua mau i ta'i tangahuru mana rua dangi murinai 'ari agua na'i Jerusalem 'anai rihunga'i. 'Onaa 'oi siba suria 'a ai'a bwarai sadoiai mahosi.

¹²'Iraau bwauodo amee'i rau ai'a sadoia do ta sae nawai heiraeraesi beia na'i Ruma Maea ana God ma'uasi dowai taraawa'ana ta ha'agogoru suri'i ruma ni ha'arahesi amee'i Jiu, ma'uasi ta dora moi na'i raronai 'omaa. ¹³Rau bwarai ha'ata'inia tana'o doni maho ra ha'ahuniau 'ini'i ra ha'a-momori.

¹⁴“Ma'ata wai ha'arangasia tana'o saemaua, 'inau 'au hinihinia Jisas miraaui sae 'isi rau 'adoma'inia do 'a taritari'a. Me'e ta'i God moi mau nara ha'arahesiai wauwa amee'i na 'inau 'au ha'arahesia ro'usi. Mau hinihini'i hakoi Ringe ana'ia Moses mana maho ra usu'i Rarabea. ¹⁵Mau hinihinia ro'u 'onaai hinihinia adaau, do'ia God 'ai ha'a-suruta'eraaui nei ra odo-odo mana nei ra ai'a baaniai mae. ¹⁶Mana 'adoma'inia agua o'asi, 'au bonasia dona awangagu 'ai odo-odo tarau na'i maana God mei maadai noni.

¹⁷“Na'i murinai hano agua baania Jerusalem suriai taringai harisi, 'au ada aho'i mai bei'i maho nau raba hisungiraau 'ini'i Jiu nara pohara ma 'ana

24:7 Tara'i kopi bwani 'iniai Baebol ra ai'a to'oraai tatarani.

ro'u i suu ho'asi. ¹⁸Ma naasi, raugu re'iau na'i Ruma Maea ana God na'i 'oha nau hauai ringe 'anai ha'a-wariwariau aho'i na'i maana God 'inia i awa agua beiraaui nei ra ai'a Jiu. Na'i 'ohasi, 'a ai'a ta kae ruruha nawai awa beia, ma'uasi ai'a do ta ha'agogoru nawai ha'ato'oa. ¹⁹Ma'ata tara'i ai Jiu narau boi baaniai Eisia, rau awa na'i 'ohasi. 'Onaa rau ga'i ha'ahuniau 'inia ta maho rau ga'i awa ro'u 'ini na'i 'ohanisi. ²⁰Ma'ua 'onaa 'oi songa'iniraaui mwane 'ini, rau ga'i maania tana'o do ai'a ta maho taritari'a na wai 'ino'a 'inia 'oha na Kansol adaau 'a 'i'iau. ²¹'E ta'i maho moi narau ga'i ha'ahuniau 'inia nau haa naasi. 'Au awara o'ani, 'Dangini, 'i'amou mou 'i'iau suriai hinihinia agua doni nei nara mae, 'ia God 'ai ha'a-suruta'eraau aho'i.'"

²²Mia Filiks 'a bwane aidangisia goroi hinihinidaa'i sae hinihini. Naasi 'a ha'ahakoai 'i'i narau hauasi ma o'ani, "Waigu ha'ahura'ahiai 'ado'adogu 'inia i 'i'i gau hauani na'i 'oha naigu ada a Lisias, i bwauododaui hehei'oi." ²³Ma 'unua tanaraau tara'i sae mwanimaua na'i ruruhai hehei'oi do rai waia Pol marai nugaa na'i rumanih'o. Ma'ata rai abui here ha'ata'aia ma'ua ha'a-bwarasiraui gere sae ana'i baania marai taguma'inia.

²⁴Taringai dangi na'i muri, 'ia Filiks mana urao ana, 'ia Drusila, raru 'ari dora ra 'omesuria ieia Pol. 'Ia Drusila 'e ai Jiu. Hoita, raru 'unua maia Pol 'anai mamaani tanararu 'abaia tahingadaa'i sae nara hinihinia Jisas Kraest. ²⁵Mia Filiks 'a maaa'u na'i 'oha 'ia Pol 'a maania tanaa do'iraui sae ra ga'i awa odo-odo mara ga'i 'omesuriraaui haariraaui baaniai ora-ora'a mana dangi ni hihiri 'ai boi mau ta 'oha. Ma o'ani 'inia Pol, "A goroa. 'Oi hura'a'a. Waigu 'unu'o ro'u mai ta 'oha nawai to'oraa ta madoraa." ²⁶Na'i muri, 'ado 'oha 'ia Filiks 'a 'unua mai a Pol 'anai mamaani beia. 'A haa o'asi 'inia 'a 'adoma'inia do'ia Pol 'ai horia, maai 'a'auhia 'inia ha'ahunia nara haa.

²⁷Hoita, na'i murinai rua harisi, 'ia Posias Festas nagu Primia orisia Filiks. Me suria Filiks 'a raba ha'a-wa'ewa'eraui Jiu, 'agu ai'a raba ha'ahura'ahia Pol baaniai rumanih'o.

'Ia Festas 'A 'I'ia Pol

25 ¹'E oru dangi moi murinai ada ana Primia Festas na'i Sisaria 'anai taraawa'anai tau'aro ana, 'a hano ma 'ari Jerusalem. ²Miraaui Na'ohadaui Piriisi miraaui saemaua adaa'i Jiu, rau maani'i tanaa i maho rau ha'ahunia 'ini'i a Pol. ³Rau ha'angonia wetewete do 'onaa 'ai mwada'u ma ga'i ha'abohia Pol na'i Jerusalem. Rau ha'angonia o'asi 'inia rau raba matoo 'ana Pol dorai daua 'anai ha'amaesia na'i tara na'i 'oha nai 'ari 'anai Jerusalem. ⁴Mia Festas 'a o'ani, "Ia Pol ra nugaa na'i rumanih'o na'i Sisaria, ma bwa'i ore mawai aho'i'a 'ari. ⁵'Onaa 'e maho taritari'a na haa, miraaui saemaua amoo'i mei ta'i hano mawaigu rongoai taha rau ha'ahunia 'ini'i a Pol 'ari 'ani."

⁶'Ia Festas 'a awa ga'u na'i Jerusalem suriai waru ma'ua ta'i tangahurui dangi magu aho'i 'ari Sisaria. Na'i nata dangi, 'a heinagu na'i dora-ni-hihiri ana maragu waia siria Pol tanaa 'anai 'i'ia. ⁷Na'i 'oha na siri a Pol, 'iraaui

saemaua adaa'i Jiu baania Jerusalem, rau ura garigaria marau 'unua do 'a 'ino'a 'ini'i mwani maho rago ra ta'a'i di'u. Mana mwani maho ra ha'ahunia 'ini'i, ra bwarai ha'ata'inia do ra ha'a-momori. ⁸Mia Pol 'a ura bwarasia haaria, 'a o'ani, "Inau 'au ai'a horosia ta ringe adaa'i sae agu'i. Mau ai'a haua ta maho taritari'a tanaai Ruma Maea ana God, ma'uasi tanaai Mwaeraha ni Rom."

⁹Me suria 'ia Festas 'a raba ha'a-wa'ewa'eraaui saemaua adaa'i Jiu, 'a o'ani 'inia Pol, "'A 'ua? I'oe 'o mwa'emwa'e moi 'anai 'ari Jerusalem mawaigu rongo'i iei taha ra ha'ahuni'o 'ini'isi?"

¹⁰Mia Pol 'a aramia o'ani, "Na'i 'ohanisi, 'au ura na'i dora ni 'i'i anai Mwaeraha ni Rom ma na'i 'ini nara ga'i 'i'iau iei. I'oe 'o aidangisia goro do ai'a ta maho ta'aa nawai haua tanaraaui Jiu. ¹¹Onaa wai haua ta maho taritari'a nai arari 'inia domoi ha'amaesiau, 'au ga'i mwa'emwa'e moi 'anai mae. Ma'ata, suria 'au ai'a haua ta maho nai taritari'a, ai'a odo-odo do I'oe ma'ua ta sae he'ete'i ro'u nai taranga'iniau tanaraaui mwane 'ini. Naasi, 'au ha'angonia dona Mwaeraha ni Rom 'ai bahurongoai taha nara ha'ahunia 'ini'i."

¹²Primia Festas 'a hadanga'iniai mahosi beiraui saemaua ana'i, magu o'ani 'inia Pol, "Iniai rabasia amua do Mwaeraha ni Rom nai bahurongoai taha nara ha'ahuni'o 'ini'i, wai ha'ataari'o 'ari tanaa."

'Ia Mwaeraha Agripa 'A Raba Re'ia Pol

¹³'E taringai dangi na'i muri, i mwaeraha ni Jiudea, 'ia Agripa, mia asina 'ia Benis, raru boi garihia Festas na'i Sisaria. ¹⁴Raru awa 'isi suriai taringai dangi. 'Oha narau awa 'isi, 'ia Festas 'a mamaani tanaai mwaeraha 'inia Pol. 'A o'ani, "'E ta'i sae 'ia Filiks 'a nugaa na'i rumanih'o magu hako baaniai Primia. ¹⁵Ma na'i 'oha nau 'ari Jerusalem, 'iraui na'ohadaa'i Piriisi miraaui saemaua adaa'i Jiu rau ha'ahunia Pol 'ini'i mwani maho marau ha'angoniau dowai hiiria 'anai ha'a-mama'aia. ¹⁶Mau 'unua tanaraau do 'a ai'a suriai herehere adaa'i Rom 'anai ha'a-mama'aiai sae 'onaa ra ai'a 'i'ia mau. 'Ia mo'o nara ha'ahunia, 'ai to'oraa ma'ata ta madoraa 'anai ura bwarasia haaria na'i maadaa'i nei ra ha'ahunia. ¹⁷Hoita, na'i 'oha raugu ada mai saemaua adaa'i Jiu, maugu ai'a mamasia. Na'i moi nata dangi, mau 'ari heinagu na'i dora-ni-hihiiri mau 'unua'a dorai waia siri maia Pol. ¹⁸Na'i 'oha 'iraui saemaua adaa'i Jiu raugu ura ara'a 'anai mamaani, ma ai'a ta maho ta'aa 'onaa 'adoma'inia agua dora ga'i ha'ahunia 'ini'i narai maani'i. ¹⁹Rau heiraeraesi moi beia 'ini'i maho rau hinihini'i Jiu mana 'abaiai sae na bwane mae na atana 'ia Jisas. Mia Pol 'a 'unua do 'a tahi mau i saesi. ²⁰Me suria ai'a 'iraraa aguai here wai haua nawai matai 'iraraa goro 'inia do maho 'ini ra ha'a-momori, 'au songa'inia Pol do 'onaa 'ai mwa'emwa'e marai 'ari Jerusalem naraigu 'i'ia iei. ²¹Mia Pol 'a ha'angonia do'ai awa na'i rumanih'o tari 'oha na Mwaeraha ni Rom naigu hiiriai taha ra ha'ahuni'i 'inia. Naia naugu heresia 'inia na'i rumanih'o tari madoraa nawaigu ha'ataaria 'ari tanaai Mwaeraha."

22'Oha nagu rongo o'asi a Agripa, ma o'ani 'inia Festas, “Au raba rongoai taha nai maania mo'osi.”

Mia Festas 'a o'ani, “Oigu bahurongoa ho'oa.”

23'Na'i nata dangi, 'ia Agripa mea Benis, raru ho'osi'i mwani bwana 'ome goro nara ha'a-wanariuraa 'ini'i sae ma rarugu siri na'i kae ruma ra goni na'iei. 'Iraaui sae bwauodo na'i ruruhai hehei'oi miraau saemaua na'i 'omaasi, rau ta'i siri mai ro'u na'i 'ohasi. Mia Festas 'a 'unua dorai waia siri a Pol. 24Ma o'ani, “Mwaeraha Agripa mi'amou hako noni, moisu wanasia mo'oni! 'Iraau hako Jiu na'i Jerusalem mei Sisaria rau boi beiau 'anai ha'abonga'inia dowai ha'amaesia. 25Maugu ai'a sadoia ta maho taritari'a nai haua nai arari 'inia 'anai mae. Me rabasia ana doni Mwaeraha ni Rom nai hiiria, naia naugu 'adoma'inia 'inia dowai ha'ataaria 'ari Rom. 26Mau ga'i usu ha'arangasi'i tara'i maho 'inia mo'oni tanaai mwaeraha. Ma naani 'au waia siri mai na'i maamou, ororiu na'i maanai mwaeraha Agripa, neina na'i murinai hadanga'iniai taha ra ha'ahunia 'inia, mau ga'igu to'ora ta maho 'anai usu taroha'inia 'inia. 27'A ai'a 'ome odo-odo i ha'ataariai sae na awai rumanih'o tanaai Mwaeraha ni Rom ha'i ai'a ha'a-aidangisia 'iniai taha ra ha'ahunia 'inia.”

Ia Pol 'A Ura Bwarasia Haaria

Na'i Maana Agripa

26 1Mia Agripa 'a o'ani 'inia Pol, “Ohani 'au ha'awate'o 'anai ha'atee 'ini'o haari'o.”

Mia Pol 'a hauai ha'ara 'iniai rimana ma o'ani, 2“Mwaeraha Agripa, 'au wa'ewa'e na'i 'ohani 'iniai ura agua na'i maamu 'anai taatahi bwarasiau haariau baaniai taha 'iraaui saemaua agu'i rau ha'ahuniau 'ini'i. 3'Au wa'ewa'e raha suria 'oe 'o 'irara'i herehere amee'i Jiu mana hinihina nara hoaimeeu. 'Au ha'angoni'o, 'oi 'abenga'i bahurongo'i maho wai maani'i tana'o.

4“'Iraaui Jiu rau aidangisiau mau mai taraawa'a na'i 'oha nau gare nau raha ara'a na'i 'omaa agua tari 'oha nau awa na'i Jerusalem. 5'Onaa rau ga'i raba maania, rau ga'i matai maania moi tana'o do 'inau 'e Farisei. Naasi ruruha nara dau'i baabaui ringeringe di'uraau mwani ruruha. 6Ma naani ra 'i'iau 'iniai hinihinia aguai duruduru na haua God tanaraui wauwa amee'i na'i 'oha bwani. 7'O 'iraraa, suriai rodo mana dangi 'iraaui ta'i tangahuru mana rua burungamee ra ha'arahesia God, mamasia adaui duruduru na haua tanaraui naigu ha'ato'oa. Naia na hinihinia aguai duruduru na 'iraaui Jiu 'ini rau ura bwarasiau 'inia, Mwaeraha Agripa. 8'Ni 'uaana namou bwarai hinihinia 'inia do'ia God 'a matai ha'atahira aho'i nei ra mae?

9“Na'i na'o ga'u, nau 'adoma'inia dowai bonasiai ura bwarasia Jisas ni Nasaret beiai 'amaui agua hako. 10Suriai 'unua adaui na'ohadaa'i Piriisi, 'a ragoi sae hinihina nau gaasi'i siri na'i rumanih'o na'i Jerusalem. Ma na'i 'oha ra ha'amaesiraaui, 'inau 'adoma'i aratara ro'u 'inia. 11'A ragoi 'oha 'au 'ari suri'i ruma ni ha'arahesi 'anai ha'a-mama'ai'i sae hinihina 'isi, 'au

bonasia dorai ha'atee ha'ata'aia Jisas. 'Au kae taesu'a di'u nadaau mau siba suriraau suri'i 'omaa he'ete'i ro'u wou, rei'uaa kantri he'ua.

12“Mwaeraha Agripa, 'e ta'i dangi 'iraau Na'ohadaaui Piriisi rau ha'ataariau 'ari Damaskas, rau ha'awatea dowai dau'i sae hinihini na'i 'omaasi. 13Ma na'i atoa, 'oha meu 'ariwou suriai tara, 'au re'iai marewa na wadora'i di'uai sina. 'A wadoriau mai baaniai aro beiraau ro'u i nei rau hano beiau. 14Meu ahoda dioi ano, mau rongoai ringe na ao mai. 'A maramara Jiu, 'a o'ani, 'Sol, Sol, 'inia 'uaana 'o norata'aiu 'inia? 'O hereta'ai'o haari'o moi 'oha na'o bonasiai ura bwarasiau.’

15“Mau heisonga'i o'ani, 'Saemau, i'oe atei?’

“Mia o'ani, 'Inaua Jisas na'o norata'aiausi. 16Ma'oi ura ara'a! 'Inau 'au ha'ata'i tana'o 'inia 'au 'ome sigihi'o 'anai ha'i sae tatau'aro agua. 'Oi taroha'ini'i tanaraau sae i maho na to'o tana'o na'i 'ohanisi mana taha waigu ha'ata'ini'i ro'u mau tana'o.’ 17Mia o'ani ro'u 'iniau, 'Wai taatahi bwarasi'o baaniraau Jiu miraaui nei ra ai'a Jiu nawai ha'ataari'o 'ari beiraau. 18'Oi ha'a-ragata'ini'i maadaa'i marai rihota'i baaniai kuhi tanaa marewa, mei baaniai mena ana Saetan tanaa God. Wai 'adoma'i nugasii ora-ora'a adaa'i maraigui ha'i ta'i beiraau noni na'ia God na bwane 'ome sigihiraaui 'inia hinihinia adaaui.’

19“Ma naasi Mwaeraha Agripa, 'au araisuriai taha na ha'amaranga mai tanaa baaniai aro. 20'Au heitaroha'i tahamora tanaraau sae na'i Damaskas maugu 'ari Jerusalem mei suri'i 'omaa hako na'i Provensi Jiudea, maugu 'ari hahako beiraui nei ra ai'a Jiu. 'Au 'unua tanaraau dorai abu ora-ora'a'a, rai rihosi tanaa God. Marai ha'ata'inia rihosi adaaui na'i awahadaaui na odo-odo. 21Naia na heitaroha'i o'asi agua naraugu taarai dauu 'inia i Jiu na'i Ruma Maea ana God marau bonasiai ha'amaesiaui. 22Ma tari mai madoraani, 'ia God 'a taatahi bwarasiau mau. Naia naugu taarai ura 'inia na'i 'ini 'anai heitaroha'i tanaraau hakoi noni, rei'uaa saemaua ma'ua sae haraaria moi. I maho nau taroha'inia 'a ta'isada ro'u moi beiai taha 'ia Moses miraaui Rarabea rau maani'i dorai to'o— 23doni Ha'atahi 'ai rongomaata'i me 'ia ro'u 'ai suruta'e aho'i tahamora baaniai mae, mai hauai bewaa tana'ameui Jiu beiraui nei ra ai'a Jiu.”

24Na'i na'o magu hauai hadahada ha'ahako ana Pol 'anai ura bwarasia haaria, 'ia Festas 'a awaraia Pol, 'a o'ani, “I'oe 'o bweu'a na! Naia na 'oha'i tarau amua na'o bweu'a 'iniasi!”

25Mia Pol 'a o'ani, “Primia Festas, 'inau 'au ai'a bweu! Maho nau maani'ini ra ha'a-momori mara ha'amadomaahu. 26Mau aidangisia do'ia Mwaeraha Agripa 'a bwane rongoai tarohana Jisas. 'Inia na mareho na 'ia Jisas na haa'i mana mae na haua na'i dadaahoro ra ai'a to'o na'i dora bainihu. Naasi tarana nau arunga a'ora 'inia 'anai hadahada na'i 'ohani. 27Mi'oe Mwaeraha Agripa, 'au 'iraraa do i'oe ro'u 'o hinihini'i mareho rau usu'i Rarabea.”

28Mia Agripa 'a o'ani 'inia Pol, “'A 'ua? 'O 'adoma'inia dowai taraawa'ai hinihinia Kraest na'i moi gere madoraani 'inia mamaani na 'o haasi?”

29Mia Pol 'a o'ani, “Rei'uaa na madora 'a pwapwaku ma'ua 'a tewa, 'au ha'arahesi tanaa God taramu miraaui nei rau bahurongoau domoi hinihinia

Kraest 'onaaiau. Ma'ata na arihau moi 'ini nau ai'a rabasia dorai tosi'i bei'amou.”

³⁰Mia Mwaeraha Agripa mia Primia Festas mia Benis miraaui hako'i nei rau ta'i awa, rau ura ara'a ³¹marau hura'a. Marau ha'atee o'ani hairiu, “Ia mo'oni 'a ai'a ta maho nai 'inosia. 'A ai'a arari 'anai mae ma'uasi dorai nugaa 'inia na'i rumaniho'o.” ³²Mia Agripa 'a o'ani 'inia Festas, “Ia mo'oni ra ga'i bwane ruhasia naani, 'onaa 'ai abui raba mamasiai Mwaeraha ni Rom do'ai 'i'ia.”

'Ia Pol Ra Waia 'Ari Rom

27 ¹Na'i 'oha 'iraaui saemaua ra ha'awatea, meu ha'aagau 'anai ta'e na'i haka 'anai 'ari Itali. Ra taranga'inia Pol tanaa Jiulius, i saemaua na'i ruruhai hehei'oi 'anai Mwaeraha ni Rom. Do 'iia naasi nai 'omesuria Pol miraaui ro'u tara'i sae narau ta'i awa Pol na'i rumaniho'o. ²Mia Aristakas baaniai 'omaai Tesalonaeka na'i Masidonia, meu ta'i ta'e ro'u na'i haka. Ni haka nameu ta'e eisi, 'e haka nagu bura'i boi moi baaniai Adramitiam ma ha'aagau 'anai 'ari suri'i 'omaa na'i Eisia.

³Na'i nata dangi, meu siri na'i Saedon. 'Ia Jiulius 'a goro di'u 'inia Pol. 'A ha'awatea moi na 'ari garihiraau'i geresae ana'i na'i 'omaasi, neina rai matai 'a'auhia 'ini'i maho nai 'irisi'i. ⁴Oha meu hano baania Saedon, meu hano suaai ro'a. Meu 'ari na'i nata aba 'inia maraui Saepras, dora na ai'a taraa wetewete i ro'a. ⁵Meu tahahoro mameugu taha suriai bobonai marau na'i Provens na'i Silisia mei Pamfilia mameugu siri na'i 'omaai Maera na'i Provens na'i Lisia. ⁶Na'isi na saemaua 'anai hehei'oi, 'agu sadoiai haka na boi baaniai Aleksandria na'i Ijip ma ha'aagau 'anai 'ari Itali. Na'i hakasi na saemaua 'anai hehei'oi nagu ha'ata'e'ameu na'iei.

⁷'E taringai dangi na haka 'a 'abenga'i ono moi suaai ro'a. Meu bona matoo mameugu gaarangiai 'omaai Nidas. Na'i 'isi ma bwara di'u'a tana'ameu 'anai su'a ro'u nameugu buna rihota'i 'anai maraui Krit. Na'i marausi meu gaira'i na'i sura'ina nara 'unua 'inia Salmoni, mameu 'ariwou suriai aba na ai'a taraa ro'a wetewete di'u. ⁸Meu 'abenga'i hano moi suriai bobonai marau. Meu bona matoo mameugu ada na'i su'u nara 'unua 'inia Su'u Goro. 'A gaarangia moi 'omaai Lasea. ⁹Na'i 'ohasi, 'a rago'a i dangi nameu bwane awa na'i asi. Ma na'i madoraasi, 'e madoraa ta'aa 'anai hano na'i asi, suria 'a tari'a mai madoraa ni awarosi. ^f

Mia Pol 'a ha'abasuraau o'ani, ¹⁰“Romwane! 'Inau 'ome 'iraraai hano gau raba hauani, 'a ai'a goro. Gai ha'a-ai'aa'i haka mana bori nagau waa'i, ma'uasi ra gasi ai'a'i ro'u tara'i abe 'inigaau.” ¹¹Mana saemaua 'anai hehei'oi 'a ai'a rongosuria Pol, 'a rongosuria moia mo'o na waai haka mea mo'o na to'oraa. ¹²Na'i su'usi, 'a ai'a ta dora goro ro'u 'anai ohi na'iei na'i madoraa ni awarosi. Ma naasi, gaarangi 'iraaui hako'i sae nameu ta'i ta'e, rau rabasia

^{27:9} *Madoraa ni awarosi:* Na'i ha'atee ni Grik ra o'ani, “Mana dangi ra suu ho'asi 'ada'i ora-ora'a adaa'i Jiu 'a di'u'a.” 'Iraaui Jiu ra ha'ato'oai dangi hauasa naasi na'i madoraani awarosi. Naasi 'ia Pol 'a ha'atee o'asi 'anai ha'ata'inia tanaraau sae do 'iraaui rau awa'a na'i madoraani awarosi.

moe'a domei hano daara'i moi. Rau rabasia domei ada ma'ata'a na'i 'omaai Finiks, neina mei matai ohi goro baaniai dangi ta'aa. Suria na'i 'isi, 'e ta'i su'u na'i Krit na goro i ohi baaniai ro'a. Suria ni maanai su'u 'a awa tanaai dora na suu ei sina.

Awarosi Raha Na'i Asi

13^E ro'a na ai'a taraa wetewete na uhi hura'a mai miraaui sae tatau'aro na'i haka rau 'adoma'inia do naasi 'a goro 'anai ha'aro'asi na'iei. Rau raua ara'ai huna mameu ha'aro'asia suriai marau Krit. 14^{Meugu} 'asu'a ma'e ro'a raha[†] na hura'a mai'a baaniai marau 15ma to'iai haka. Meu bona matoo 'anai hano suaai ro'a nameugu buna agohe hako. Na'i 'ohasi meu mamasi do ta dora moi naigui ro'asi'ameu 'ari na'iei beiai haka.

16^{Oha} meu boi gaarangi'ai gere marau Kaoda, meu taha na'i aba na gere ohi. Meu bonasia do mei nuga ha'agorohiai bwauta anai haka, 17^{mameugu} 'usura'i nugaa moe'a na'i dora ana. Miraau sae tatau'aro na'i haka, rau roro'i'i ari gariai haka. Rau magugu 'inia do 'a gasi hakaka. Rau ha'adiohia'i ha'aro'asi mameugu tare, 'inia rau magugu do 'a gasi hane i haka ara'ai hungana ta o'u too na'i odohanai Libia.

18^{Na'i} nata dangi mana awarosi 'a wetewete di'u mau, marau gaasi'i bori na'i asi baaniai haka. 19^{Ma} na'i nata dangi ro'u, rau gaasi'i mwani maho rau tagora 'ini'i na'i haka. 20^E taringai dangi nameu ai'a re'i'i hee'u mana sina. Ni awarosi 'a wetewete di'u moe'a mau, meugu ai'a 'adoma'inia'a domei tahi.

21^A orea'a mana sae ra ai'a raba ngau, mia Pol 'a 'unuraaui mai sae na'i haka ma o'ani, "Onaa mou ga'i rongosuriau ani, magari awa moi na'i Krit, 'a ga'i bwa'i ta'aa 'oni haka ma bwa'i bori rai gaasia. 22^{Ma'ata}, moi wa'ewa'e, 'inia 'a bwa'i abe 'ini'amou nai mae. Ni haka moi nai ta'aa. 23^{Inau} 'e sae ana God. Na bongi, i enjel ana Godi agua nau tau'aro tanaa 'a ha'amaranga tanaau 24ma o'ani 'iniau, "Oi abu mamaa'u Pol. 'Oi ura mau na'i maanai Mwaeraha ni Rom. Me 'inia'i gorohana God, 'a bwa'i ta ta'i nei na'i hakani nai dodo." 25^{Naasi} moi wa'ewa'e mwani sae! 'Au aidangisia do'ia God 'ai haua ha'a-momori maho na duruduru 'inia. 26^{Ma'ata} 'igaaui gai abe ta marau."

27^E rua sade na ro'a hairiunga'ini'ameu moi na'i Asi Mediterenian. Na'i ta'i tangahuru mana hainai dangi na'i 'ubutanai rodo, 'iraaui sae tatau'aro na'i haka rau 'adoma'inia'a domeu gaarangi'ai dora mamata. 28^{Rau} tohongiai dodo na haua marau sadoia do'e rua tangahuru tahanga. Meu gere awa ro'u wou marau tohongia ro'u ma'e ta'i tangahuru mana rima tahanga moe'a. 29^{Marau} magugu do haka 'a gasi hane ara'a na'i hungana ta mwaro, marau ha'adiohia'ai hai hauni huna aurui murinai haka. Maraugu ha'arasesi do'ai dangi raurau. 30^{Iraaui} sae tatau'aro na'i haka, rau raba hora baaniai haka. Rau ha'adiohia'i bwauta na'i asi maraugu ha'i nununa dorai ha'adiohia ta huna ara'ai na'o. 31^{Mia} Pol 'a o'ani 'inia Jiulius miraaui tara'i sae hehei'oi,

27:14 *Ro'a raha*: Ra 'unuai ro'a rahasi 'inia'i "furokuila" na'i ha'atee adaau.

“Onaa 'iraaui mwane 'ini rau bwa'i awa hatara'i na'i haka, ma bwa'i abe 'ini'amou nai tahi.” ³²Miraaui hehei'oi rau taba mosi'i ari ra ho'osia 'inia bwauta mana bwauta 'a ai'aa'a wou.

³³Na'i wa'aria, mia Pol 'a ha'a-ta'u'uraui sae dorai ngau. 'A o'ani, “E ta'i tangahurui dangi mana hai namou taraa awa-awa moi mamou ai'a ngau. ³⁴Naasi moi ngau neina mou bwa'i mae 'inia hioro, 'inia 'a bwa'i abe 'ini'amou nai maara ma'ua maesia dangi ta'aasi.” ³⁵Mia Pol 'a dauai dorai breidi magu ha'atee ha'agorohia God 'inia na'i maadaau hako. 'A uubia magu ngaua. ³⁶Miraaui hako rau arunga goro 'inia maho na hauasia Pol marau ngau ro'u. ³⁷E rua 'arangi mana biu tangahuru mana ono sae nameu awa na'i haka. ³⁸Na'i 'oha narau masu hako, rau gaasi'i wiit dioi asi 'anai ha'a-mwaheaheai haka.

Haka 'A Abe

³⁹Na'i haho'oa, miraaui sae tatau'aro na'i haka rau re'ia'ai marau maraugu ai'a 'ome 'iraraa. Ma'ata rau re'ia siri su'u na awa iei nunu'u. Marau 'adoma'inia do na'i 'isi narai ha'asirihia iei haka na'i nunu'usi. ⁴⁰Rau taba mosi'i ari ra daa'i huna mana huna ra ai'a'i wou marau ha'a-auruhi'i baba 'ada'i ta'e muri. Rau ha'a-ara'ahiai bwana anai na'o mameugu taraawa'ai ha'aro'asi siri 'anai one. ⁴¹'Oha nameu siri wou mau, na haka 'a arabuu na'i o'u na too ma hasi baabau na'iei. Na na'onai haka 'a ganu dioi nunu'u mana murinai haka 'a hakaka hako 'inia taraa hihidaria anai naho.

⁴²Miraaui hehei'oi rau 'adoma'inia dorai ha'amaesiraui nei ra wai'i baaniai rumanih'o, dora gasi oro taraau siri one marai hora. ⁴³Mia Julius, suria 'a raba ha'atahia Pol, 'a ha'a-abu'araui 'inia maho rau raba hauasi. Ma atenga'inia do 'iraaui nei ra matai oro rai rege dioi asi marai oro siri one. ⁴⁴Miraaui nei ra bwabwae oro rai haa'i tara'i wahidai baba ma'uasi tara'i dora 'inia haka marai oro taraau siri one suri'i. Ma naasi here meu haa nameugu ada goro hako 'inia siri na'i one.

Na'i Marau i Molta

28 ¹Na'i 'oha meu ada goro hako na'i one mameugu aidangisia doni marausi ra 'unua 'inia Molta. ²'Iraui sae ni marausi, rau goro di'u 'ini'ameu. Rau ha'amaoto'ameu marau togaai 'eu tana'ameu, 'inia na'i 'ohasi 'a rangi ma wauni.

³'Oha 'ia Pol 'a rahi'i dunga ma nuga'i ara'ai 'eu, 'e mwaa na kakaro hura'a 'inia arunganai raorao anai 'eu ma rete'a na'i rimana Pol. ⁴Na'i 'oha 'iraaui sae ni marausi rau re'iai kurukuru anai mwaasi na'i rimana Pol, marau o'ani 'iniraaui hairiu, “Ia mo'oni 'e sae hahaingahu naani! Magu rei'uaa na ai'a dodo hura'ai asisi, magu i hi'ona ra 'unua 'inia Hi'ona ni Hihiri, 'a bwa'i ha'awatea do'ai tahi.” ⁵Mia Pol 'a namuta'inia rimana mana mwaa 'a ahoda ara'ai 'eu. Ma ai'a ta maho nai taritari'a beia Pol. ⁶'Iraui sae 'isi, rau 'adoma'inia'a do raigu 'ome moi mea Pol 'ai rahuta'i ha'i mae'a dioi ano ma'uasi 'ai su'ui abena. Raugu mamasi wou ma ai'a maho nai to'o marau 'adoma'inia'a do 'ia Pol 'e hi'ona.

⁷Gaarangiai dora na gaasi taraunga'ini'ameu eisi, 'e saemaua anai marausi na atana 'ia Pablias 'a to'ora'i mwani mou na'isi. 'Ia mo'osi 'a goro di'u 'ini'ameu, 'a wai'ameu 'ari ruma ana nameu awa beia suriai oru dangi. ⁸'Ia mo'osi, amana 'a awa moi na'i be'a, 'a mata'i goni beiai daraniahu. 'Ia Pol 'a 'ariwou beia ma ha'arahesi 'ana. 'A dau wou beia ma goro'a aho'i. ⁹Ma taraawa'a na'i 'ohasi, 'iraaui hako'i sae ni marausi nara daoha, ra boi beia Pol ma ha'agorohiraaui aho'i baaniai daoha. ¹⁰'Iraaui sae ni marausi rau ha'ahou'ameu di'u marau hisungi'ameu 'ini'i mwane maho. Ma na'i 'oha nameu ha'aagau 'anai hano baaniraaui na'i haka, rau 'a'auhi'ameu 'ini'i mwane mareho nameu 'irisi'i na'i hahano ameeu.

**'Ia Pol 'A Hano Baaniai Molta
'Anai Rom**

¹¹Meu awa suriai oru hura na'i maraui Molta mameugu ta'e na'i haka. Mana haka nameu ta'e eisi 'e haka na ohi na'i Molta na'i madoraa ni awarosi. Ni hakasi 'a boi baaniai Aleksandria na'i Ijip, mara aranununa'i 'iu hi'ona adaaui na'i na'ona. ¹²Meu ada ga'u na'i Sirakius mameu awa 'isi suriai oru dangi. ¹³Naasi meu hano baaniai Sirakius mameu hano 'anai dora ra 'unua 'inia'i Rejiam. Na'i nata dangi ma naasi ma ro'a'a hura'a mai, na'i ruanai dangi naasi nameu ada na'i Piutiola'e. ¹⁴Na'i 'isi meu heisadoi bei'i tara'i sae hinihini marau 'unua tana'ameu do mei awa ga'u beiraaui. Meu awa 'isi ta'i sade mameugu taraawa'a hatare 'anai Rom.

¹⁵Tara'i sae hinihini na'i Rom rau rongo tarohameeui ma tara'i nei rau boi heisadoi bei'ameu na'i maketi raha na'i Apias ma tara'i nei na'i dora ra 'unua 'inia'i Oru Rumani Mahuara. Ma na'i 'oha 'ia Pol 'a re'iraaui, 'a ha'a-'o'oriai 'adoma'ina ma ha'atee ha'agorohia God.

'Ia Pol 'A Awa Na'i Rom

¹⁶Na'i 'oha meu ada na'i Rom, ra ha'awatea Pol do 'ai awa na'i ruma haaria beiai sae hehei'oi na 'omesuria.

¹⁷Na'i murina'i oru dangi, 'ia Pol 'a soigoniraaui tara'i saemaua adaa'i Jiu nara awa 'isi ma o'ani 'iniraaui, "Mwani sae agu'i, 'inau ra ha'ahuniau 'inia do 'au here ha'a-ta'airaaui sae agaa'i ma do 'au horosi'i ringeringe adaa'i wauwa agaa'i. Maagu 'inau 'au ai'a. Naia na mahosi 'iraaui sae na'i Jerusalem raugu dauau 'inia marau taranga'inaui'a tanaraaui saemaua adaa'i Rom. ¹⁸Me 'iraaui Rom rau wana riariaai taha ra ha'ahuniau 'ini'i marau raba ruhasiaui aho'i, 'inia rau ai'a sadoia ta maho ta'aa nawai haua nau ga'i arari 'inia 'anai mae. ¹⁹Magu 'iraaui saemaua agaa'i Jiu rau ai'a rabasia o'asi. Me suriai o'asi ana, naia naugu ha'angonia 'inia doni Mwaeraha ni Rom nai hiiriau. Ai'a do 'au raba ha'ahuniraaui sae agu'i na'i Israel 'inia ta maho. ²⁰Naia nau rabasia 'inia domoi boi mawai maania tana'amoui mahosi. Naia na hinihinia aguai sae na 'igaau'i Israel gau hinihinia do'ai boi naragu ho'osiaui 'inia 'ini'i arihau 'ini."

²¹Miraaui saemaua adaa'i Jiu na'i Rom rau o'ani, "Ai'a ta maho ta'aa nameu rongoa 'ini'o ma'uasi do ta ai Jiu nai boi 'anai mamaani ha'ata'ai'o.

Ma ai'a ta usu-usu ro'u 'ini'o baaniai Jiudea mei daua. ²²Ma'ata 'i'ameu meu raba rongo'i maho na'o hinihini'i. 'Inia 'i'ameu meu aidangisia do 'a ragoi sae suri'i mwani dora hako nara ha'atee ha'ata'ai ruuha na'o awa na'ieisi."

²³Naasi marau duruai madoraa naraigu boi beia Pol. Ma na'i dangisi, 'a ragoi sae nara taha beia na'i ruma na awa iei. Taraawa'a na'i haho'oa tari su'urahi, 'ia Pol 'a mamaani 'anai bonasia dorai hinihinia Jisas. 'A hadanga'inia tanaraaui heimarungi ana God ma ha'ata'ini'i ro'u tanaraaui dora ra hadanga'inia iei Jisas na'i rima buka na usu'ia Moses ma suri'i usu-usu adaa'i Rarabea. ²⁴Tara'i nei 'iniraaui ra hinihinia, ma'ata tara'i nei ra ai'a. ²⁵Marau taraawa'ai heita'ia haariraaui. Ma na'i na'ona maraugu haihanori, 'ia Pol 'a hauai hadahada ha'ahako ana tanaraaui, 'a o'ani, "Maho na 'unua i Hi'ona Maea tanaa Aisaea 'anai 'unua tanaraaui wauwa agaa'i ra ha'a-momori di'u. 'A o'ani 'inia Aisaea,

²⁶'Oi 'ari beiraaui sae ma'oi 'unua tanaraaui o'ani.

Rei'uaa moi bahurongo mamoi bahurongo,
mamou bwa'i aidangisi'i maho moi rongo'i.

Mamoi wana mamoi wana,
mamou bwa'i wana 'irara'i maho mou wanasii'i.

²⁷Suria 'iraaui sae 'isi, na 'ado'adodaa'i ra baabau mana karingadaa'i ra ai'a raba rongo'i ta maho mana maadaa'i ra kuruha'ini'i.

'Onaa nara ga'i bwa'i o'asi, rau ga'i 'ome 'irara'i maho rau re'i'i 'ini'i maadaa'i,

marau ga'i 'adoma'i tarihadi maho rau rongo'i 'ini'i karingadaa'i,
mana 'adoma'idaa'i 'a ga'i aidangisi'i,
marau ga'i rihota'i mai tanaau
mawai ha'agorohiraaui aho'i."†

²⁸Magu o'ani a Pol, "Moi aidangisia do taroha goro 'anai tahi tarau beia God 'ai 'ari ro'u tanaraaui nei ra ai'a Jiu, miraaui rai hinihinia." ²⁹Oha 'ia Pol 'agu ha'atee o'asi, 'iraaui Jiu raugu hano marau hauai kae heita'ia haariraaui.†

³⁰'Ia Pol 'a awa na'i 'isi suriai rua harisi na'i ruma ra hohoria ma ha'amaotoraui nei ra bwabwabwahe mai beia. ³¹'Iia ai'a maaa'u 'anai hadanga'inia tanaraaui Taroha Goro 'abaiai heimarungi ana God ma ha'ausuriraaui ro'u 'inia Araha aga Jisas Kraest. Ai'a ta ta'i sae nai ha'abwarasia.